

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den kgl. Historieskriver

Vitus Bering,

en biografisk og litterærhistorisk Skildring.

Af

Holger Fr. Rørdam.

(Afttryk af Historisk Tidsskrift. 5. R. I.)

Kjøbenhavn.

Blanco Lunos Bogtrykkerl.

1878.

Vitus Bering kan nævnes som Exempel paa, hvor for-gængelig selv litterær Ære og Berømmelse er; thi medens denne Mand i det mindste af mange ansaas som sin Tids største Digter og ypperste Stilist, vide kun faa nu at nævne ham, hans Digte ere skrevne i Glemmebogen, og hans historiske Skrifter vurderes nu næsten i omvendt Forhold til den Flid, der er anvendt paa Stilens Sirlighed. Da det imidlertid ikke vil kunne nægtes, at han har besiddet fremragende Evner, og at han i sin Tid har været en mærkelig Personlighed, ogsaa derved at hans Levned og litterære Virksomhed afgiver et Spejlbillede af Tidens Stræben og aandelige Fysiognomi, fortjener Mindet om ham dog maaske nok at opfriskes, og til at forsøge derpaa føler jeg mig kaldet, idet jeg er knyttet til ham ved Blodets Baand og derfor — uden at være hildet i Beundring af ham — dog ikke savner den Kjærlighed til hans Minde, som tildels betinger Muligheden af at tegne et nogenlunde tro Billede af den forlængst henfarne Skikkelse.

Slægten Bering (eller Bjering) kan forfølges tilbage næsten til Reformationens Dage. Den har sit Navn efter Landsbyen Bjering i Middelsom Herred, to Mil sydost for Viborg. Som Stamfader nævnes i nogle af Oluf Hermansen Nysted i Hobro (1723) forfattede Optegnelser om Slægten: «Jens Bering, en fornemme Borger udi Viborg.¹⁾ Hermed synes det ikke rigtig at stemme, naar Provst Vitus Bering i Ollerup i det af ham (1749) udgivne beringske Slægtregister siger om sin Families Stamfader: «En god, ærlig, gammel Værtshusmand, ved Navn Jens Andersen, haver Anno 1496²⁾ beboet en stor Gaard i Bering By, hvor der endnu findes god Logement for rejsende». En tredie Kilde, der ogsaa er fra første Halvdel af forrige Aarhundrede³⁾, har følgende Efterretning om Slægtens første Mand: «Der boede en Mand i Bering, to Mile østen Viborg, udi sin egen Bondegaard, ved Navn Jens Madsen, for en halvanden hundrede Aar siden⁴⁾; han avlede med sin Hustru

1) O. H. Nysted, «Nemus Genealogicum Aspachio-Mönichianum, eller en liden Lyst-Skouf over dend Høy-Fornemme de Aspachers og Mönicheners Familier og deres Høy-Fornemme Svogerskab». Originalen er i privat Eje; Afskrift af en Del deraf i Klevenfelds Samling i Geh.-Arkivet. Paa disse Optegnelser, der synes ret gode, ere de følgende Oplysninger om Slægten især byggede.

2) Skal man slutte efter Sønnens Dødsaar (se ndf.), kan denne Tidsangivelse ikke være paalidelig.

3) Optegnelser, som det synes af Stiftsprovst Sixtus Aspach i Aalborg († 1739), indførte i et genealogisk Haandskrift med Titel: «Slægtbog over den Velædle, meget Hæderlige og Høy-Fornemme de Aspachers og Mönichers Familie ... af Oluf Hermansen Nysted udi Hobroe Anno 1723», hvilket Hdskr., ligesom det tidligere omtalte af samme Forfatter, er i privat Eje og ved Hr. Assistent S. Elvius's velvillige Bistand har været mig overladt til Benyttelse.

4) Da der siges om Mandens ældste Søn, Christen Jensen Bering, at han fik Faderens Bondegaard og døde 1585, er ovenanførte Tidsangivelse dog neppe ganske nøjagtig, skjønt Fejlen her gaar

Inger Christensdatter udi det hellige Ægtestands Stat 6 Sønner og 1 Datter¹. Maaske kunne disse Efterretninger dog forenes saaledes, at Jens Madsen (eller Andersen), efter at have afstaaet sin Gaard i Bjering til sin ældste Søn, selv har taget Bolig som Borger i Viborg, hvor ialfald hans Efterslægt i flere Generationer fortrinsvis havde sit Hjem¹).

Blandt den nævnte Jens Berings Sønner vedkommer os her kun den næstældste, Peder Jensen Bering, der blev Raadmand i Viborg († 4de Maj 1591). Han var gift med Kirsten Christensdatter Høg og havde to Sønner, nemlig: 1) Jens Pedersen Bering, almindelig kaldet store Jens Bering, Raadmand i Viborg, der i sit Ægteskab med Kirsten Pedersdatter (D. af Mag. Peder Rimboldtsen, Sognepræst ved Sortebrødre Kirke i Viborg) skal have haft tolv Sønner, alle af Navnet Peder²); 2) Peder Pedersen Bering, Borgmester i Viborg (1631—58), der var gift fire Gange. Med sin første Hustru, Maren Vitusdatter († 12te Juli 1626, 35 Aar gl., D. af Vitus Brun i Møllerup i Sønderlyng Herred) havde han to Sønner og en Datter, nemlig: 1) Peder Pedersen Bering, Magister, Præst i Østersnede, Morfader til Vitus Jonassen Bering, den berømte Opdager af Strædet

i en anden Retning, end den Provst Vitus Bering gjør sig skyldig i ved at sætte Stamfaderens Levetid alt for tidlig.

¹) I Aaret 1639 var der otte Borgere i Viborg af Navnet Biering, alle i nær Slægt med hinanden (Hofman, Foundationer. III, 263—4).

²) Om Anledningen til, at store Jens Bering gav alle sine Sønner samme Navn, fortælles et Sagn i Provst Vitus Berings Delineatio stirpis Beringianæ (Kbh. 1749). Af disse 12 Sønner anfører Oluf Hermansen Nysted kun følgende tre: 1) Hr. Peder Bering, Sognepræst i Kobberup og Fellingberg; 2) Peder B., Bedemand i Viborg; 3) Peder B., almindelig kaldet Peder Rimboldtsen, Borgmester i Hobro. Ventelig ere da de andre døde som smaa, og ikke, som Provst Vitus Bering beretter, alle tolv naaede til at blive Studenter.

mellem Amerika og Asien og de omliggende forhen ubekjendte Egne; 2) Vitus Pedersen Bering, hvis Levned skal fremstilles i det følgende; 3) Bodel Bering, gift med Raadmand Anders Broch i Viborg. Med sin fjerde Hustru¹⁾, Margrete Frantsdatter, til hvem Borgmester Peder Pedersen Bering blev viet den 9de Februar 1634, havde han to Sønner og to Døtre, nemlig: 4) Frants Bering, Borgmester i Viborg 1677—80, død 1695; 5) Jakob Bering, Borgmester sammesteds fra 1685 til sin Død 1689²⁾; 6) Maren B., gift med Mag. Jakob Povlsen, Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Aalborg; 7) Dorthe B., gift med Mogens Villumsen, Assessor i Kommerce-Kollegiet og Amtsforvalter i Aalborghus Amt³⁾.

I.

Udaf denne kjendeligt nok velansete viborgske Borger-slægt blev vor Vitus Bering altsaa født den 6te Oktober 1617. Om hans tidligste Ungdom er kun at berette, at han besøgte sin Fødebys Skole, og at han 17½ Aar gam-

¹⁾ Peder Ped. Berings anden Hustru Maren Justsdatter (D. af Hr. Just Pedersen Saxe, Sognepræst i Mørke), der var Enke efter Borgmester Hans Grønbech i Aarhus (Hübertz, Aktst. om Aarhus. II, 320), levede kun 10 Uger i sit Ægteskab med Ped. Bering, og døde 26de Novbr. 1627. Hans tredie Hustru var Margrete Pedersdatter († 1631), D. af Dr. med. Peder Iversen, Kantor i Viborg Kapitel, og Hustru Karen Pedersdatter.

²⁾ Ursin, Stiftsstaden Viborg, S. 70. Om Jakob Bering siger O. H. Nysted, at han først var Studiosus, dernæst Lieutenant. Frands Bering har maaske ogsaa været Student; han omtales i Konsistoriets Retsprotokol under 5 Juli 1662. Jvfr. Hofman Foundationer. III, 268.

³⁾ Jvfr. Hofman, Foundationer. III, 558—62, I de ovenfor omtalte genealogiske Arbejder af O. H. Nysted findes udførlige Efterretninger om Mogens Villumsens Slægt.

mel afgik fra denne til Universitetet, hvor han blev immatrikuleret den 4de Maj 1635 og fik Professor Jesper Brochmand til Privatpræceptor¹⁾. Det var ventelig efter dennes Anbefaling, at han senere blev antagen som Lærer for Tyge Brahes Søn, der var i Huset hos Brochmand²⁾. Selv studerede Vitus Bering Theologi og Humaniora, idet de fri Videnskaber kjendelig mere og mere drog ham til sig, og han erhvervede en Færdighed i Latinen, der selv i hin latinske Tidsalder ikke var almindelig. Herpaa aflagde han allerede en mærkelig Prøve ved et langt latinsk Digt, han forfattede i Anledning af Brochmands Indvielse til Sjælands Biskop i Marts 1639³⁾. Dette Digt synes i fortrinlig Grad at have henledet Opmærksomheden paa ham; thi kort efter lykkedes det ham at faa et af de fire saakaldte kongelige Rejsestipendier, der kun gaves til særlig begavede Studenter⁴⁾.

Rejsen gik til Leiden, hvor de klassiske Studier især blomstrede. Her blev han immatrikuleret den 18de September 1639 og begyndte for Alvor at sysle med den latinske Digtekunst. Han har selv etsteds skildret den overordenlige Iver, hvormed han kastede sig over at forfatte latinske Epigrammer. Nogle af disse hans ældste Digte ere endnu bevarede, deriblandt en lille Cyklus af latinske Poesier til den siden saa berømte Thomas Bartholin, der op-

¹⁾ Universitetets Matrikel. Den 19de Decbr. 1635 fik Vitus Ped. Bering Kommunitetet.

²⁾ V. Berings Selvbiografi i Vindings Acad. Haun. p. 392. Den nævnte T. Brahe maa være Tyge Brahe Axelsen til Matstrup, Tostrup, Vemmetofte og flere Gaarde. Sønnen hed Axel Brahe. (Se Brasch, Vemmetofte. II, 144—59.)

³⁾ Optrykt hos Rostgaard, *Deliciæ poetarum* Dan. II, 197—208.

⁴⁾ *Acta Consist.* 29 April 1639: „Vito Petri Beringio blev bevilget at maatte være Stipendii regii competitor.“

holdt sig i Leiden samtidig med ham¹⁾. Da Bering imidlertid, som han selv siger, besindede sig paa, at Fædrelandet krævede en Borger og ikke en Digter af ham, begyndte han under den berømte Vossius's og Boxhorns Vejledning at dyrke den gamle Historie og ved Siden deraf ogsaa Veltalenhedslæren. Efter et længere Ophold i Leiden begav han sig med Brødrene Thomas og Bertel Bartholin til Frankrig, et Land, hvis Natur og Kulturliv særlig tiltalte ham. I Paris gjorde han Bekjendtskab med Hugo Grotius, der var svensk Sendebud ved det franske Hof; han fortæller selv, at han vandt denne berømte Mands udmærkede Yndest ved et i Hast forfattet vellykket Digt. Imidlertid blev hans Rejse afbrudt derved, at han, efter Biskop Brochmands Forslag, blev tilbagekaldt for at overtage en Post som Hovmester for Rigsraad Hr. Tage Thotts Søn Ove Thott, foreløbig under dennes Ophold ved Sorø Akademi og senere i Udlandet²⁾.

Det nærmere herom erfares især af nogle Breve vexlede mellem Professor D. Oluf Worm i Kjøbenhavn og Berings Rejsefæller, Brødrene Bartholin. Saaledes ytrer Worm i et Brev af 1ste Februar 1641 til Thomas Bartholin: „Bring Bering en Gjenhilsen fra mig. Jeg har talt om ham med Biskoppen (D. Jesper Brochmand), som sætter overordentlig stor Pris paa ham og bad mig at paalægge ham snarest mulig at komme hid. Der er nemlig noget her, som Biskoppen ikke ønsker, at nogen anden skal snappe bort fra ham; det er derfor nødvendigt, at han skynder sig³⁾. Et Brev fra Vitus Bering til Worm, dat. Paris den 5te April

¹⁾ Deliciæ poet. Dan. II, 76—8, 129—81. Th. Bartholin, Carmina varii argumenti, 1669, p. 117—20.

²⁾ Vinding, Acad. Haun., p. 393.

³⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 684.

1641, indeholder Svaret paa denne Opfordring. Han er vel villig til at komme; men Mangelen paa de fornødne Rejsepenge holder ham tilbage, «thi Franskmændene røre ikke ved andet end Guld, saa Fabelen om Midas er anvendelig paa dem». For Resten takker han paa en smuk Maade Worm for den Interesse, han havde for ham¹⁾. Inden dette Brev var naaet til Kjøbenhavn, skrev Worm den 16de April s. A. til Thomas Bartholin i Paris bl. a.: «Indlagt findes et Brev, Biskoppen har skrevet til Vitus Bering. Indholdet deraf er, saavidt jeg veed, at han snarest mulig skal begive sig hjem, da der er noget, hvortil han vil bruge ham. Sørg altsaa for, at han faar dette Brev, og driv paa, at han fremskynder Afrejsen og ikke tøver nogensteds paa Vejen»²⁾. Den 14de Maj 1641 skrev Bertel Bartholin fra Orleans til Worm: «Du maa endelig tage Dig af Vitus Bering, han er en lærd ung Mand og en udmærket Digter». I sit Svar, dat. Kjøbenhavn den 4de Juni s. A., ytrer Worm³⁾; «Jeg sendte for kort Tid siden din Broder Thomas et Brev fra Biskoppen til Vitus Bering; skulde det i hans Fraværelse være kommet Dig i Hænde, saa sørg for, at han faar det, og skynd paa, at han rejser hjem snarest mulig, at han ikke skal gaa glip af en udmærket Plads» («ni sibi e faucibus opimum præreptum velit bolum»). I et Brev, dat. Orleans den 12te August 1641, skrev Bertel Bartholin til Worm: «Det glæder mig ret for Bering, at Du tager Dig af ham; han er en Mand, der i Dannelsen rager betydelig op over Mængden. Det Fortrin have dog højtstræbende Aander, at de altid kunne vente sig Bistand af dem, der vide at sætte Pris paa den

¹⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 779—80.

²⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 685.

³⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 786—7.

udmærkede Begavelse. Da Du interesserer Dig for hans Vel, saa udeluk ham ikke paa Grund af Rejsens Forsinkelse fra Opfyldelsen af det Ønske, han iler imøde. Det er nu 14 Dage siden han begav sig paa Rejsen; men i Dieppe blev der gjort ham Vanskeligheder, fordi han manglede Pas. Ikke desto mindre vil han snart indstille sig for sine ærværdige Fædre¹⁾.

I November 1641 finde vi da Vitus Bering i Sorø, hvorhen han kom anbefalet af D. Oluf Worm, som i et Brev af 28de Oktober s. A. til Professor Stephan Stephanus i Sorø ytrer om ham: «Jeg anbefaler Dig herved en udmærket Yngling, som ønsker at komme i Forbindelse med Dig. Han er din Yndest værd, thi han er en fortrinlig Digter og ualmindelig hjemme i Humaniora. Da Tilsynet med den unge Thott, som er hos eder, er ham overdraget, saa attraar han din Velvilje, for at han kan have en Beskytter, til hvem han kan ty hen i tvivlsomme Forhold, noget jeg er vis paa, at Du, om ikke af anden Grund saa for min Skyld, ikke vil afslaa ham. Du vil i ham finde en ung Mand, der er værdig til din Yndest og Beskyttelse²⁾. I et Brev af 14de November s. A. svarer Stephanus: «Vitus Bering har i høj Grad tiltalt mig ved sit første Besøg. Han skal med Tiden erfare, at din Anbefaling ikke har ringe Vægt hos mig. Han er sikkert en ung Mand, der fortjener at gjøre Lykke. Jeg skal ikke svigte i noget, hvori jeg kan være ham til Gavn. Gid vort Sorø havde mange af den Slags³⁾! Den Gang Stephanus skrev disse Ord, anede han ikke, at Bering i Tiden skulde

¹⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 787—8.

²⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 216.

³⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 219.

blive hans egen Efterfølger baade som Professor og som kongelig Historieskriver. Foreløbig synes Berings Venner at have haft andre Planer med hans Fremtid. Ialfald skriver Stephanius den 2den Februar 1642 til Worm: «Vor Bering beder Dig indstændig, at alt hvad der er forhandlet mellem eder om hans fremtidige Befordring til Professoratet i Poesi, maa holdes hemmeligt for Biskoppen. Han frygter nemlig for, at dersom Biskoppen faar eders Plan at vide, førend der har vist sig en bekvem Lejlighed til at sætte den i Værk, vil han maaske forpurre hele Sagen, fordi han ikke vil synes om, at Bering saa snart forlader den Stilling, han nu indtager. Denne veed nemlig, i hvor høj Grad Biskoppen er Adelens Interesser hengiven. Dog dette mellem os!» Hertil svarede Worm nogle Dage efter: «Sig til Bering, at han kan være ganske rolig, intet skal ligge mig mere paa Sinde, end at vi kunne fremme denne fortræffelige unge Mands Bedste paa den Maade, som vi have forhandlet om»¹⁾. Samtidig vexledes der ogsaa Breve mellem Bering og Worm²⁾, og den sidstnævnte meldte ved Nytaarstid 1642 til Thomas Bartholin: «Vor Bering leder nu i Sorø den unge Thotts Studeringer, og om et Aarstid skal han rejse med ham til Frankrig og Italien»³⁾.

Hovmesterstillingen og den dertil knyttede Rejseudflugt har dog maaske været mindre tiltalende for Bering, da vi se, at han i et Brev af 1ste Februar 1642 beklager sig for Worm over Ove Thotts Vildskab og Ustyrlighed, og ytrer,

¹⁾ O. Wormii, Epistolæ, p. 226.

²⁾ To Breve fra V. Bering til O. Worm, dat. Sorø 30. Novbr. 1641 og 1. Febr. 1642, findes i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling. De ere ikke optagne i Udgaven af O. Wormii et ad eum doctorum virorum epistolæ.

³⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 687.

at kunde denne unge Adelsmand kun vanskelig holdes i Tømme her hjemme, hvorledes vilde det saa gaa, naar han kom ud i Verden. Forøvrigt lod Bering ikke Opholdet i Sorø gaa ubenyttet hen; thi ikke blot stiftede han Bekjendtskaber og Forbindelser, der bleve af Betydning for ham, men han foregode ogsaa sin Anseelse som heldig Poet ved Affattelsen af forskellige Lejlighedsdigte, der vakte Opmærksomhed og Bifald hos Ynderne af latinsk Poesi. Saaledes har man fra Aaret 1642 Digte af ham i Anledning af den lærde Holger Rosenkrands's Død¹⁾, Hannibal Sehesteds Bryllup²⁾, Professor Joachim Krakewitz's Død³⁾ og Præsten M. Christen Nielsens Bryllup⁴⁾, samt Stephanius's Udgave af Svend Aagesens «Opuscula». Fra 1643 haves Digte af ham i Anledning af O. Worms Udgave af Monumenta Danica, Fru Sofie Brahes Død⁵⁾, Otte Thotts Bryllup⁶⁾ og den unge Mogens Friis's offentlige Optræden

¹⁾ Deliciæ poet. Dan. II, 15—6.

²⁾ •Nuptiis Perillustris et Generosi Herois Hannibalis Sehested, Regni Daniæ Senatoris, Norvegiæ Proregis etc., et Illustrissimæ Heroïnæ Christianæ, Comitiss Schleswici & Holsatiæ. Sorø 1642. Fol. Optrykt i Del. poet. Dan. II, 139—41.

³⁾ Del. poet. Dan. II, 145—6. Krakewitz var Prof. theol. og Præst ved Sorø Akademi.

⁴⁾ Ibid., p. 104—5. •Nuptiis M. Christiani Nicolai, Aarhusiensis Canonici et Pastoris, Amici suavissimi, et Helenæ Martini, magni Patris filiæ, sponsæ, 1542. Det Ægteskab, over hvilket Bering her ønskede Lykke, blev siden sørgelig forstyrret ved nederdrægtig Bagtale (jvfr. Gjessing, Jubellærere II, 2, 333—4).

⁵⁾ Del. poet. Dan. II, 146—7. Sofie Brahe var Astronomen Tyge Brahes berømte Søster, der naaede en meget høj Alder. Hun var Moder til Tage Thott Ottesen og Farmoder til Berings Discipel Ove Thott.

⁶⁾ Ibid. II, 147—54. Otte Thott til Næs, Lensmand paa Sølvitsborg, var en ældre Halvbroder til Berings ovennævnte Discipel. Han ægtede Dorothea Rosenkrands, Datter af den lærde Holger Rosenkrands.

som Taler paa Sorø Akademi¹⁾. Før sin Afrejse fra Sorø har Bering vistnok ogsaa forfattet de Digte om Saxo og dennes lærde Udgiver, der 1644 ledsagede Stephanus's Udgave af Saxos Historie, tilligemed den latinske Omskrivning af det aprokryfe Kvad om Longobardernes Udvandring, der er trykt i Stephanus's Noter til Saxo²⁾.

Endelig var Opholdet i Sorø sluttet for denne Gang. Den 16de Oktober 1643 udfærdigede Hr. Tage Thott paa Malmøhus en ret mærkelig •Instruction for sin Søn Ove Thott saa vel som for Vitus Bjerling, som hannem følger for en Hofmester•. Hovedpunkterne heri ere følgende: Ove Thott skulde 1) befitte sig paa Guds frygt; 2) være sin Hofmester Vitus Bjerling lydig, og intet anfange uden hans Vidskab; 3) fly slet Selskab og undgaa unyttige Udgifter; 4) flittig lægge sig efter det latinske Sprog saa vel som Fransk og Tydsk samt adelige Exercitier. 5) Hvis Ove Thott mod Forventning slog sig til slet Selskab, Klammeri og unyttig •Despence•, skulde V. Bjerling strax give Faderen det tilkjende. 6) De skulde først rejse til Holland og blive der den første Vinter; næste Foraar skulde de derfra drage til Frankrig. Gjennem hele •Instructionen• gaar forevrigt en smuk og alvorlig, baade kjærlig og faderlig Tone³⁾.

Af hvad der ovenfor er bemærket om Ove Thotts Tilbøjelighed til ustyrlig Adfærd, maa Bering med sin overlegne Dannelse og betydelige Modenhed antages for at have været en heldig Vejleder for ham, der maatte være i Stand til at holde den unge Adelsmand i det mindste nogenlunde

1) J. M. Sommer, Miscellanea. Hafn. 1758, p. 165.

2) Disse Digte ere optrykte i Deliciæ poet. Dan. II, 81—3, 156—8.

3) En Afskrift efter Originalen findes i Klevenfelds Samling i Geh.-Ark.

i Tømme, om han end ikke formaaede at tilbagetrænge de slette Naturanlæg, der senere bleve saa uheldbringende for deres Besidder. Før Berings Afrejse fra Sorø hilsedes han med et latinsk Afskedsdigt af den udmærkede Poet Christen Aagaard¹⁾, med hvem han uden Tvivl fra Ungdommen af stod i nær Venskabsforbindelse. — Afrejsen fra Fædrelandet foregik, ikke længe før Torstensons uformodede Indfald her i Landet tændte den fordærvelige Krigslue, som brændte i henved to Aar og tilføjede Danmark saa stor Skade. I al denne Tid og endnu tre Aar efter færdedes de unge Mænd i fremmede Lande.

Først gik Rejsen til Nederlandene, hvor Bering med Glæde gjenhilsede de fra forrige Besøg kjendte Steder og Personer. Efter nogen Tids Ophold her drog de videre til Frankrig, hvor de dvælede i hele to Aar og derover. Her maa Bering have fundet Lejlighed til paa en mere fremtrædende Maade — ventelig ved et længere Digt — at udtale sin Hyldest for den franske Konge, den unge Ludvig XIV, siden denne Omstændighed særlig fremhæves i den Indskrift, der mange Aar efter sættes paa Berings Gravmæle²⁾. Vi have et Brev fra Worm til ham under hans fornyede Ophold i Paris, dat. Kjøbenhavn den 3die December 1646. Heri skriver Worm: „Jeg kan ikke sige Dig, hvor meget dit Brev har opmuntret mig; thi jeg gjenkjendte den Haand, som jeg stedse har elsket, og som jeg har indviet til Udødelighed, men om hvilken et ondt Rygte, som jeg med Sorg havde modtaget, meldte, at den var mig berøvet. Jeg glæder mig altsaa over, at Du lever,

¹⁾ Trykt blandt Aagaards Digte i Del. poet. Dan. I, 521—2.

²⁾ Marmora Danica. I, 84. Herved kan vel neppe være ment det Epigram af Bering, som findes paa et Billede af Ludvig XIV (optrykt i Deliciae poet. Dan. II, 98). *Se Bering's L. danica*

befinder Dig vel, at Tingene gaa godt, og at Du tænker paa dine og trolig holder fast ved Venskabet. Angaaende mig kan Du være forsikret om det sidste; jeg vil ønske, at jeg aldrig maa forøseme noget, som jeg veed kan være til Ære og Gavn for Dig. Rejs kun under gode Varsler, og vend lykkelig tilbage til Fædrelandet. Men dersom Du, naar I have faaet fast Ophold etsteds, vilde melde mig ved jævnlige Breve om eders Rejse, og om hvad Videnskabens Stormænd tage sig til, da vil det være mig saare kjært. Naar Du kommer til Rom, saa stræb at faa Mexicos Naturhistorie, forfattet af Lynçærne. Den befinder sig endnu i Kardinal Cesis Gjemmer, og Du vil vanskelig faa fat paa den uden ved Bistand af Ridder Cassianus de Puteo; men naar Du hilser ham fra mig og beder om hans Hjælp i denne Sag, vil han maaske opfylde din Begjæring. Jeg ser, at Kircher og andre citere dette Værk; men hverken vore Bartholiner eller Fiurenere kunde opnaa saa meget, at de kunde bringe mig et eneste Exemplar. Se nu, om Du kan udrette noget, naar Du kommer derhen, og underret mig, om Kirchers *Mundus subterraneus* er udkommen¹⁾.

Vi se altsaa, at Bering stod i Begreb med at rejse til Italien med Ove Thott. Ventelig er han allerede naaet dertil, en Tid lang før ovennævnte Brev blev skrevet. Af hans korte Selvbibliografi vide vi, at de vare 1^{1/2} Aar i Rom. Her søgte han navnlig Oplysning hos den ovennævnte bekjendte Jesuit Athanasius Kircher om Naturfagene og hos Jesuiten Famianus Strada om historiske Emner. Særlig sluttede han sig til den i Worms Brev omtalte Ridder de Puteo, der var en varm Ven af alle Danske, hvilke han søgte at vise enhver mulig Tjeneste. Foruden Rom be-

¹⁾ O. Wormii Epistolæ, p. 780—1.

søgte en Mængde andre bekendte Steder i Italien, navnlig Padua, ved hvis Universitet de opholdt sig et Aar. Her søgte Bering især Vejledning hos Octavius Ferrarius, der var Professor i den oratoriske Kunst, ligesom han plejede Omgang med den lærde Dr. med. Johannes Rhodius, en dansk Mand, der levede i mange Aar i Padua i et hæderligt litterært Otium, uden at ville modtage nogen offentlig Ansættelse, som oftere var ham tilbudt. Bering udgav et latinsk Digt til denne sin berømte Landsmands Ære, ligesom han paa lignende Maade ved et Digt, trykt i Paris 1646, havde hilset sine Landsmænd Thomas Bartholin og Henrik Fiuren, i Anledning af at de (i Basel) havde erhvervet den medicinske Doctorgrad¹⁾.

Fra Padua gik Rejsen gennem Svejts til Strasburg, hvor Bering navnlig sluttede sig til Professor Joh. Henr. Boecler, der var Historiker, Latinist og Rhetoriker, altsaa i det hele en Mand af samme Studieretning som han selv²⁾. Efter sin Afrejse fra Strasburg 1648 gjorde Bering med sin Rejsefælle en Tur ind i Tydskland, der bar saa mange Spor af en ødelæggende Krigs Forstyrrelser. Her besang han

¹⁾ Det første Digt omtaler Bering i sin Selvbiografi, Vinding, Acad. Haun., p. 394. Det andet er optrykt i Bartholins Carmina p. 123—9, og i Del. poet. Dan. II, 18—23. Et Par andre Digte af Bering til Th. Bartholin som «paternæ gloriæ vindici», trykte i Leiden 1646, ere optrykte i de nævnte Skrifter.

²⁾ Boecler havde været kgl. svensk Historiograf og Prof. eloqv. i Upsala. Et Par Digte af Bering til hans Ære findes optrykte i Delic. poet. Dan. II, 27—28 og 154—5. Til Berings Venner i Strasburg hørte ogsaa den theologiske Professor Joh. Geo. Dorscheus, hvis Anticrisis Theologica (Argent. 1647) han har forsynet med et Æredigt. I Sommers Miscellanea, Hafn. 1758, p. 160—63, findes et Par andre Digte af Bering, forfattede af ham under Opholdet i Strasburg, deriblandt et til Christian Urne, der samtidig studerede der.

det østerrigske Kejserhus i et Pragtdigt, der vakte saa megen Opmærksomhed, at der fra det kejserlige Hof blev tilbudt ham en særlig Æresbevisning — uden Tvivl et Diplom som Comes palatinus —, som han dog ikke modtog, da det var hans Agt at vende tilbage til Hjemmet¹⁾. Det gjør et eget Indtryk at se Bering mod Slutningen af den lange Religionskrig at forherlige det katholske Kejserhus; men ikke at tale om, at det religiøse Formaal i denne Krig næsten ganske var opslugt af det politiske, maa man erindre, at Danmark ved en ulykkelig Politik efterhaanden var kommen de kejserlige langt nærmere end deres Modstandere og nys havde modtaget dybe Ulivssaar af Sverig.

Efter Besøget i Tydskland gik Hjemreisen for sig gennem Lothringen, Artois og Flandern, hvor Rejsefællerne uden Tvivl ere gaaede ombord paa et Skib, der har ført dem tilbage til Fædrelandet. Her var foregaaet den store Forandring, at Christian IV var død, og Frederik III havde bestøget Tronen. Bering havde imidlertid allerede vist sin Deltagelse i disse Begivenheder ved i latinske Vers baade at græde over den bortgangne Konge og at tilraabe hans Efterfølger et jublende «Leve»²⁾. — Der foreligger, saa vidt

¹⁾ Bering siger om sig selv: «Suscepit in itinere (per Germaniam) Imperii caput, & Austriacæ domus ad summum rerum apicem provectam fortunam publica prosequutus est scriptione, quæ passim per orbem benignos repperit Interpretes, & ex aula Cæsarea novæ dignitatis prolucuit splendorem, hand inglorium Scriptori, ni domesticæ fortunæ memor, Augustæ Clementiæ agnoscere maluisset pignus, quam circumdare sibi, & ex aliena benignitate nil propriæ indulgere ambitioni». (Vinding, Acad. Haun. p. 394.) At det var et Adelsbrev, der tilbødes Bering, siges i Ville Høiberge Holbergiana. Fortalen. Bl. i 2. Digtet, med Titel «Fortuna Austriacæ domus ad supremum mundi culmen evectæ», er trykt i Fol. i Strasburg 1648 og samme Aar optrykt i Padua.

²⁾ Det første Digt er trykt i Bertel Bartholins Oratio in obitum Christiani IV, 1648 (optrykt i Delic. poet. Dan. II, 134–6);

vides, intet om, hvorledes Bering har skilt sig ved sit Hverv som Hovmester for Ove Thott; men det overordentlig intime Forhold, hvori han siden stod til den thottske Familie, tyder paa, at man har været særdeles tilfreds med hans Tjeneste. Bering omtaler kun selv, at den unge Thott i Italien var bleven uddannet i Vaabenbrug og ridderlige Kunster.

At Berings Venner have modtaget ham med Forventning og Glæde fremgaar af flere Omstændigheder. Han blev strax designeret til Professor¹⁾, og der blev saaledes truffet Forberedelser til Gjennemførelse af den Plan, som Worm og flere af Berings Venner allerede havde haft for syv Aar siden. Den 8de Maj 1649 erhvervede han Magistergraden ved Københavns Universitet og betegnes ved denne Lejlighed officielt som *•Regiæ Academiæ Hafniensis Philologiæ Professor designatus•*. En Del af hans Venner, som Thomas Bartholin, Christen Aagaard og Jens Foss, hædrede ham i denne Anledning ved Digte, hvori de udtalte deres Beundring og Hengivenhed for ham²⁾. Omtrent ved samme Tid udgav Bering et Pragtdigt i Anledning af Prindsesse Frederikke Amalies Daabshejtid. Det er en Slags dramatisk Fremstilling af Sagnet om Sabinerindernes Rov og andre

det andet, *•Inauguratio Friderici III, Daniæ, Norvegiæ etc. Regis•*, er trykt i Kbhvn. i Folio (optrykt i Del. p. D. II, 54—9).

¹⁾ Det havde ikke tidligere været sædvanligt at *•designere•* Professorer; men det Exempel, der var givet ved Vitus Bering, efterfulgtes siden af mange andre. Jvfr. Acta Consist. 8de Marts 1654: Da Jørgen Ejlersen, Rektor ved Københavns Skole, ansøgte om at faa Session og Adscension iblandt de andre Professorer, blev der svaret ham, at han vel kunde optages i Professorernes Tal, *•saasom M. Vitus og M. Langius bleve in spe accepteret•*.

²⁾ Th. Bartholin, Carmina, p. 84. Chr. Aagaard i Del. poet. Dan. II, 526—7. J. Foss, Parodia in honorem Viti Beringii. Hafn. 1649. 4.

Optrin af Roms ældste Historie, sigtende til at forherlige Kvindekjønnet¹⁾. At det just var et meget passende Emne ved en Daabshejtid, kunne vi ikke skjønne; men at det har vakt Opmærksomhed og Bifald paa højeste Steder, kan neppe betvivles²⁾. Et lignende Bifald har den øvede og smagfulde Digter sikkert høstet ved de mange andre latinske Poesier, som han med gavmild Haand udstræede, naar glædelige eller sørgelige Anledninger i hans Venners eller Velynderes Huse opfordrede dertil³⁾, eller naar hans Venner

¹⁾ Natalitiæ Choreæ solennis actus, quum sacro tingeretur fonte Friderica Amalia, serenissimi Regis Friderici III augusta soboles. Hafn. 1649. Fol. (optrykt i Del. poet. Dan. II, 157—89).

²⁾ En Forfatter, der undertegner sig M. R., har i «The monthly Magazine» for Maj 1796 gjort opmærksom paa, at et større Stykke af Berings «Natalitiæ choreæ» gjenfindes i en Tragedie af Dionysius Petavius med Titel «Carthaginieneses». Tillige har han gjort det sandsynligt, om end ikke afgjort vist, at det er Bering, der her har gjort sig skyldig i Plagiat. (Jvfr. N. C. Øst, Litteratur-, Kunst- og Theaterblade, 1798, I, 294—5.)

³⁾ Saaledes ved Sofie Brahes Død 1649 (hun var Enke efter den lærde Holger Rosenkrands, og Svigermoder til Otte Thott til Næs), trykt i Del. poet. Dan. II, 111—3 efter Torms Ligtaale, hvor Digtet først er indført. Ved D. Thomas Bartholins Bryllup 1649 (Bartholin, Carmina 1669, p. 138—9. Delic. poet. Dan. II, 30—1). Ved Rigeraad Niels Krags Død 1650, paa Latin i Del. poet. Dan. II, 31—32; paa Dansk i Bordings Poet. Skrifter, II, 453—4. Ved Fru Jytte Gyldenstjernes, Tage Thotts Hustrus, Død 1650, paa Latin i Del. p. D. II, 88—93; paa Dansk i Bordings Poet. Skrifter, II, 455—6. Ved Fru Margrete Juels, Peder Juels Hustrus, Død 1651 (Del. p. D. II, 113—4). Til Erik Sehested, «publice disputanti» i Sorø 1651 (Sommer, Miscellanea, p. 164). Ved Henrik Ramels Død 1653 (Del. p. Dan. II, 33; jvfr. Rothe, Brave Danske Mænd, II, 196). Nuptiis Petri Ridz de Tygestrup et Sophiæ Sehested (Datter af Kansler Chr. Thomsen), Hafn. 1653 Fol. (Hjelmst. Saml. 3821: 4). Ved Fru Øllegaard Hvittfeldts, Joachim Gerstorfs Hustrus, Død 1655 (Bartskjærs Ligprædiken, jvfr. Rothe a. Skr. I, 697. Delic. poet. Dan. II, 110—11. Bordings Poet. Skr. II, 456—8). Ved Otte Thotts Død 1656 (Del. p. D. II, 106—9). Dansk Digt over Fru Else

udgav Skrifter og ønskede disse ledsagede ud i Verden af Digte fra hans Haand¹⁾. Navnlig blev det senere almindeligt, at saa at sige intet Billede af nogen berømt Mand kunde udkomme her i Landet, uden af Bering skulde ledsage det med et latinsk Epigram, der blev trykt paa Foden af samme²⁾. Selv fra Udlandet synes man at have søgt den berømte Digters Bistand i saa Henseende³⁾. Men vi finde ogsaa, at allerede i Aaret 1650 betegnes Bering af Joh. Olavius, der selv flittig syslede med den latinske Poesi, som Danmarks ypperste Digter, og den Gang havde dog endnu kun en mindre Del af hans Vers set Lyset⁴⁾.

Kort efter sin Hjemkomst fra Udlandet var Vitus Bering bleven forlovet med Anne, en Datter af afd. theologisk

Ramel, Christian Barnekovs Hustru, (1658) i Bordings Poet. Skr. II, 458—59.

¹⁾ I en Del af Thomas Bartholins Skrifter findes Vers af Bering (Bartholin, Carmina, p. 135—6. Delic. poet. Dan. II, 34—7), ligeledes i H. Svanings Chronol. Dan. 1650 (ib. II, 28), i nogle af Jørgen Rosenkrands's gudelige Skrifter (ib. II, 124—5, 189—90; J. M. Sommer, Miscellanea, Hafn. 1758, p. 166—8), i Svanes Kommentar til Daniel (Del. poet. Dan. II, 132—3). Af et Brev, Steph. Joh. Stephanius skrev til Dr. O. Worm 1650, ikke længe før sin Død, ser man, at han gjerne ønskede et Digt af Bering til Ledsagelse af sin Christian III's Historie (Danske Saml. III, 259. Jvfr. O. Wormii Epistolæ, p. 293).

²⁾ Epigram til Hannibal Sehesteds Billede, 1650 (Del. poet. Dan. II, 128); til Frederik III's Billede, 1653 (ib. II, 34); til et andet Billede af samme, 1657 (ib. II, 117). Bering's Indskrift paa en særdeles Invention, at sætte store Bøger udi, som Otte Thott forærede til Universitetets Bogsal, findes trykt hos Hofman, Danske Adelsmænd, I, 140. Epigram til Birgitte Thotts Billede i hendes danske Oversættelse af Seneca (optrykt i Del. poet. Dan. II, 39—40). En Del af Bering's Epigrammer til bekendte Mænd og Kvinders Billeder findes optrykte hos A. Strunk, Saml. til en beskriv. Catalog over Portraiter af Danske etc.

³⁾ Deliciæ poet. Dan. II, 96—9.

⁴⁾ Jo. Olavius, Epigrammata ad Poetas Danicos. 1650.

Professor D. Niels Pedersen (Aurilesius) og efterlevende Hustru Mette Vinstrup¹⁾. Brylluppet stod dog først i Aaret 1652. Brudgommens lærde Venner lod ikke Højtidsdagen gaa forbi uden at forherlige den efter Tidens Skik med Bryllupsdigte i det latinske og danske Sprog²⁾. Ved dette Ægteskab blev Bering nærmere knyttet til hvad vi kunne kalde Professoraristokratiet. Hans Hustrus Morbroder var D. Peder Pedersen Vinstrup, tidligere theologisk Professor og Hofpræst, nu Biskop i Skaane, en stormægtig Personlighed, der i Litteraturen især har gjort sig bemærket som overordentlig frugtbar latinsk Epigrammatist. En Søster til Berings Hustru var gift med M. Peder Villadsen, Sognepræst i Slagelse, senere bekjendt som Deltager i Enevældens Indførelse og endelig som Biskop i Viborg, en Mand, der ogsaa fortjener at erindres paa Grund af sin Interesse for Fædrelandets Historie.

Efter at Bering havde staaet en Tid som «designatus Professor Philologiæ», blev han i Foraaret 1650 fast ansat som Professor Poeseos ved Københavns Universitet. Den 25de Maj d. A. disputerede han offentlig «pro Professione» over en af ham udgiven Afhandling «De artis poeticæ natura et constitutione». Akten föregik med megen Højtidelighed, da Frederik III ved denne Lejlighed for første Gang

¹⁾ Det første Spor af denne Forbindelse finde vi deri, at Vitus Bering og Peder Villadsen den 9de Marts 1649 paa Mette Vinstrups, sl. D. Niels Pedersens, Vegne underskrev et Gjenbrev, hvorved hun tilstod at have lejet en Gaard i Klosterstræde i Kbhvn. af Universitetet. (Afskrift i Kgl. Bibl., Gl. k. Saml. 727 Fol.)

²⁾ *Votis viri clarissimi D. M. Viti Beringii Historiographi Regii sponsi & virginis lectissimæ Annæ Nicolai sponsæ fausta qvæque respondeant.* Hafn. 1652 Fol. (Paa Latin og Dansk, af Chr. Aagaard.) Hjelmtjernes Saml. 3667, 4to. *Deliciæ poet. Dan. I.* 500—1.

som Konge var tilstede paa Universitetet, ledsaget af Kansler Christen Thomesen Sehested og mange andre velbyrdige Mænd, medens Universitetets Rektor, M. Peder Spormand, og Sjælands Biskop, D. Jesper Brochmand, gjorde Bering den Ære at optræde som Opponenten. Hans Respondens var den da endnu unge, siden noksom bekendte Oluf Borck¹⁾.

Det Professorat, Bering havde faaet, var et nyt, der, som det synes, nærmest var oprettet for hans Skyld, og intet kunde tilsyneladende ligge bedre for hans Evner²⁾. Men den Yndest, Kongen havde fattet for ham, maaske ogsaa Kanslerens gode Mening og andre mægtige Venners Anbefalinger, bevirkede dog, at han efter faa Maaneders Forløb gik over i en anden, bedre aflagt Stilling. Den tidligere omtalte M. Stephan Hansen Stephanius, Professor i Historien ved Sorø Akademi og kgl. Historiograf, var nemlig død den 22de April 1650. Vi vide ikke, om der er ført Underhandlinger med nogen anden om at overtage den ledige Bestilling, eller hvad der særlig gav Formodning om, at Vitus Bering egnede sig til at udfylde Stephanius's Plads, uden for saa vidt som han skrev Latin med en Sikkerhed

¹⁾ Wolf, *Encomion Regni Daniæ*, S. 348, sammenholdt med Vinding Acad. Haun. p. 395, Acta Consist. 27 Maj. 1650, samt den ovenanførte Disputats.

²⁾ I Biografien hos Vinding siger Bering om sig selv: „Jussus superiorum auctoritate docere publice Poësin, novo munere, nec jam tum usitato Academiæ“. I den omhandlede Disputats (1650) findes der en Fortale til Kansler Chr. Thomesen Sehested, hvori Bering ytrer: „Vides, Illustris Heros, Disputationis meæ consilium, quo quum totum mihi Philologiæ campum superiori, qui se proxime evoluit atque elapsus est, anno aperueris, in has angustias me demiserim, et Poëseos intra Provinciā ultro coëgerim, ut nobilissimā scilicet facultatem ab vitiis, quibus vulgo laborat, pro virili vindicarem.“ Her stadfæster Bering altsaa selv, at først hele Filologien var bleven ham anvist, men at hans Hverv senere blev begrændset til Poetikken.

som fast ingen anden, og vel ogsaa i Udlandet havde omgaaedes med Historikere og hørt deres Forelæsninger. Men han var nu en Mand, der var lige vel anset hos de lærde og hos Rigets Stormænd, i visse Maader en Personifikation af hin Tid, da det formelle spillede en ulige større Rolle end baade det ideelle og det reelle. Nok er det, at M. Vitus Bering den 3die August 1650 fik kgl. Bestalling som «vor og Kronens Historicus» med en aarlig Løn af 600 Rdl., ligesom hans Formand, M. Stephan Hansen, havde haft¹⁾. Der findes ikke nogen Instruktion for ham i hans Embede som kgl. Historieskriver, hvad enten en saadan ikke er udstedt, og man har nøjedes med en mundtlig Anvisning, eller Instruxen nu er tabt. Af forskellige Antydninger, der senere skulle omtales, kunne vi dog slutte os til de Opgaver, der fra Tid til anden stilledes Bering i hans nævnte Egenskab.

Førevrigt varede det længe, inden han tiltraadte sin Bestilling i Sorø. Forholdene ved Universitetet synes ikke at have kunnet holde ham tilbage, da hans Efterfølger, Villum Lange, udnævntes, allerede faa Dage efter at Bering havde faaet sin Bestalling²⁾. Men ventelig har denne maattet se at skaffe sig noget historisk Stof, da et godt Hoved og en flydende Pen dog ikke ere tilstrækkelige for en Historieskriver. Først den 13de Marts 1651 fik Hofmesteren paa Sorø Akademi, Falk Gjæe, en kongelig Befaling, saaledes lydende: «Eftersom vi naadigst have for godt anset, at os elskelige M. Vitus Bering, hertildags Professor Philosophiæ paa Universitetet ndi vor Kjøbsted Kjøbenhavn,

¹⁾ Sjølandske Registre Nr. 22, Fol. 452.

²⁾ Acta Consist. 7de August 1650: Rektor berettede, at det var Kongens Vilje, «at Vilh. Langius maatte riceperes in numerum Professorum og M. Vito Beringio succedere».

skal forordnes udi afg. M. Stephen Hansens Sted til at være Historiographus Regius og Professor Historiarum paa det kongelige og adelige Akademi Sorø, da bede vi dig og naadigst ville, at du hannem dertil forordner¹⁾. Rimeligvis er Bering da tiltraadt ikke længe efter, ved hvilken Lejlighed han holdt den latinske Tale om Historien, som han samme Aar udgav med Tilegnelse til Frederik III²⁾. Hofmesteren paa Sorø havde forevrigt allerede længe før søgt at varetage hans Tarv ved at sørge for, at der var noget historisk Materiale tilstede, naar han kom. Det nærmere herom erfares af Acta Consist. for 31te Oktober 1650: «Gav M. Thomas Bang tilkjende, at han havde været paa Soer og der gjort Anfordring om hvis Documenta historica sl. M. Stephanus her af Akademiet (o: Kjøbenhavns Universitet) bekommet havde, og da Hofmester sammesteds at have begjæret, samme Documenta maatte endnu der forblive, indtil M. Vitus Beringius, designatus Historicus Regius³⁾, til Steden kom og kunde deraf udvælge, hvis hannem kunde være fornødent til Historien at følge. Saa skulde Akademiet saa meget deraf igjen bekomme, som han ikke behøvede, samt hans egen Forvaring, for hvis M. Beringius til sig annammede. Hvormed Professores lode sig samtlig benøje.» Hermed stod Sagen hen, indtil Bering havde tiltraadt sit Embede i Sorø. Men den 18de Juni 1651 vedtoges i Konsistorium «efter Kanslers (Chr.

¹⁾ Sjælandske Tegnelser XXXII, 60.

²⁾ Viti Beringii, Historiographi Regii, De Historia Oratio habita in Regia & Equestri Academia Sorana, qvum Historiarum Professionem ex auctoritate publica aggrederetur. Hafn. 1651. Fol. Talen indeholder kun almindelige Bemærkninger.

³⁾ Den tidligere omtalte Bestalling af 3die August 1650 lyder dog ikke paa, at Bering kun skulde være «designatus»; men der tillægges ham Løn fra Bestallingens Dato.

Thomesens) Befaling, at Mag. Bangius og Mag. Zoega skulde rejse til Soer at annamme de Bøger, som Universitetet Mag. Stephanio b. m. efter hans derpaa givne Revers laant haver; hvilket de ogsaa paa Universitetets Bekostning at gjøre ville lovede. Begjærede og Hs. Exc. Hr. Kansler, at hvis skreven Tøj udi samme Bibliothek findes, og Danmark og Sverig angaar, det samme maatte for Penge til vores Universitets Bedste kjøbes. — I Henhold til denne Befaling udfærdigede Universitetet den 8de Juli s. A. en Instrux for de to Professorer, der paa dets Vegne afsendtes til Sorø. Heri hedder det bl. a.: «Hvis saa er, at celebrimus Vir M. Vitus Beringius nogle af samme Bøger paa ny begjærer, og han selv personlig er tilstede og Universitetet nøjagtigen kaverer, skal hannem i lige Maade til højlovlig Ihukommelse Christiani 4 Histories Beskrivelse bevilges, om noget findes, som dertil kan tjene, og han selv i egen Person det annammer.¹⁾»

I Acta Consistorii for 26de Juli 1651 bemærkes: «M. Bangius og M. Zoega, som havde været paa Sorø og gjort Anfordring om de Bøger, sl. M. Stephanius havde til sin Historie af Akademiet til Laans bekommet, vilde gjøre Beretning om deres Forretning. Rector og Professores begjærede, at de det skriftlig vilde forfatte og for dennem til vissere Underretning indlægge.» Er en saaden skriftlig Beretning fremkommen, saa er den desværre dog neppe mere i Behold. Vi maa derfor nøjes med den Bemærkning, den ovenanførte Instrux indeholder, om at den Opgave, der var stillet Vitus Bering, var først og fremmest at skrive Christian IV's Historie, noget der ogsaa stadfæstes derved, at der i det kgl. Bibliotheks Haandskriftsamling findes en

¹⁾ Konsistoriets Kopibog. IV, Fol. 174—5.

Udarbejdelse med Titel: «Kurze und zuuerlässige Relation dessen, so sich 1588 u. 89 unter Christian-IV mehrentheils in auswärtigen Sachen zugetragen, aus den in der Cantzeley liegenden Actis zusammengetragen, auf des Herrn Canzlers Befehl um dem Historiographo Mag. V. Biering zum Nachricht zu dienen»¹⁾. Ventelig er denne «Relation» udarbejdet af en af Sekretærerne i det tydske Kancelli og kan altsaa vidne om, at det laa Kongen og Kansler Christen Thomesen (Sehested) paa Hjærte, at Berings Arbejde skulde fremmes paa bedste Maade. Skade, at de samme Myndigheder ikke havde tilstrækkelig Sands for Bevarelsen af Stephan Hansen Stephanius's udmærkede Samling af Bøger og Haandskrifter til Fædrelandets Historie, der ved Salg gik til Sverig. Vitus Bering havde som Historiograf været den nærmeste til indtrængende at forestille Regjeringen, hvor vigtigt det var at beholde denne herlige Samling af historiske Kilder her i Landet. Om han har gjort det, er os ubekjendt. Det maa dog anses for rimeligt, at han har været en af de soranske «høj lærde», som lagde den svenske Resident Magnus Dureel en Del Hindringer i Vejen for Bortførelsen af Stephanius's Bogsamling, uden at disse «Jutefinter», som Dureel kalder deres mislykkede Bestræbelser, dog kunde hindre den kloge og energiske svenske Diplomat i at lade Bibliotheket og Haandskriftsamlingen afhente, da Stephanius's Enke, opbragt over formentlige Krænkelser, hun eller hendes afdøde Mand havde lidt, personlig interesserede sig for, at ingen i Sorø eller overhovedet her i Landet skulde nyde godt af, hvad Stephanius med saa stor Flid og Dygtighed havde samlet til Oplysning

¹⁾ Gl. kgl. Saml. 2598, 4to.

af Fædrelandets Historie¹⁾. At dømme efter den Maade, hvorpaa Enken stillede sig til dem, der vilde lægge Hindringer i Vejen for Bibliothekets Bortførelse, er det ikke sandsynligt, at Bering ret har haft Lejlighed til at gjøre sig bekendt med, hvad hans Forgjænger havde samlet og efterladt. Men selv om han havde kjendt det, bliver det et Spørgsmaal, om han ret har vidst at vurdere disse Samlingers Betydning. «Til Lykke» — siger Nyerup med bitter Ironi — «fik Danmark efter Stephanii Død en Historiograf, som hverken behøvede Bibliotheker eller Arkiver, hverken Bøger eller Haandskrifter. Denne Mand var Vitus Bering, som forvandlede Fædrelandets Historie til et Poem»²⁾. Lad der nu end være noget overdrevent i denne Dom — som der ganske vist er —, helt ubeføjet er Satiren dog ikke; thi saa godt Bering egnede sig til Professor poeseos, saa lidet havde han hidtil lagt for Dagen, at Historien var hans Fag, og i lang Tid vedblev Poesier at være de eneste Frugter af hans litterære Virksomhed, der kom Offentligheden for Øje. Blandt saadanne Digte af ham kunde særlig fremhæves et længere fra Aaret 1651, handlende om den engelske Konge Karl I's sørgelige Endeligt³⁾.

¹⁾ Herom indeholdes mærkelige, men for en dansk Mand lidet lystelige Oplysninger i en Samling Aktstykker om Salget af det stephaniske Bibliothek, udgivne (1850) af G. E. Klemming i Stockholm, og tilegnede afd. E. C. Werlauff.

²⁾ A. S. Vedel, Om den danske Krønike at beskrive, med Tillæg af R. Nyerup, S. 85—6.

³⁾ *Estum luctuosum Caroli I. Magnæ Britanniae Regis*. Lugd. Bat. 1651. Saaledes angiver Bering selv Titelen i Vindings Acad. Haun. p. 396. Det er vel samme Digt, der er optrykt i *Delic. poet. Dan.* II, 119—24, skjønt Titelen der er en anden. Originaltrykket findes neppe mere her i Landet. I Resens Bibliothek fandtes Digtet, men maaske kun i Afskrift (*Resenii Bibl. Acad. Hafn. donata* p. 258).

Berings Virksomhed som Lærer ved Sorø Akademi kom ikke engang til at vare saa længe, som da han første Gang havde opholdt sig her som Hovmester for Ove Thott. Allerede den 18de December 1651 udgik der Kongebrev til Falk Gjæe, om at Vitus Bering maatte være fri for at holde historiske Forelæsninger paa Sorø, for med desto større Flid at varetage sin Bestilling som Historiograf. I Brevet antydes, at Historiografembedet ifølge Fundatsen for Sorø Akademi var forbundet med den historiske Profession i Sorø, og at den Undtagelse, som nu gjordes fra denne Regel, skulde være uden Følger for Fremtiden¹⁾. Det Andragende fra Bering, der udvirkede den omtalte Fritagelse for ham, og hvori han hentyder til det ham overdragne Hverv med Hensyn til Affattelsen af Christian IV's Historie, fortjener formentlig her at meddeles:

Stormegtigste, Høybaarne Første, allernaadigste Herre
oc Konge!

Der kommer aff Landens indvaanere til hans Majestet daglige supplicanter, dog faa, heller kand schæe ingen, som sig jo til privat nytte nogit haffuer att begære oc bede: ieg allernaadigste Herre kommer med et gandsche wlige exempel nogit att affstaae, oc som min gandsche formue udi verden sig ei 400 dlr. kand beløbe, dog alligevel 400 dallers aarlig indkomst med god villie att qvittere oc afftræde. Hvilket hans Majestet udi naade vilde ansee til den ene ende att begæris, att ieg aff hans kongelige Majestet mig tilbetroede bestilning disz beleiligere oc med større flid kand betiene oc opvarte. Thi efftersom ieg billigen haffuer offuervejet Munus Historiographum, om den rætteligen schaal forestaaes, att være aff den

¹⁾ Sjølandske Tegnelser XXXII, 225. I Christian IV's Fundats af 30te November 1623 findes dog ikke noget om denne Forbindelse mellem Historiografbestillingen og det historiske Professorat i Sorø.

viitløffthged oc saa besværlig, att den et gandsche mennesche kand occupere, hvor færdig hand oc endelig er, besynderlig nu efter hans majestetz nadigste ordre hans salige her Faders Christiani 4 høylofflig oc priselig ihukommelsis Historie schaal tagis for henderne, som udi saa viitløfftig regæring med lige expeditioner oc kongelig bedriffter icke fordrer mindre omhu, om hand ellers med den ære schaal seeis aff efterkommere, som hand iblant os er seet at regære: oc ieg mod alt dette befant Professen paa Soer, som med dette bestilning er sammenføyet, ocsaa att fodre sine tancker oc besverligheder, om ellers den adelige ungdom paa stæden derved schaal opbyggis: haffuer ieg hvos mig self ofte ynschet att sette all privat nytte tilside, oc att fædernelandens ære oc ihukommelse disz flittigere kand forfremmis, endoc med min egen schade att affstaae professen, oc endelig for raadsom funden hans Majestet det underdanigst att andrage oc ydmygeligen bede, hand for den Faderlig omhu oc iffuer, hand daglig søger Landens ære, de middeler ocsaa, ved hvilke den til efterkommere fortsettis, udi naade vilde ansee oc betencke. Oc eftersom samme middeler paa den anden side, om de rætteligen schaal fattis i pennen, fodrer for sig et freidig hierte, der fri fra bekymring oc nogenlunde forsickrit om sin nødtørffthged oc daglig liffs ophold kand fatte de tancker, som kan tiene til at immortalisere en konge; oc hans Majestet derhvos udi denne min ydmyg begæring noch seer oc kiender et ærlig forseet, kommer ieg med disz store fortrøstning for hans Majestetz øyne, ydmygeligen begærendis att hand med det anditt, som ieg saa villigen afstaar, min fattige condition igien udi naade vilde ansee oc betencke. Gud schaal igien lycksalig giøre hans Majestetz aar oc dage, oc unde osz lenge med stedz varende Lycksalighed att see hans Majestetz milde oc faderlig ansict.

Jeg med hiertis devotion oc ydmyghed befaler mig udi hans Majestetz høye naade, forbliffuendis

Hans Majestetz underdanig oc tro tiener

Vitus Bering.¹⁾

¹⁾ Den egenhændige, men udaterede Original bevares i det kgl. Geh.-Arkiv blandt „Sjælandske Indlæg“ for Aaret 1651. Ven-

Efter at have naaet sit Ønske Opfyldelse skulde man have troet, at Bering vilde tage Bolig i Kjøbenhavn for at være nær ved Arkiverne og Universitetets Bogsamling, der indeholdt en ikke ubetydelig Mængde Haandskrifter til Fædrelandets Historie, Resultaterne af tidligere Historikeres, som Svanings, Vedels, Krag, Venusins, Hvitsfeldts og Lyskanders, Granskninger, og Samlinger af Kilder til dette Emnes Oplysning. Det blev dog ikke saaledes; men Bering modtog derimod den Indbydelse, som «Skaanes Konge» Hr. Tage Thott lod udgaa til ham om at tage Bolig paa eller ved dennes Herresæde Skabersø i Skaane. Det fremgaar nemlig af alt, at Tage Thott havde fattet en stor Velvilje for Vitus Bering. Denne havde været hans yngste og tilsidst eneste Søns tro Ledsager paa en mangeaarig Udenlandsrejse, og han havde sat sin Muse i Arbejde ved enhver glædelig og sørgelig Anledning i den thottske Familie; navnlig havde han vistnok rørt den gamle Adelsmands Hjærte, da han ved dennes fjerde Hustrus, Jytte Gyldenstjernes, Død 1650 i hin Tids Hyrdetone havde udtalt den sørgende Ægtefælles Følelser, bl. a. i følgende Strofer:

Ah Doride, du ædle Skat
 Nu hviles under Lide,
 Din Celadon det Dag og Nat
 Saa smert'lig monne qvide.

Din ædle Celadon hand gaar
 Saa sorgefuld i Hierte,
 Til Graven hans Begiæring staar
 At leve er hans Smerte.

telig er det den ene af de to Memorialer, som omtales i «Danske Selskabs Tilvæxt», S. 290—1, men nu ikke findes blandt dette Selskabs Papirdokumenter.

Hans halve Hierte er nu død,
 Dertil hans heele Glæde,
 Din Afgang volder denne Nød,
 Din Hvile denne Leede¹⁾).

Der siges hos J. Worm²⁾, at Vitus Bering 1652 forlod Sorø og drog til Skabersø, en Gaard i Skaane, som Kongen og Hr. Tage Thott forærede ham, for der i Rolighed at arbejde paa den danske Historie. At Bering har faaet den anseelige Herregaard Skabersø til Foræring, kan dog ikke være rigtigt; da det var et adeligt Gods, kunde det efter den Tids Statsret jo ikke komme i en uadeligs Besiddelse. I sin Selvbiografi siger Bering heller ikke dette, men vel at Tage Thott kaldte ham bort fra hans Lærerembede i Sorø og anviste ham i Skaane et venligt og for Musernes Dyrkelse vel skikket Hjem, og det — for at hans Opfordring ikke skulde mangle Vægt — i et prægtigt Hus, ikke meget ringere end et Slot, hvor han i Ro kunde varetage det ham af Kongen nylig paalagte Hverv, at skrive sit Folks Aarbøger og at udfylde, hvad Forgjængerne i Historien havde efterladt uopklaret som Emne for Efterkommernes Granskning³⁾.

Naar Worm, som vi saa, siger, at Kongen var med til at skjænke Vitus Bering den omtalte Gaard, saa ligger deri formodentlig en Forvexling med et andet Faktum.

¹⁾ Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 798 Fol. A. Bordings Poet. Skrifter, II, 455—6.

²⁾ Lexicon over lærde Mænd, I, 101. Worms Kilde er aabenbart Joh. Möllers Hypomnemata ad librum A. Bartholini de scriptis Danorum, p. 461, hvor det hedder: «Ut muneri Historiographi Regii eo diligentius vacaret, aliquot post annos, Sora relicta, in Prædium Scaniae, a Rege & Tagone Tottio sibi donatum, secessit, in Otio istis Annales Rerum Patriæ conditurus Literario.»

³⁾ Vinding, Acad. Haun., p. 395.

Den 18de Maj 1655 fik «M. Vitus Bering, vores Historicus», nemlig Kongebrev paa frit for sig og Arvinger at nyde og beholde Lundegaard med al dens Tilliggelse. Hvis Kongen eller hans Efterfølgere skulde ønske at faa Gaarden igjen, eller Vitus Bering eller hans Arvinger vilde sælge den, skulde den først tilbydes Kronen til Indløsning for 500 Rdl., for hvilken Sum den nu var taxeret. Befandtes der da at være gjort Forbedringer ved den, saa den var mere værd, skulde det godtgjøres Vitus Bering eller hans Arvinger¹⁾. Dette Brev ombyttedes senere med et andet af 20de Januar 1657, hvorved M. Vitus Bering efter Ansøgning fik Skjøde paa Lundegaard, idet Kongen gav Afkald paa Retten til Indløsning²⁾. Det var i Sandhed en kongelig Gave, de gamle danske Ærkebiskops Residens, der 1536 var kommen under Kronen og som halvtredsindstyve Aar efter havde modtaget betydelige Udbedringer og Tilbygninger i Anledning af Prinds Christians (IV's) Hylding³⁾. Men der hørte Midler til at bebo et saadant Slot og holde dets betydelige Bygninger, Haver osv. vedlige. Vi skulle derfor et Øjeblik dvæle ved de Oplysninger, vi have fundet om Berings Indtægtskilder.

Som tidligere er bemærket, var Historiograflønnen 600 Rdl. aarlig. Berings Formand, Stephanius, havde haft de største Vanskeligheder med at faa denne Løn udbetalt, og ved sin Død havde han vistnok endnu Løn tilgode for ikke faa Aar. Bering var for saa vidt heldigere stillet; thi

¹⁾ Skaanske Registre Nr. 6, Fol. 370.

²⁾ Skaanske Registre Nr. 6, Fol. 442.

³⁾ Brunius, Beskrifning om Lunds Domkyrka, 2. Udg., S. 290. Joh. Monrad taler i sin Autobiografi (udg. af Burman-Becker, S. 56) med Beundring om «den dejlige Lundegaards Have». Men Stedet havde ogsaa for ham en egen Tiltrækning, da han var bleven forlovet i «det grønne Lysthus» i denne Have.

hvorvel Regjeringens Punktlighed i Betalingen ikke synes at være tiltaget, havde han dog saa gode Forbindelser og var saa vel set af Kongen, at der maatte gjøres Udveje til at skaffe ham hans tilgodehavende. Den 15de September 1653 fik saaledes Hr. Niels Trolle kongelig Befaling om «aarligen herefter indtil paa videre naadigst Anordning at lade os elsk. hæderlige og højlærde M. Vitus Bering, vores Historicus, paa hans Ansøgning af eders Lens Indkomst bekomme hans aarlige Besoldning efter hans Bestallingsbrevs Indhold, beregnet fra den 3die August sidst forleden»¹⁾. Den 26de September 1654 forlenedes Bering endvidere med et Kannikedømme i Roskilde, der var ledigt efter afg. D. Thomas Lindemann, forrige tydsk Præst ved S. Peders Kirke i Kjøbenhavn²⁾. Den 8de September 1655 tillagdes der de kongelige Rentemestere Befaling om at give M. Vitus Bering, «vores Historicus», Indvisning i Bevling Lens Afgift for 900 Rdl., som han havde tilgode i Løn, saa at han fik Halvdelen i det indeværende, og Halvdelen i næste Aar³⁾. Den 22de April 1656 fik de samme Embedsmænd Kongebrev, om at Bering fremtidig maatte hæve sin Løn «af det Gods i Romsdalen, som til andre Kreditorer med Hr. Hannibal Sehested haver været udlagt, saa vidt det tilstrække kan, med det øvrige af Lenets (Thronhjems)

¹⁾ Sjølandske Tegnelser XXXII, 615—6. Udkast i Gl. kgl. Saml. 1076 Fol.

²⁾ Sjølandske Registre Nr. 23, Fol. 566. Jvfr. Suhms Saml. I, 3, 110. I «Danske Selskabs Tilvært», S. 290, omtales en Memorial fra Vitus Bering, hvori han ansøger Kongen om noget gejstligt Gods at leve af, medens han efter kgl. Befaling skulde skrive Christian IV's Historie. Den findes nu ikke blandt danske Selskabs Papirer; men mulig er denne Begjæring bleven opfyldt, da Bering forlenedes med det omtalte Kannikedømme.

³⁾ Sjølandske Tegnelser XXXIII, 386.

uvisse Indkomst, indtil hans fulde aarlige Besoldning ganske vorder fyldestgjort» ¹⁾).

Om Bering har været aflagt paa andre Maader, kan være tvivlsomt; men da det kan antages, at han har faaet nogen Formue med sin Kone, og det ligeledes kan formodes, at Hr. Tage Thott paa flere Maader har set ham tilgode, saa maa hans Stilling allerede paa denne Tid anses for at have været god. Da hans Arbejde i Christian IV's Historie ikke havde baaret nogen synlig Frugt, grundede hans litterære Anseelse sig endnu paa hans Digtergaver, som han jevnlig gjorde Brug af, f. Ex. ved Prinds Christians Hylding 1655 og ved Kansler Christen Thomesen Sehesteds Død 1657 ²⁾). Kansleren, til hvis Ære han her sang, havde paa flere Maader vist ham Velvilje, sidst ved at tilsikre ham en fortsat Nydelse af den akademiske Rang, han havde erhvervet ved en kort Tid at være Professor i Kjøbenhavn og i Sorø. Herom indeholder Acta Consistorii for 18de April 1656 følgende: »Rector gav tilkjende, at det var Hs. Excell. Hr. Kanslers gunstige og gode Vilje og Behag, at man in Acta Consist. maatte indføre, at de, som haver været Professores in Academiis (saasom M. Erik Olsen, M. Vitus Bering, M. Laurits Bording), skulde tilligemed andre Professoribus nyde det kongelige Privilegio, som nyligen forhvervet er om Superioritet inter Professores et Doctores, og beholde deres Gang fremdeles næst efter den, som de der havde, der de vare actu Professores, eftersom deres Privilegia og Senium ere dem ikke betagne, idet de lovligen til andre gode Bestillinger ere henkomne.»

Som tidligere er bemærket, havde Vitus Bering i Aaret

¹⁾ Sjølandske Tegnelser XXXIII, 530.

²⁾ Deliciæ poet. Dan. II, 37—9. 190—6.

1652 ægtet Anne Nielsdatter. I fem Aar fødte hun ham fem Børn, men det sidste Barns Fødsel kostede hende Livet, i August 1657. Tabet har uden Tvivl gaaet hendes Ægtefælle nær til Hjerte. Ialfald udtalte han sin Sorg i saa stærke Udtryk, at kun den poetiske Frihed eller maa-ske snarere Versemaalets Tvang kan undskylde disse Udtryk for vor Smag. I et Digt over Christian Barnekovs Hustru Else Ramel (forfattet 1658) siger han nemlig til den sørgende Ægteemand:

Jeg nylig selv, saavelsom I,
 Den beske Skaal har drukket,
 Jeg var saa nær slet qvaldt der i,
 Saa nær hiel grædt og sukket.
 GUd kiender selv, hvor gladelig
 Jeg for min Egte-Mage
 I Døden vilde givet mig
 Og aldrig seet tilbage.
 Men ach, min Hiertens beste Skat
 Blev dog fra mig hentagen,
 Jeg var forlat og blev forlat,
 Hvad hialp mig al min Klagen?

Det var en urolig og vanskelig Tid, da Vitus Bering mistede sin Hustru. I de samme Dage havde Krigen nemlig begyndt at vælte sine ulykkebringende Bølger ind over vort Fædreland, hvad Oluf Borch ogsaa antyder i et Digt, han skrev til Bering i Anledning af det smertelige Tab, han nys havde lidt¹⁾ Som det synes, har Bering paa den Tid opholdt sig i Hovedstaden. Ialfald blev baade hans Hustru og hendes sidst fødte Barn, Sønnen Niels, der døde

¹⁾ Ad. Dn. M. Vitum Bering, Historicum Regium, optatissima conjugē, medios inter armorum infeliciū strepitus, per mortem immaturam spoliatus. (Deliciæ poet. Dan. II, 440—1.)

et Par Maaneder efter Moderen, begravede i Frue Kirke i Kjøbenhavn¹⁾. Men saa snart Bering havde faaet disse sørgelige Forretninger endte og sine smaa Børn overgivne til deres Mormoders Omhu, maatte han tilbage til Skaane, hvor Krigen var i fuld Gang, og hvor han maatte tage Vare paa sin Ejendom. Svenskerne, der en Tid lang havde mødt en kraftig Modstand af de danske Tropper i Skaane under Ulrik Christian Gyldenløves Anførsel, trængte tilsidst sejrigen frem i dette Landskab, der ved den sørgelige Roskildefred i Februar 1658 for bestandig afstodes til Sverig.

Faa Dage før denne Fredslutning, der i sine Følger blev af saa indgribende Betydning for Berings senere Livsforhold, havde han lidt et andet stort Tab ved sin Vellynder Tage Thotts Død. «Den skaanske Konge», som man kaldte denne rige og mægtige Adelsmand, der hæderlig havde repræsenteret den gamle danske Adels Sands for Videnskab og Litteratur, skulde ikke opleve den Sorg enten for Spotpris at maatte afhænde sine Ejendomme eller hylde en fremmed og fjendtlig Hersker. Den 14de Februar 1658 lukkede han sine Øjne paa sin Forlening Børringe Kloster. Vitus Bering og Anders Bording, der begge skyldte ham meget, stode sørgende ved hans Dødsleje, og søgte da ogsaa siden at give deres og Fædrelandets Sorg Ord i Digte til hans Minde²⁾. Af Bering har man foruden et latinsk

1) Ifølge Klokker Erik Rosenkildes Tumulographia templi Mariani (Hdskr. i Geh.-Ark.) blev M. Viti Hustrus Lig nedsat i S. Rochi Kapel den 29. August 1657, og M. Viti Beringii liden Søn den 15. Oktober s. A. — Det er forevrigt ikke usandsynligt, at Bering ikke har været i Kbhvn., da Barnet døde.

2) Se Biskop Peder P. Vinstrups Ligprædiken over Tage Thott Ottesen, holdt i S. Peders Kirke i Malmø 4de April 1658, men paa Grund af Forholdene først trykt 1666. Udtog af den findes i Rothes Brave danske Mænds og Kvinders berømmelige Efter-

Digt ogsaa et længere dansk, „den ædle og nu salige Herre, ærlig og velbyrdige Mand Hr. Tage Thott Ottesen til Eriksholm, Ridder, Danmarks Riges Raad, Kongelig Befalingsmand paa Børringe, til priselig Amindelse“. I dette forekommer blandt andet følgende vellykkede Strofer:

O fromme Thott, o Adels Kiern,
 O Clerke-Fienders Hader,
 O Borger-Ven, o Bonde-Vern,
 O Faderløses Fader.
 O Enkers altid-faste Skiold,
 O Trøsteløses Glæde,
 O deres Hielp, som lide Vold,
 O Armes Brød og Klæde;
 O store Kongers Raad og Mand,
 O trygge Rigers Støtte.
 O alt det, som behøves kand
 Til Landsens Fred og Nøtte,
 O min, næst Gud, særdeles Liid,
 Min Velstands Hielp og Herre,
 Hvis Lige jeg ej nogen Tid
 I Verden nu faaer meere.
 Hvorledes skal det nu tilgaa
 Med os, som efter ere?
 Hvo skal vor Sag sig tage paa
 Og Landsens Fader være?
 Hvo vil med Ord og Giensvar blid
 Os i vor Nød husvale,
 Hvo skal i denne farlig Tid
 Fremgaae for os og tale?

I en Afskrift af Vitus Berings danske Vers, der gjemmes i det kgl. Bibliothek¹⁾, har Fr. Rostgaard ved dette

mæle I, 16—44. Bordings Poetiske Skrifter II, 459—61. Deliciæ poet. Dan. II, 124—6. Hofman, Danske Adelsmænd I, 139.

¹⁾ Gl. kgl. Saml. 798, Fol.

Digt tilføjet følgende Bemærkning: «Hr. Estats-Raad Tage Thott sagde mig d. 23de Marts 1700, at Bording sendte dette af sig gjorte Vers til Bering, som fandt det saa godt, at han lod det trykke under sit Navn, ikke frygtendes, at det skulde ilde optages af Auctore, som var hans inderlig gode Ven.» Vi kunne ikke stadfæste eller gjendrive denne Tradition; psykologisk umuligt finde vi det ingenlunde. Dog er det vistnok at gaa alt for vidt, naar Rostgaard formoder, at alle de danske Vers, man har, mærkede med Vitus Berings Navn eller Forbogstaver, ere forfattede af Bording¹⁾. Thi ganske vist er der ikke liden Lighed; men denne beror dog tildels paa Tidens Fællespræg; desuden var Bering saa fortrolig med den poetiske Stil, at der intet usandsynligt er i, at han paa egen Haand har kunnet forfatte nogle faa danske Digte, om det end er rimeligt nok, at den poetiske Forfattervirksomhed er faldet ham ikke saa lidt lettere, naar han har holdt sig til Latinen.

Berings forhenværende Discipel, Ove Thott, blev ved Faderens Død Besidder af store Ejendomme. Men her gik det efter Ordet, at efter en god Samler kommer gjerne en god Spreader. Thi i forholdsvis kort Tid fik Ove Thott næsten alle sine Arvegodser fortærede ved et uordentligt Levned, idet naturligvis de for Adelen ødelæggende Tidsforhold have gjort deres til at fremskynde dette Resultat. Man fortæller, at da han en Dag stod med sin Sølvtumling og gjorde sig Umage for at fiske en Flue op, der havde forvildet sig ned i Vinen, sagde en tilstedeværende Bonde: Har han ladet fjorten Herregaarde gaa den Vej, kunde vel sagtens den Smule Flue faa Lov at gaa ned med²⁾.

¹⁾ A. Bordings Prætiiske Skrifter. II, 453.

²⁾ Ljunggren, Skånska Herregårdar. 2 Bd. Skabersjö. Et Skjøde, hvorved Ove Thott Tagesøn til Skabersø afhænder Irupgaard i

Det var for mange danske Mænd en bitter Stund, da de erfarede, at de vare blevne svenske Undersaatter, og en Del forvandt aldrig denne smertelige Følelse. Nogle søgte dog snarest mulig at finde sig til Rette i det uundgaaelige. Til disse hørte navnlig Skaanes Biskop, D. Peder Vinstrup, der — som tidligere er bemærket — var en Morbroder til Berings nys afdøde Hustru og vistnok stod ham nær. Den Hast, Biskop Vinstrup havde med at bevidne Kong Karl Gustav sin undersaatlige Hyldest, har noget stødende for vor Følelse, men var maaske mindre paafaldende i hin unationale Tidsalder. Hvorledes Bering har stillet sig, kan være tvivlsomt; men det er ikke usandsynligt, at han har fulgt Biskoppens Exempel, og i det mindste indtil videre gjort gode Miner til slet Spil.

I Marts 1658 var Kong Karl Gustav i Lund, hvor han, som det synes, havde sin Bolig paa Lundegaard hos Vitus Bering. Her havde denne god Lejlighed til at gjøre Skaanes nye Herre sin Opvartning, og det lykkedes ham da ogsaa at gjøre et saa fordelagtigt Indtryk paa denne, at han tilbød ham at blive kgl. svensk Historiograf — den samme Post, som Berings Ven, Joh. Henr. Boecler i Strassborg, havde indtaget under Dronning Christine¹⁾. Vi vide ikke, om den svenske Konge mundtlig eller skriftlig har gjort Bering det omtalte Tilbud; men i hvert Fald have vi endnu dennes skriftlige Svar, der fortjener at kjendes som særdeles karakteristisk for dets Forfatter.

Thy til Albert Itzen, Handelsmand i Kbhvn., findes i Geh.-Arkivet, Jydske Indlæg for 1661.

¹⁾ Bering siger i sin Autobiografi om sig selv: „Favit apud se habitanti Carolus, et liberale obtulit stipendium, in fide novi dominatus et clientelâ mansuro.“

Stormegtiste oc Høybaarne Første,
Allernaadigste Herre oc Konge!

Gemene Folckis Naffne fallder met deris legemer udi graffuen. Konger leffue tuende gange: først i Liffue, siden wed lærd Mands penn udi en ewig amindelse oc efftersagen. Alexander Magnus udi all sin storhed war icke større, end som det befaldt Q. Curtio. Oc J. Cæsar haffuer mere sin penn end sit Sverd at tacke, at hans Naffn iblant oss endnu er saa berømmeligt. Saa lidet som Eders Kongl. Mayestet for egen Person oc vore tiders skyld haffuer nogen Scribente fornøden (thi all Verden er Eders Mayestetis Historicus), saa høyt haffuer hand den fornøden for Efterkommere deris skyld, at di saa nøyactig kunde høre, som vi nøyactig haffue seet icke allene Mennisker, mens Naturen self at haffue bøyet sig vnder Eders Mayestetis Regiering, oc alle Elementer at haffue brutt deris ellers ubewegelig løb til at føye sig efter Eders May^{te} Seyervindinger. Sadant vigtig Charge haffuer det befaldet Eders Kongl. May^t mig sin vnderdanigste Tienere nadigst at lade tilbiude: Huorfore ieg Eders Kongl. Mayestet aff it ydmyg Hierte haffuer met al vnderdanighed at betacke, nock eractendis, hvad glede det er at skrifue Eders Mayestetis bedrifter, oc vdi sadant it rigt oc lyksalig Materie ved Eders Mayestetis Lius komme berømmelig till all evigheden. Mens Eders Kongelig May^t villde milddeligen oc vdi Naade optage, at jeg vdi sadant høy tilbud tager maade oc mensur paa mig sellf oc den effect, som jeg haaber at kand till veye bringe; oc till første tacknemmeligheds tegn lader Eders Mayestet see, at jeg mig ey videre begierer att paatage, end som jeg till Eders Mayestetis Kongelig Naffns tilbørlig ære kand haabe at vdføre. Thi som Eders Mayestetis expeditioner blandt andre høye Seyervindinger fører fornemlig met sig Danmarcks Rigis mærkelig affgang oc vnderuingelse, holder jeg saa for, dennem af ingen danske Mand saa fornøyelig well at kand skrifuis, som fornøden er, om di ellers met lige saa stor Vigeur oc Vivacite skal komme till posteriteten, som di aff Eders Kongelig Mayestet vdi voris tider ere førde. Kand oc ey skee, at nogen skulle skrifue Eders Mayestetis andre høylofflige acter, oc gaa denne forbi. Thi hans

May^{tes} Historie bør at ligne hannem selv oc være fuldkommen vdi alle sine Parter, som hand er vdi sine dyder. Mens som jeg mod alt dette met en vsigelig begiering skulle ønske aff Gud at blifue vnder Eders Mayestetis høylofflig Regiering oc hafue den glede at lefue vnder den Herre, som naturen missunde mig at fødte vnder, besynderlig efterdi jeg paa mit huus i Lund haffuer anvendt min største formue, da haffuer jeg vnderdanigst tenckt paa middel dette at efterkomme met Eders Kongl. Mayestetis nadigst fornøjelse, i det jeg mine forhaffuende skrifter, i særdeleshed Gothorum, Vandalorum, Normannorum oc andre gamle Eders Mayestetis Rigers Indvaaners Res gestas saaledes wille føre til liuset, at den største reflexion oc henseende skall falde paa Eders Kongelig Mayestetis Person, som samme Provincier oc i særdeleshed Pomeraniam, de gamle Vandalers sæde, met høylofflig Regiering nu besidder. Jeg ville oc loffue mig till at berømme Eders Mayestetis Polske oc andre Triumpher met it vell udarbeidet vers, huorudi, vden all min gidzing feiler, jeg vilde vdrette noget, som aff lærde Mænd ey skulde mishagis. Vdi ønske oc vnderdanigst begiering, at Eders Kongelig Mayestetet aff medfødde Kongelig mildhed ville derimod nadigst lade sig befalde mig met it Canonicat vdi Lund til nogen vnderholdning der paa Steden nadigst at aflegge oc benaade, som paa min person skall være saa vell anvendt, som nogen geistlig godz, der af Eders Kongelig Mayestetet vdgifuis. Jeg er vdi det visse haab, at Eders Kongelig Mayestetet med godhed, med naade oc mildhed, saasom med Seyer oc Triumph vill opfyllde voris dage, oc igjen føre oss til liuset de gylldene tider met all deris fuldkommenhed. Vdi huilcken haab jeg forblifuer

Eders Kongelig Mayestetis

vnderdanigste oc tro Tiener .

Vitus Bering¹⁾.

Af dette Brev synes at fremgaa, at Bering endnu var noget uvis, til hvilken Side han skulde vende sig. Dog

¹⁾ Efter et Aftryk i Brings Handlingar och Påminnelser. III, 304—8.

maa det være os tilladt at tvivle om Oprigtigheden af hans »usigelige Begjæring» efter at blive under Kong Karls Regering, selv om det maatte antages, at han vilde være forbleven i Skaane, dersom den svenske Konge paa passende Maade havde aflagt ham med Underholdning, i Steden for hvad han vilde miste ved at opgive sin Stilling som dansk Historiograf. Det gik nemlig Bering som ikke faa andre danske Mænd i Skaane, der dengang endnu vare i den Illusion, at Svenskerne vilde respektere den danske Nationalitet i de erobrede Provindser. Siden fik de Øjnene op. Hvad Bering i Særdeleshed angaar, da lettedes hans Valg uden Tvivl derved, at Kong Karl ved Fornyelsen af Krigen med Danmark fik saa meget andet at tænke paa, at Berings Skrivelse blev lagt til Side og dermed Tanken om hans Anvendelse i svensk Statstjeneste.

Under Kong Karls Ophold i Lund var en anden Plan kommen paa Bane, der, om den strax var bleven gennemført, mulig vilde have fastholdt Bering i Skaane. Det var Planen om Oprettelse af et Universitet i Lund. Biskop Peder Vinstrup synes først at have undfanget Tanken, og han fik i Øjeblikket ogsaa den svenske Konge til at gaa ind paa den¹⁾. Fra et svensk Standpunkt kunde der til anbefaling for Planen tjene, at den skaanske Ungdom ikke vilde være udsat for en saa stor Fristelse til at gaa til Kjøbenhavns Universitet, naar der var en egen højere Læreanstalt i selve Provindsen. Men paa den anden Side vilde et Akademi i Lund oprettet efter Vinstrups Forslag hjælpe til at bevare en provindsiel Selvstændighed for de afstaaede Landskaber og kunde saaledes i Virkelighed bidrage til at

¹⁾ Martin Weibull, Lunds Universitets Historia 1668—1868. I, 10 fig. Saml. till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning. V. (1871) S. 135.

modarbejde Forsvenskningen. Nok er det, Kong Karl fandt strax Behag i Forslaget og synes at have gjort det til sit, men tabte dog snart Interessen derfor, uden Tvivl fordi større og mere vidt udseende Planer kom til at fylde hans Sjæl, idet han tænkte paa intet mindre end en Erobring af hele Danmarks Rige. Naar Kjøbenhavn først var en svensk Stad, behøvedes der ingen særlig Dannelsesanstalt i Lund.

Biskop Vinstrup har vistnok ikke kjendt dette Omslag i den svenske Konges Tanker, da han endnu den 5te Juli 1658 skrev en udførlig Forestilling til Kongen, hvori han paa flere Maader søgte at stemme ham for Oprettelsen af et Universitet i Lund, idet han overdrog Vitus Bering personlig at overbringe Skrivelsen¹⁾. Blandt andet foreslog Vinstrup, at Regjeringen skulde købe «Beringii store Hus, som til Auditorier er meget bekvemt» og kunde faas for 5—6000 Rdlr. I dette Forslag finde vi maaske Forklaringen, hvorfor Bering paatog sig at overbringe Vinstrups Brev. Ventelig har han selv ønsket at fremme denne for ham fordelagtige Handel. Kunde han faa Lundegaard godt solgt, vilde han staa frit og kunde forlade Skaane, naar han vilde, og gaa tilbage til Danmark, hvortil hans Hu vistnok stod, maaske ikke saa meget af nationale Hensyn, som fordi han i Frederik III havde en Velynder, om hvem han turde være forsikret, at han heller ikke i Fremtiden vilde svigte ham. Men saa længe hans Ejendom befandt sig i Skaane, var det meget farligt at forlade den afstaaede Provinds, hvis han ikke vilde se alt konfiskeret og overladt til en eller anden af den svenske Konges Yndlinger.

¹⁾ Forestillingen er trykt i de anførte Samlinger till Skånes historia etc. V. (1871) S. 135—7. Det er en Fejltagelse, naar Udgiveren, M. Weibull, antager, at Kong Karl paa den Tid opholdt sig i Gøteborg.

Da Kong Karl allerede havde forladt Sverig, den Gang Brevet fra Biskop Vinstrup affærdigedes, — hvad denne formodentlig ikke har vidst — og var gaaet til Holsten for at forberede sit Overfald paa Danmark, er det vel neppe sandsynligt, at Bering har opsoegt ham der. Ialfald blev der — som bekjendt — denne Gang intet af Planen om Oprettelsen af et Universitet i Lund. Dens Gjennemførelse var forbeholdt roligere Tider.

Som tidligere er berørt, vare Vitus Berings Børn forblevne i Kjøbenhavn hos hans Svigermoder Mette Vinstrup, Dr. Niels Pedersens Enke, efter at hans Hustru var død i Høsten 1657. Her vare de ogsaa, da Kjøbenhavns Porte i August 1658 lukkede sig for den paa ny fremtrængende Fjende, der nu i næsten to Aar holdt Hovedstaden indesluttet, medens Bering fremdeles opholdt sig i Skaane. Men i Juni 1659 døde Mette sl. Dr. Niels Pedersens. Den fraværende Fader kunde intet gjøre for Børnene; men da han havde gode Venner blandt Professorerne, toge disse sig foreløbig af dem. I Konsistoriets Forhandlinger bemærkes under 16de Juli 1659: «Eftersom man endnu ikke kan faa Bud til M. Peder (Villadsen) i Slagelse, ikke heller end kan sættes Formyndere for M. Viti Børn, da ombede Rector og Professores Doct. Vandalinum, D. Resenium og M. Langium, at de ville have Indseende med Mette sl. Dr. Nielses efterladte Bo efter Recessen¹⁾; hvilket disse lovede.» Den 16de Oktober samme Aar «proponerede Dr. Vandal, at adskillige Gangklæder, sl. Mette Dr. Nielses Børnebørn tilhørige,

¹⁾ Paa Grund af Arvingernes Fraværelse var Boet taget under Universitetets Forsegling, som man ser af Rektors Befaling til Bogførerne Joachim Moltken og Jørgen Holst, der fungerede som Universitetets Stevningsmænd og Retstjenere, om at foretage denne Forsegling (Konsistoriets Kopibog 1656—63, Fol. 222).

maatte udtages af Stervboet og leveres til dem, som havde taget Børnene til sig. Hvilket blev bevilget af Professorerne. Dermed stod Sagen hen, indtil Freden var sluttet. Den 16de Juni 1660 berettes i Acta Consistorii: «Eftersom Mester Peder Villadsen og hans Hustru Dorthe Nielsdatter ere hidkomne, hvilke den halve Bo efter sl. Mette Dr. Nielses arvelig tilhører, da begjæres, at nogle Segl maatte aabnes, for nogle Sengklæder og Linklæder at udtage, som kunde imidlertid, indtil Mester Vitus Bering hidkommer, soles og flyes, efter at de i saa lang Tid have ligget indelukkede. Blev for godt anset, at dermed kunde bero en Dags Tid eller to, indtil Mester Vitus Bering hidkommer, som nu hver Dag forventes.»

Forventningen om Berings snarlige Komme til Kjøbenhavn, som han saa længe havde været afskaaret fra, opfyldtes, thi ~~faa~~ Dage efter (22de Juni) var han tilstede i Konsistorium, hvor følgende Forhandlinger forefaldt: «Blev talet om M. Vitus Berings Børns Formynderskab udi den Arv og Skifte efter deres sl. Mormoder, Mette sl. Dr. Niels Pedersens, og efter at alle Professores præsentes derom deres Betænkning havde sagt, blev M. Vitus Bering opkaldet paa Consistorium og af Magnifico Rectore adspurgt: 1) om han endnu som tilforn agnoscerer Jurisdictionem Academiæ, og vilde den fremdeles agnoscere, om end skjønt han nu var udi Hs. Kgl. Majestæts virkelige Tjeneste saasom Historiographus regius? Hvortil han svarede, sig aldrig at have afsondret fra Universitetets Ret, hvilken han baade som civis Academicus og som tilforn Professor in hac Academia var undergiven, og ej nu anderledes er sindet, end den fremdeles tilbørligen at agnoscere. 2) Om han herefter vil bo og blive hos os i denne Stad eller udi dette Land, eftersom han tilforn sin Bopæl udi Skaane havde haft?

Hvortil han svarede, ja, sig her fremdeles at ville bo. Hvorpaa af Rectore og samtlige Professoribus blev samtykt, at han som sine Børns Fader og efter Guds og menneskelig Lov deres næste Værge skulde annamme til sig alle tre sine Døtres Formynderskab og Arvegods efter deres sl. Mormoder, og det saaledes efter Loven at forstaa, saa vidt hannem muligt, som han vil forsvare og være bekendt. Hvilket han accepterede og anlovede, givende derpaa Rectori og Professoribus sin Haand.*

Nu havde Bering altsaa truffet sit Valg, hvilken Regjering han vilde tjene. At han længe har været tvivl-raadig, vide vi af hans egne Ytringer¹⁾. Hvem, der har prøvet noget lignende, som det Bering et Sted træffende kalder, at Jorden ligesom blev dragen bort under Fødderne paa ham, har ogsaa kjendt den Tvivl, han berører, om Landet eller Folket skulde foretrækkes, og kan derfor godt sætte sig ind i hans Stemning. Nu havde han imidlertid truffet sit Valg, og det lettedes for ham derved, at Biskop Vinstrup, der forblev i Lund, bestemte sig til at afkjøbe ham hans store Gaard, vistnok i den Forventning, at han siden med Fordel kunde afhænde den til Universitetsbygning, — en Forventning, hvori han dog blev slemt skuffet; thi vel kom den til Universitetet i Lund, men derved at Kong Karl XI senere uden videre inddrog den under Kronen i den store Reduktion, idet det gjordes gjældende, at det var bortskjænket forhenværende dansk Kron-gods. Den 10de November 1660 udstedte Vitus Bering,

¹⁾ Han siger om sig selv: •Ergo in patria jam sua, sed id parum, domi etiam suæ peregrinus, discerpebatur in partes, et novus propemodum Geryon, obsequio ad alios, ad alios incolatu pertinebat. — — Cæterum quum cedendum alterutro esset, carere domicilio quam patria maluit. (Vinding, Acad. Haun., p. 395.)

«Kgl. Majestæts til Danmark og Norge forordnet Assessor udi Skatkammer-Collegio, Historicus Rëgius og Canonicus Roschildensis», i Kjøbenhavn Skjøde til D. Peder Vinstrup, Biskop over Skaane og Herre til Verpinge, paa «Lundegaard, liggende udi Lund lige over for Kirken, med Huse, Bygninger, Gaards- og Haverum og øvrige Tilbehør», «efter kgl. Patenters Lydelse og Indhold og den Adkomst, som jeg af den stormægtigste og højbaarne Fyrste Kong Frederik III nu længst forleden bekommet haver»¹⁾).

Som Berings Titel antyder, var der, allerede da han udstedte dette Skjøde, foregaaet en vigtig Forandring i hans ydre Stilling, og han havde faaet en Plads i det ny Bureaukrati, der samtidig med den souveraine Kongemagt opvoxede paa det gamle Adelsaristokratis Ruiner. Inden vi da gaa over til hvad vi kunne kalde andet Hovedafsnit af Berings Levned, skulle vi omtale et Par mindre, ham vedrørende Sager fra Overgangstiden.

Først da dette, at han allerede havde sat sig fast i Kjøbenhavn ved at erhverve en Ejendom der. Herom læses i Konsistoriets Retsprotokol under 3die Oktober 1660: «Magnificus Rector (s: Dr. Johan Vandal) fremstod og skjødede fra sig og sine Arvinger til Mester Vitus Bering og hans Arvinger en hans Gaard med hosliggende Boder, Kjelder og alle tilhørende Rettigheder, som ligger paa Nørregade paa Hjørnet af Studiistræde. Hvorefter M. Vitus var et uvildigt Consistorii Vidne begjærendes, hvilket blev bevilget»²⁾. I denne Gaard, der laa lige over for Bispe-

¹⁾ Skjødet er af Brunius meddelt i *Handl. rör. Skandinaviens Historia*. XXXVI, 403—5, ledsaget af nogle oplysende Bemærkninger.

²⁾ Dette Vidne findes indført i Konsistoriets Kopibog 1656—63, Fol. 274 b.

gaarden, og i sin Tid var opført af Sjælands Biskop, Dr. Peder Jensen Vinstrup, af Grundmur med hvælvede Kjelder-rum og Jerndøre for¹⁾, indrettede Bering sig nu saaledes, som det passede for hans Stand og Vilkaar. Herpaa tyder ialfald en Notits, som Peder Resen har opbevaret om en Dekoration i den Tids Smag med tilhørende Indskrift, der fandtes over Kaminen i hans Stue, nemlig en Verdenskugle, hvis ene Pol hvilede paa en Stabel Brænde, hvoraf udgik en stor Ild, den anden paa en hældende Vase, hvoraf en Mængde Vand udstømmede, og derunder Indskriften: His polis²⁾).

For Hus havde Bering altsaa sørget, saa var Raden efter den Tids Skik til Gravstedet; ogsaa dette blev da snart efter Gjenstand for hans Omhu. I Konsistoriets Forhandlinger findes nemlig under 14de Juni 1661 følgende: „Mag. Vito Beringio, som haver været vocatus Professor og Collega her paa Akademiet, blev bevilget et Begravelsessted til sin sl. Hustru og til sin egen Person, som han jure Professorio maa nyde enten i Hellig Trefoldigheds eller i Vor Frue Kirke, hvor han det begjærendes vorder: fornemmelig efterdi hans afgangne Hustrus sl. Moder, Mette sl. Dr. Niels Pedersens, haver godvilligen givet et Legatum til bemeldte Hellig Trefoldigheds Kirke. Hvorfor han for samme Begravelsested ikke skal give mere, end en Professor derfor plejer at give.“

Det nævnte Legat til Trinitatis Kirke (paa 200 Rdlr.), hvis Fundats først udstedtes den 28de Juni 1663, undertegnet af Vitus Bering og Dorte M. Peders (hans afdøde Kones Søster), var ikke det eneste, Berings Svigermoder

¹⁾ Se Danske Saml. VI, 105—6.

²⁾ Resen, Inscript. Hafn. p. 268.

havde tænkt paa at oprette¹⁾. Af sin efterladte Formue havde hun ogsaa bestemt en Sum til Understøttelse af fattige Studenter. Men da hun ikke før sin Død havde faaet udfærdiget nogen skriftlig Fundats, blev det nærmest Berings Opgave at fuldkomme hendes Vilje. Den 11te Juni 1663 udfærdigede han da »paa sine Børns Vegne« Fundatsen for det saakaldte Legatum Medeanum, hvis Hovedstol var 400 Rdl., hvoraf Renten skulde tilfalde to gudfrygtige og flittige Studenter ved Kjøbenhavns Universitet, dog saaledes at Giverindens paarørende skulde være nærmest berettigede dertil, om nogen iblandt dem studerede ved Universitetet og fandtes trængende og værdige til denne Almisse²⁾.

Naar der hengik saa lang Tid efter Mette Vinstrups Død, inden Fundatserne for de af hende bestemte Legater oprettedes, maa Grunden vistnok søges i Vanskeligheder med Hensyn til Opgjørelsen af Boet efter hende. Navnlig kunde tænkes paa en Proces, som hendes Arvinger maatte føre i Anledning af en Fordring, der gjordes paa hendes Bo af Hr. Christen Mortensen, Sognepræst i Hjembæk i Sjælland, som Værge for Børnene efter hans afdøde Broder Hr. Thue Mortensen, forhen Præst i Tostrup og Uggerløse. Sagen begyndte i Oktober 1660, men dens Afslutning trak længe ud. Den nævnte Hr. Christen Mortensen indstævnedes for Konsistorium M. Vitus Bering og M. Peder Villadsen, Provst i Slagelse, som Arvinger efter Mette sl. Dr. Niels Pedersens. Sagen angik »en Haandskrift« paa 500

¹⁾ Fundatsen for Mette Vinstrups Legat til Trinitatis Kirke er trykt hos Hofman, *Fundationer* IX, 135—6.

²⁾ Fundatsen for dette Legat er trykt hos Engelstoft, *Univ.- og Skole-Annal.* 1806. I, 252—4. Jvfr. Scheel, *Om Kbhvns Universitets Collegier og Stipendier*, S. 108—4.

Rdl., udstedt af velb. Sten Beck, hvilken Mette Dr. Nielses den 7de Maj 1655 havde faaet af Karen sl. Mag. Elias Plums i Skjelby Præstegaard. Denne Haandskrift paastod hendes Arvinger, at hun havde leveret til Hr. Thue Mortensen (gift med Thale Plum), uden at hun havde erholdt hans Revers for Modtagelsen. Han var siden død, men nu gjorde hans Broder, Hr. Christen Mortensen, som Værge for den afdøde Præsts Børn, Fordring paa, at Mette Dr. Nielses Bo skulde tilsvare Beløbet, da han paastod, at hun ikke havde leveret sl. Hr. Thue Haandskriften; og naar hun i sin Dødsstund havde sagt, at hun havde givet ham den, saa erklærede han det for en Hukommelsesfejl, medens Johan Plum og Dr. Johan Vandal optraadte som Vidner paa, at hun alt flere Aar tilforn havde affordret Hr. Thue Reversen uden at kunne faa den af ham. I Konsistoriets Møde den 8de December 1660 faldt den Dom, at saasom Mette Dr. Nielses ifølge sin skriftlige Tilstaaelse havde modtaget den omtalte Haandskrift med Løfte om, at den skulde være hos hende til god Rede, naar Hr. Thue Mortensen den affordrer, men der ikke kunde produceres dennes Bevis for Modtagelsen, saa skulde sl. Mettes Arvinger være pligtige til at skaffe Haandskriften eller tilsvare Kapitalen med paa-løbne Renter¹⁾.

At Boet efter Mette Dr. Niels Pedersens dog ikke var afsluttet i Sommeren 1662, ses deraf, at Vitus Bering som Repræsentant for Arvingerne endnu paa denne Tid maatte føre Proces angaaende Krav, der stilledes til hans Svigermoders Bo²⁾.

¹⁾ Konsistoriets Retsprotokol ²⁰/₁₀, ²/₁₁, ¹⁷/₁₁, ²⁴/₁₁ og ⁵/₁₂ 1660, samt Konsistoriets Kopibog 1656—63, Fol. 275 ff.

²⁾ Herom har jeg hidtil kun fundet følgende Antegnelse i Konsistoriets Retsprotokol under 5. Juli 1662:

II.

Vitus Bering var ikke blandt de Mænd, som havde Sæde paa den Rigsdag, der i Efteraaret 1660 var samlet i Kjøbenhavn, i hvis Forhandlinger hans Svoger Provst Peder Villadsen derimod spillede en saa fremragende Rolle. Alligevel kunne vi være visse paa, at Bering ad Veje, som vi nu ikke kjende, har lagt sin Deltagelse for Dagen for den Sag, som i hine Maaneder i saa høj Grad optog Kong Frederik III's Opmærksomhed og Interesser. Derfor foreligger formentlig Beviset deri, at han var en af de Mænd, som Kongen strax kaldte til at indtræde i den ny Forvaltning, der skulde afløse den ældre Regjeringsform. Den 11te November 1660 aflagde Bering nemlig Eden som Medlem af Skattekammerkollegiet¹⁾, men maa vistnok alt lidt tidligere

•Fremkom paa Her Jørgen Mortensøns Vegne Hans Brun, som hafde stefned M. Vitus Bering. Læst Mette Doct. Niels Pedersens handscrift til Her Holger Giertssøn [Præst i Store og Lille Fuglede, † 1655] paa fem hundrede rixdlr. in Specie, med rente, dat. 11 December 1649. Dernest læst sal. Mette Doct. Nielsis obligation til H. Niels Nielsøn i Fulede paa fem hundrede rixdlr. in Specie med rente, dat. den 11 Junii 1658. Derefter blev læst Kirsten sal. Her Hans Hansøns opsigelse paa tusind rixdlr. med M. Vitus Berings suar. Derefter blev læst M. Vitus Berings brev til Her Jørgen Mortensøn. Blef oc læst et M. Vitus Berings suar paa obligationen. Der imod [6] læst M. Vitus Berings indlæg, som hans broder, Frants Bering, paa hans Vegne fremlagde. [7] Der efter læst noget af et skiftebrets copie, datered i Fulede præstegaard den 12 October 1655, saa viit denne sag angaar. 8. Læst Her Jørgens kalds seddel til gieste rets dom over M. Vitus. Sagen blef opsat til om 14 Dage, efterdi M. Bering berøber (!) sig paa at ville forhuerfve videre denne sags beskaffenhed hos Her Niels i Fulede oc noget af denne fordring at arbevisse. t

¹⁾ Bruun, Danske Saml. 2. R. II, 125. Jvfr. Aarsberetn. fra de kgl. Geheimearchiv. II, 165. I sin Selvbiografi (Vinding, Acad Haun. p. 395) siger Bering: „Anno 1661 in coetu et consessu

være beskikket som saadan, da han, som forhen er omtalt, allerede kalder sig «Assessor udi Skatkammer-Collegio» i det Skjøde, han Dagen forud havde udstedt til Biskop Peder Vinstrup paa Lundegaard. I den Henseende kan det bemærkes, at den almindelige Instrux (Provisionalordinansen) for de fem ny Statskollegier, hvorunder Regeringsforretningerne fordeltes, er udstedt den 4de November 1660¹⁾; den specielle Instrux for Skatkammerkollegiet er dateret den 8de November s. A.²⁾. Men forøvrigt haves allerede under 28de Oktober 1660 en kongelig Udfærdigelse vedrørende Skatkammeret³⁾. Den Formodning ligger nær, at det navnlig har været Hannibal Sehested, der blev Kollegiets Præsident med Titel Rigsskatmester, som har interesseret sig for Berings Ansættelse, da denne tidligere ved flere Lejligheder havde vist ham sin Opmærksomhed og Hyldest⁴⁾.

Senere beskikkedes Bering tillige til Assessor i Højesteret. Tiden for hans Ansættelse som saadan have vi ikke fundet, men da den første «Forordning om den højeste Rets Administration» er udstedt den 14de Februar 1661⁵⁾, og da Bering synes at have været en af de første borgerlige Assessorer i denne Ret, er det rimeligt, at han allerede er udnævnt i Aaret 1661⁶⁾.

Af et «Project» fra Kammerkollegiet i dets første Tid,

publico jussus est assidere inter Consiliarios ærarii. Men af «Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1873—6», S. 10, ses dog, at Bering allerede den 13de November 1660 har underskrevet et af Skatkammeret udstedt Dokument.

¹⁾ Holberg, Danmarks Riges Hist. 3. Opl. III, 484—507.

²⁾ Aarsberetn. fra det kgl. Geheimearchiv. II, 151—7.

³⁾ Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1873—6, S. 5—6.

⁴⁾ Rostgaard, Deliciæ poetarum Danorum. II, 128. 139—44. (T. Hofman) Leben einiger wohlverdienten Dänen. 1741.

⁵⁾ Aarsberetn. fra det kgl. Geheimearchiv. II, 163.

⁶⁾ Jvfr. Berings Gravskrift, Marmora Danica, I, 84, hvori der siges,

senere approberet af Kongen, erfares, at ved Forretningernes Fordeling er »det trykte Papirs Forvaltning» særlig tilfaldet Bering¹⁾). Han har altsaa været, hvad vi nu vilde kalde Stempelforvalter; men forøvrigt ligger det i Sagens Natur, at en Kollegieembedsmands Virksomhed ikke let kan forfølges. Det er ikke godt at sige, hvor stor eller lille en Part den enkelte har i de fælles »Forestillinger». Ligesaa vanskeligt vil det være at ytre noget bestemt om den enkelte Dommer, naar han er Medlem af et større Retskollegium, og hans specielle Voteringer ikke kjendes, og naar desuden — som Tilfældet er — vort Kjendskab til de fældede Domme og til Rettens Virksomhed i det hele er meget indskrænket. Men heldigvis ere disse Embedsforretninger neppe heller det Hovedsynspunkt, under hvilket Berings Livsgjerning bør betragtes. Han antyder selv tilstrækkelig, at Sysselsættelsen med Musernes Dyrkelse var hans egentlige Interesse²⁾), og at som Følge deraf hans høje Embedsstillinger nærmest kun vare Midler dels til at hævde ham en fremragende Plads i Samfundet, dels til at forsyne ham med det fornødne til at føre et Liv, der passede sig for hans Smag og Tilbøjelighed. I den sidstnævnte Henseende var Pladsen i Skatkammerkollegiet neppe den uheldigste; thi saa trangt det end var for Embedsmænd i hin Tid at faa deres Løn hos Regjeringen, maatte hint Kollegiums Assessorer dog nok kunne finde paa Midler til at faa, hvad der tilkom dem selv, om end undertiden ad indirekte Veje.

at han blev Medlem af Højesteret, kort efter at han var bleven Assessor i Kammerkollegiet.

¹⁾ Holberg, Danmarks Riges Historie. 3die Opl. III, 512. For denne samt for adskillige andre Henvisninger skylder jeg den historiske Forenings Sekretær, Hr. C. F. Bricks, min Tak.

²⁾ Vinding. Acad. Haun. p. 395—6.

At dette ogsaa har været Tilfældet for Berings vedkommende, synes at fremgaa af de ikke faa Indstillinger fra Skattekammerkollegiet med tilhørende kongelige Resolutioner, man har angaaende hans Løn.

Saaledes fik Skattekammeret den 1ste Oktober 1661 kgl. Ordre, om at M. Vitus Bering skulde »contenteres og afbetales» for 450 Rdr., der tilforn vare anviste ham hos afg. Mogens Sehested, men som han ikke havde faaet¹⁾. Den 3die December samme Aar fik Skattekammeret kgl. Ordre om at assignere Vitus Bering, »vor bestalter Assessor i vort forordnede Kammer-Collegio, til hans aarlig bevilgede Assessoris og Historici Traktement og Besoldning at oppebære, nyde og bekomme vor Anpart Tiender i Hedemarks Fogderi i Aggershus Len i Norge fra forleden Philippi Jacobi (1ste Maj) i nærværende Aar, og saa længe han i samme vor Tjeneste forbliver, eller vi anderledes derom tilsigendes vorder; dog at han derudimod de anbefalede Skrifter og Historier tilbørligen forfærdiger og os deraf en

¹⁾ Rentekammerets Exped. Prot. IV, 179. I Rentekammerets Forestilling til Kongen af 1. Okt. 1661 (hvorpaa Kongens Ordre grunder sig) hedder det: »M. Vitus Bering andrager underdanigst, ham Anno 1656 af Ed. kgl. Maj. naadigst meddelte Befaling til afg. Hr. Mogens Sehested at betales 450 Rdr., hvoraf han intet har bekommet, alligevel Niels Sehested her paa Ed. kgl. Maj.s Rentekammer andre Assignmenter sig til Udgift har ført, som efter sin (o: Berings) er udgiven; beder først udi de 300 Rdr., ham paa Regnskab skyldig bliver, at maatte contenteres, og Resten udi andre Maader. Eftersom befindes, at Niels Sehested har allerede klareret denne hans mentionerede Regnskab, saa deraf intet resterer, indstilles derfor til Ed. kgl. Maj.s naadigste Behag, om denne Fordring paa andre Maader og Steder maatte contenteres og afbetales.» Kongen har paategnet: »Fiat efter Betænkende.» (Rentekammerets Resolutions-Protokol.) For denne og andre Meddelelser fra Rentekammerets Arkiv takker jeg Hr. Arkivchef Joh. Grundtvig.

Del hver Gang efter Befaling kunde fremvise, saa fremt han denne vor Benaadning fremdeles agter at nyde¹⁾. I en «kongelig Benaadning» for Vitus Bering, der udstedtes samme Dag og stemmer overens med ovenstaaende Ordre, tilføjes endnu: «Dog skal han dermed tiltænkt være, at hvis Historier og Skrifter, som ham anbefalet er udi Pen-
nen at forfatte, særdeles denne forleden Kjøbenhavns Be-
lejring, saa og siden à part, efter hans Historici Bestallings-
brevs Indhold, vore Forfædres og Rigers forrige Adfærd og
Bedrifter, saa vel som af vores egen kongelige og denne
vores Arveregjerings Tilstand, med saadan Dexteritet, Tro-
skab og Flittighed, desligeste med saadan Art og Maner,
saa og Stil og Maade, udi tilbørligt fuldkommen Arbejde
saaledes at forfærdige, at det ikke alene for fremmede Na-
tioner kunde være berømmeligt, medens ogsaa fornemmelig
os selv behageligt og forsvarligt være kan, og vi hver Gang
paa videre naadigst Befaling deraf en Del kunde bekomme
at se, hvorledes derudi bliver avanceret, saa fremt han ellers
denne vor Benaadning agter at nyde²⁾.

Af disse Breve erfare vi, at de historiske Hverv, der
vare paalagte Bering, havde modtaget en Ændring og en
Udvidelse. Christian IV's Historie, som længe havde været
Hovedsagen, tales der ikke om; derimod ere to ny Op-
gaver komne til foruden den almindelige, at skildre Folkets
og Rigets ældre Historie, nemlig en Beskrivelse af Kjøben-
havns Belejring og en Fremstilling af Arveregjeringens (og
Souverainitetens) Indførelse, altsaa det nyeste nyt, om hvil-
ket der vel kunde spørges, om det allerede kunde være
hjemfaldent til Historien. Hvad den sidste Opgave angaar,

1) Rentekammerets Expeditions Protokol. IV, 150.

2) Rentekammerets Expeditions Protokol. IV, 151.

da findes der i Gehejmearkivet¹⁾ en Designation over en Del Dokumenter med Overskrift: «Anno 1662 d. 16. Aprilis haver jeg laant Hr. Vitus Bering efterskrevne Tøj, som (o: hvorledes) det store Kjøbenhavns Mode og Regjeringsforandring mellem Regjeringen og Stænderne er forløben» — undertegnet: «M. Schow», hvorved vistnok betegnes den ellers mest ved militaire Bedrifter bekendte Blekingbo, Oberst Mikkøl Skov²⁾, der paa den Tid altsaa synes at have beklædt en Art Arkivarstilling. Denne lille Notits er imidlertid alt, hvad vi have fundet om Berings Sysselsættelse med dette Emne, hvad imidlertid ikke udelukker, at nogen anden, naar Opmærksomheden først er henledt derpaa, mulig vil kunne finde mere. Men noget trykt fra Berings Haand til Oplysning om Regjeringsforandringen 1660 vil dog neppe findes.

Anderledes er det derimod med Historien om Kjøbenhavns Belejring 1658—60. Den 8de Februar 1662 skrev den svenske Resident Gustav Duvall fra Helsingør til sin Regjering: «Det blev mig igaar berettet fra god Haand, at Vitus Bering skal have faaet Ordre til at beskrive den sidste Krig, og hvorvel han nødig har villet paatage sig dette Hverv, skal han dog have sagt til den Person, som havde talt med ham, at han vilde se at styre sin Pen saaledes, at intet Parti skulde kunne stødes»³⁾. At Bering just ikke med Lyst er gaaet til dette Arbejde, turde ogsaa fremgaa af de forøvrigt dunkle Ytringer, som en tysk Lærd (Joh. Gottlob Böhme) midt i forrige Aarhundrede fremdrog af et Brev fra den tidligere omtalte Professor Joh. Henr.

¹⁾ Rigens Raads Breve, Nr. 63. XLIV.

²⁾ Se Danske Mag. 3. R. I, 263 ff.

³⁾ P. W. Becker, Saml. til Danmarks Historie under Kong Frederik III's Regjering. I, 276.

Boecler i Strasburg og gjorde til Gjenstand for en egen, velskreven Afhandling med Titel: «De Viti Beringii historia obsidionis Hafniensis ἀνecdωτον litterarium» (Lips. 1758. 4.)¹⁾. Böhme traf nemlig i et utrykt Brev fra Boecler til en lærd Ven, Friherre Joh. Chr. v. Boineburg, den Bemærkning, at den danske Historiograf Vitus Bering, Boeclers gamle Ven, havde tilbudt ham 300 Daler, dersom han vilde skrive Kjøbenhavns Belejrings Historie for ham. Da Boecler var i en slet økonomisk Forfatning, havde han med Fornøjelse taget imod Pengene; men nu kneb det for ham med at opfylde Forpligtelsen, som han havde paadraget sig²⁾. Brevet, hvori denne Meddelelse fandtes, var udateret; men Böhme mener af flere Grunde at kunne hense til Aaret 1664.

Ved første Blik kunde man fristes til at anse det hele for en Fabel — hvad skulde bevæge Bering til saadant Tilbud, og hvorledes kunde Boecler driste sig til at give et saadant Løfte, om han end var i nok saa stor Pengeforlegenhed? Ved nærmere Overvejelse bliver det dog ove-

¹⁾ Afhandlingen er siden optrykt i Acta Eruditorum 1758, p. 171—8, og recenseret i Göttingische Anzeigen von gelehrten Sachen 1758, S. 742—4, og i Lorcks Fortgesetzte Nachrichten von dem Zustande der Künste u. Wissenschaften in den Kgl. Dänischen Reichen und Ländern. III, 214—7. Lorck giver navnlig et godt Referat af Indholdet af Böhmes Skrift.

²⁾ Boecler skriver, idet han beder sin Meddelelse bevaret som en Hemmelighed: «Factum est, ut praeter omnem opinionem vetus quidam amicus, Vitus Beringius, Historiographus Danicus, sibi commissam provinciam mea opera supplere cuperet, trecentosque Imperiales, si subvenirem, et obsidionis Hafniensis historiam scriberem, statim repraesentaret. Incidit haec res in illum articulum rei oeconomicae, qua divinitus submissum agnoscere subsidium ratio erat. Accepi pecuniam: nunc poscor promissa, quae non continuo, sed interpellato labore, urgenti et instanti sigillatim transmittito.»

ligt at forkaste en Efterretning, der grunder sig paa samtidige, skriftlige Ytringer af en af de paagjældende selv. Først maa vi da kalde det Brev i Erindring, som Bering i sin Tid skrev til den svenske Konge Karl X Gustav, da denne havde tilbudt ham en Post som svensk Historiograf. Thi skjønt han ikke følte sig kaldet til fra et svensk Standpunkt at fremstille sit Fædrelands Ydmygelse, betragtede han dog Kong Karls sejrige Bedrifter med et saa beundrende Blik, at det heller ikke kunde være tiltalende for ham at nedsætte denne Konge, der personlig havde vist ham ikke ringe Tillid; men hvorledes skulde det troløse Fredsbrud i Sommeren 1658 kunne omtales uden Dadel, naar Forfatteren vilde skrive fra et dansk Standpunkt! Hvad Boecler angik, havde han rigtignok staaet langt fra Begivenhederne; men kjender man de udførlige, næsten daglige Relationer om Belejringen, der udkom i særlige, mest tydske Pjeser, saa er det i og for sig ikke saa usandsynligt, at en Historiker og Stilist, som Boecler var, kunde tænke paa af disse Materialer at komponere en Beretning, i hvilken Fremstillingen var Hovedsagen, helst om Bering tillige havde tilsagt ham Meddelelse af historiske Bidrag. Desuden har Boecler — men rigtignok for svensk Regning og i svensk Aand — senere skrevet en Historie om Krigen mellem Sverig og Danmark 1643—5, saa at sligt altsaa ikke laa ham saa fjernt¹⁾. Hovedsagen har dog maaske været den, at Bering, der, naar alt kom til alt, mere var Skjønaand end Historiker, har følt sig trykket af det tørre Arbejde, der ikke gav megen Lejlighed til poetiske og stilistiske Digressioner, og derhos paa en nem Maade har

¹⁾ J. H. Boecler, *Historia belli Danici 1643—5 gesti. Opus posthumum ex auctoris autographo editum.* Stockholmiae 1676. 4to. Argentor. 1679. 8vo.

villet klare en Forpligtelse fra sig, som han — hvad den svenske Residents Brev allerede viser — ingenlunde med Lyst havde paataget sig. Maaske stolede han ogsaa paa, at Boecler, der i sin Tid havde været svensk Historiograf, men havde trukket sig tilbage efter at være kommen paa Kant med Studenterne i Upsala, ikke vilde vise sig som partisk for Svenskerne. Hvorledes nu end alt dette forholder sig — og her naa vi neppe videre end til Formodninger¹⁾ — saa meget staar dog fast, at Böhme utvivlsomt har Ret, naar han med gode Grunde søger at hævde, at det Værk, der nu foreligger under Berings Navn som en Fremstilling af Kjøbenhavns Belejrings Historie, ikke er et Værk af Boecler, men af Bering selv. «Hvem der vil sammenligne de Blomster, hvormed Foredraget er smykket i dette Værk, med dem, der findes i Florus Danicus, maa sikkert tilstaa, at de ere voxede i den samme Have.»

Medens Bering altsaa maatte fordybe sig i historiske Studier for at gjøre det Hverv Fyldest, han havde som kongelig Historicus, skjønt Lysten hos ham ikke synes at have været overvættets stor, syslede han derimod ret con amore med den latinske Digtekunst. De Vers, han med gavmild Haand udstræede, naar han paakaldtes, ere ikke lette at optælle. Snart var det notable Dødsfald, snart Udgivelsen af hans lærde Venners Skrifter eller bekendte

¹⁾ Saaledes ytrer Böhme, at det kunde jo være, at Bering som en Discipel og Beundrer af Boecler havde tilbudt denne det omtalte Arbejde mod en god Betaling, enten fordi han ansaa ham for dygtigere dertil end sig selv, eller fordi han i sin ny Embedsstilling ikke havde Tid dertil, dog uden den Hensigt at ville tilægne sig et fremmed Arbejde — hvad Boecler havde paataget sig, kunde være noget helt andet, end det der siden kom for Lyset —; men senere har Bering faaet mere Lyst og Tid dertil, eller Boeclers Udkast har ikke tilfredsstillet ham.

Mænds Billeder eller andre Anledninger, der gav ham Pennen i Haanden¹⁾). Her var han, som det synes, altid hjemme og behøvede ikke at nødes. Ogsaa Regjeringen tog hans Talent i Brug. Den 27de Juni 1664 fik Befalingsmanden paa Kronborg, Ejler Holck, kgl. Ordre om tilkommende Torsdag at begive sig til Kjøbenhavn og der med vor Assessor i Kammer-Collegio M. Vitus Bering conferere

¹⁾ I det foregaaende (især S. 17—8) er givet en Udsigt over de fleste af de os bekendte Digte af Bering fra Tiden før 1660. Af hans Digte fra en senere Tid kan nævnes: 1. ved Dødsfald: over Fru Anne Sehested, Mogens Friises sl. Frue (1661), paa Dansk, optrykt i Bordings Poet. Skrifter II, 464—6; over Prof. theol. Dan. Pfeif (1661), optr. i Delic. poet. Dan. II, 42; over D. Jørgen Fiurens Hustru, Margrete Fincke (1665), ib. II, 43—4; over M. Erik Olufsen Torm (1667), ib. 50—1; til Arnstorff i Anledning af hans Hustrus Død (1667), ib. II, 51; til Griffenfeld i lignende Anledning (1674), ib. II, 71; over Elisabeth Høgh, Baron Holcks Frue (1674), ib. II, 71—5. — 2. ved bekendte Mænds Billeder: Grev Christian Rantzov, ib. II, 95—96 (Danske Mag. V, 150—1); Jørgen Brahe, Del. poet. Dan. II, 83—84; Rentemester Heinrich Müller, ib. II, 52; Caspar Bartholin til Kornrup, ib. II, 53; Eggert Ehlers og Erik Krag, ib. II, 88; Vicekansler Ove Juel, ib. II, 93—4; Peder Reetz, ib. II, 99; Christopher v. Körbitz, ib. II, 100; Ejler Holck, ib. II, 100—1; Baron Oluf Rosenkrands, ib. II, 101; Kurt Adelaer, ib. II, 101—2; Henrik Rüse, ib. II, 103; Grev Hans v. Schack, ib. II, 138, samt en Del kongelige og fyrstelige Personer, ib. II, 86—7, 96—7. — 3. til forskjellige Personer, saasom til Hofpoeten Adam Fridr. Werner, trykt i Sommers Miscellanea, p. 163; til Oluf Borck i Anledning af hans Hjemkomst 1666, Del. poet. Dan. II, 118—19; til Griffenfeld, Sommers Miscell., p. 157. — 4. Æredigte, der ledsagede Skrifter af Thomas Bartholin (Del. poet. Dan. II, 40—3. 49. 136), Karl v. Mandern (ib. II 43), Peder Scavenius (ib. II, 44—5; Werlauff, Det. st. kgl. Bibliothek, 2. Udg., S. 26), Rasmus Vinding (Del. II, 45—9), Peder Vinstrup (ib. II, 155—6), Ærkebiskop Hans Svane (ib. II, 133—4), Erik Pontoppidan (ib. II, 51—2), Matthias Foss (ib. II, 144—5), Jørgen Rosenkrands (ib. II, 52), Bertel Bartholin (ib. II, 136—7), Simon Pauli (ib. II, 116—7), Peder Resen (ib. II, 59. 84), Thomas Kingo (ib. II, 85).

om, hvorledes den anbefalede Inscription paa Porten af vort Slot Kronborg bedst forfattes og sættes kan¹⁾. — Flere af Berings Venner, som Thomas Bartholin, Rasmus Vinding og Peder Resen, fik ham, medens de endnu levede, til at forfatte Gravskrifter over dem, der siden blev udmejslede i deres prægtige Gravmæler i Vor Frue Kirke²⁾. Paa samme Maade sørgede ogsaa Bering for sit eget Eftermæle ved at faa en af de nævnte Venner, uden Tvivl Rasmus Vinding, til at forfatte ham en prægtig Gravskrift, der efter hans Død blev opsat paa hans Epitaphium i S. Rochi. Kapel ved samme Kirke, hvor han i Tide havde sikret sig Begravelsesplads³⁾.

Imidlertid foregik der en vigtig Forandring i Berings huslige Liv, idet han paany indlod sig i Ægteskab. Hans Valg faldt paa den efter alles Mening skjønneste og elskværdigste unge Pige, som Kjøbenhavn den Gang ejede, den femtenaarige Gjertrud Jørgensdatter. Det er sjældent, at Fortidens muldne Efterladenskaber eller alenlange latinske Programmer formaa at fremtrylle Ungdommens og Skjønhedens Ynde for vort Blik i den Grad, som Tilfældet er med denne unge Brud, som den sexogfyrretyveaarige Bering fandt sig. Jeg vil ikke her lægge saa megen Vægt paa, at

¹⁾ Rentekammerets Exped. Prot. VII, 278.

²⁾ Deliciæ poet. Dan. II, 94—5. Marmora Danica. I, 80—4. Jonge, Kjøbenhavns Beskrivelse, S. 208. 210—11.

³⁾ Se foran S. 46. Acta Consist. 1 April 1665: „Vindingius proponerede anlangende et Begravelsessted, M. Vito Beringio var bevilget i Vor Frue Kirke, hvad velbemeldte M. Beringius for samme Lejersted skulde give. Blev svaret, han skulde give 100 Courantdaler.“ Ibid. 31 Marts 1669: „M. Beringius var begjærendes at bytte det Lejersted, som hannem er bevilget i den søndre Omgang ved Choret, imod et andet udi Rochi Kapel, norden op til det, som Philip Bastorp (o: Barstorf) er bevilget. Blev samtykt.“

den noget sentimentale Johan Monrad i sine Levnedsoptegnelser omtaler hendes Dejlighed i stærke Udtryk, da det hørte blandt hans Ungdomsminder, at han havde truffet denne lysende Skjønhed i de muntre Julestuer, som den Gang holdtes i de velhavende kjøbenhavnske Huse¹⁾. Men da Universitetets Rektor, D. Villum Worm, femten Aar efter udstedte Programmet i Anledning af hendes Død, omtalte han hendes Ungdomsskjønhed og Ynde i Udtryk, der vise, at Mindet derom endnu var levende, saa at vi kun maa beklage, at det ikke godt er muligt at gjengive hans Ord paa Dansk²⁾.

Gjertrud Jørgensdatter var født den 25de April 1648 og var en Datter af Renteskriver Jørgen Hansen (Aalborg) og Hustru Kirsten Knudsdatter. Hendes Fader var en af disse energiske Jyder, der fra en ringe Begyndelse havde arbejdet sig frem til en forholdsvis anseelig Stilling i Samfundet, om hvem derfor nogle biografiske Notitser formentlig

¹⁾ Joh. Monrads og Rasmus Æreboes Autobiografier udg. af Burman-Becker, S. 20.

²⁾ I Sørgeprogrammet, dat. 9. Maj 1678, siges bl. a. om hende: «Cum cæteris naturæ bonis præcipuam habuit laudem pulcherrimæ amplissimæque corporis formæ, quam svaviorem reddebant miramorum gestuumque svavitas, elegantia, venustas, amoenitas, ingenuaque indoles omni urbanitatis colore conspersa, quibus rebus assequabatur, ut omnes ejus amicitiam expeterent, nunquamque expleri liberalissima ac jucundissima ejus consuetudine possent. Quid enim tam pulchrum ad aspectum, quid quod oculos omnium magis moveat, quam elegantissima virginis species et figura, suis animata sensibus, et coloribus quasi luminibus illustrata, cum qua si virtutis purpura certat, tum fit illud summum atque perfectum. Tali forma, iis animi dotibus speciosa incedebat, ut flos ipse videretur, cujus odor late sparsus id efficit, ut nemo esset moribus tam agrestibus, tam immanibus, tam feris, qui ejus non solum ad se oculos, verum etiam amorem et studium alliceret.»

ikke ville være uden Interesse¹⁾. Han var født den 14de Februar 1613, og hans Forældre vare Hans Jørgensen og Maren Christensdatter, der uden Tvivl vare Borgerfolk i Aalborg. Som Dreng kom han paa Skriverstuen hos Lensmanden paa Aalborghus, Rigsraad Mandrup Parsberg, og da han her havde faaet Øvelse i Skrivning og Regning, blev han antaget i Handelslære hos Borgmester Hans Sørensens i Aalborg. Efter at have været hos denne i otte Aar og erhvervet Anseelse for Redelighed og Dygtighed, antog Rigsraad Jørgen Vind til Gundestrup, der da var kongelig Rentemester, ham i sin Tjeneste 1635. Den Hengivenhed og Troskab, han viste sin Herre, i Forbindelse med hans udmærkede Talent for Regnskabsvæsen, bevirkede, at Jørgen Vind 1641 fik ham ansat som kgl. Renteskriver²⁾. I den første Tid vedblev han dog at staa i sit gamle Forhold til Vind, hvem han endog ledsagede i flere offentlige Sendelser til Udlandet, saasom til Sverige, til Hertugen af Holsten-Gottorp, til et Møde i Stade med Udsendinge fra de forenede Nederlande, og til Hertug Frederik, den daværende Ærkebiskop af Bremen. Men da Vind 1643 maatte overtage Posten som Admiral, vendte Jørgen Hansen tilbage til sine Regnskaber. Hans Forhold til den vindske Familie fortsattes dog senere, da Sønnen Holger Vind i Frederik III's Tid blev Rigsskatmester. Da der efter Krigen med Sverige (1643—5) var en stor Forvirring i Rigets Finansvæsen, og Kreditorernes Antal var stort, og de fra alle Sider trængte paa for at faa Betaling, blev det 1646

¹⁾ Hovedkilden er det af Universitetets Rektor M. Jens Bircherod ved hans Død udstedte akademiske Program af 19de Decbr. 1673.

²⁾ J. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarkivet, 1872, S. 173. Jvfr. Danske Mag. V, 205, hvor Jørgen Hansen 1642 kaldes Møntskriver med Renteskrivers Løn.

overdraget Jørgen Hansen at gjøre Regnskabet op med hver enkelt og saaledes skaffe en Oversigt til Veje over de Forpligtelser, Staten havde paadraget sig. Dette Hverv udførte han med saa stor Omhu, at Kongen tillige overdrog ham Møntregnskaberne, som han siden forestod i ti Aar. Da hans Redelighed og Duelighed havde vundet fortjent Aerkjendelse, blev han 1655 beskikket til øverste Renteskriver, og da Finansstyrelsen efter Regjeringsforandringen skulde omordnes, blev det ved kongelig Ordre af 12te November 1660 overdraget ham og Renteskriver Thomas Thomesen «at forfatte en Fortegnelse paa Rentekammerets Constitution, som det til Dato har været; saa og, om de nogle Poster have observeret, hvorved Kongens Gavn og Bedste mere herefter end tilforn kunde befordres, dem da at opsætte og sig (o: Kongen) at tilstille; i lige Maade at opsætte, hvorledes de formene, at de Forretninger, som Instructionen (af 8de Novbr. s. A.) melder om, kan mellem de Personer, som nu findes ved Rentekammeret, distribueres»¹⁾. Det blev altsaa for en ikke ringe Del Jørgen Hansens Sag at vise Vejen, som det ny Regjeringskollegium skulde indslaa og følge. Han har sikkert været en velhavende Mand. I Juni Termin 1668 maatte Landsdommer Jens Lassen til Dalum give ham Panteret i Hovedgaarden Krumstrup i Fyn for 1000 Rdlr. in specie, Jørgen Hansen havde tilgode hos ham²⁾. Foreøvrigt er kun det at bemærke, at han forblev i sin Embedsstilling som øverste Renteskriver til sin Død den 9de December 1673, og at han med sin overlevende Hustru, Kirstine Knudsdatter, som

¹⁾ Holberg, Danmarks og Norges geistlige og verdslige Stat. 2den Ed. S. 488.

²⁾ S. Jørgensen, Bidrag til en fynsk Herremands Historie (i Fyns Stiftstidende 1878, Nr. 186).

han havde ægtet 1646, havde fire Sønner, hvoraf de to døde smaa, samt Datteren Gjertrud.

Da Bering jo paa Embeds Vegne stod i nært Forhold til Jørgen Hansen, er det let at forstaa, hvorledes han kan have faaet Øje paa hans smukke Datter. At Forældrene have anset det for en stor Ære, da denne ansete og højt stillede Mand anholdt om hendes Haand, kan efter den Tids Betragtning af slige Forhold heller ikke forundre os. Hvorledes den smukke Gjertrud i Begyndelsen har optaget det, kunne vi ikke saa lige sige; men i hvert Tilfælde fejede hun sig ganske efter Forældrenes Ønske, og Trolovelsen holdtes med de for den Tid sædvanlige Højtideligheder¹⁾. Et Bryllup, især en Enkemands, kræver imidlertid adskillige Forberedelser. Bering havde af sit første Ægteskab tre Smaapiger; med dem maatte han først skifte, og der maatte beskikkes Formyndere for dem. I Konsistoriets Retsprotokol læses under 4de Juli 1663: „D. Peder Resen kom frem for Retten og bekræftede sit Løfte, han havde lovet M. Vito Bering, anlangende at paatage sig Formynderskab for hans Datter Jytta Bering. I lige Maade kom ogsaa frem for Retten Mnsr. Johan Plum, Generalkirkekommissær, som ogsaa tog sig efter M. Viti Berings Begjæring hans Datter Maren Berings Formynderskab paa, hvorpaa de begge rakte Magnifico Rectori Haand. Mag.

¹⁾ I Programmet over Jørgen Hansen siges: „Filia unica (superest), magnum quondam Parentis delictum, utpote quæ formæ virtutumque præstantia per omnes ætatis gradus conspicua obsequio erga genitorem (quæ liberorum maxima est gloria) nemini cessit unquam, præcipue vero dictis se audientem præbuit, quando in proprium familiæque magnum decus, ex voluntate Paterna, in Viri Nobilissimi atque Excellentissimi Viti Bering casta desideria modeste condescendit, felicique matrimonio domum suam, pulcherrimam alias, illato novo decore illustriorem reddidit.“

Vitus Bering kom ogsaa frem og i lige Maade rakte Magnifico Rectori Haand for sin Datter Vitæ Berings Formynderskab. Ogsaa andre Sager vedrørende Skiftet og Berings Børns Mødrenearv vare at afgjøre, deriblandt Funderingen af Mette Vinstrups tidligere omtalte Legater¹⁾. Den 17de August 1663 udgik der kongeligt Reskript til Ærkebiskop D. Hans Svane, saa lydende: «Vider, at vi naadigst tilfreds er, at os elskelige M. Vitus Bering og Gjertrud Jørgensdatter maa paa en Søgnedag udi Kirken sammenvies»²⁾. Men Brylluppet stod dog først fire Uger efter, den 15de September 1663, ved hvilken Lejlighed Brudgommens gamle Ven M. Anders Bording paa sin Vis ønskede Brudeparret til Lykke i et Digt, der begynder:

Vel an, Herr Bering, lægger hen
 En liden Stund til Hvile
 Den eders vit-berømte Pen,
 I plejer med at stile.
 I Aften andet gøres maa,
 End om Belejring skrives:
 I faar at lade det bestaa,
 Til bedre Tid kand gives³⁾.

¹⁾ Se foran S. 46—7. Den 13de Juli 1663 udgik der Brev, om at Dr. Hans Svane, item Dr. Peder Schavenius paa Universitetets Vegne, item Margrete Dr. J. Fiurens, Anna Dr. Jacob Matthisens paa deres egne og M. Vitus Bering paa sine umyndige Børns Vegne fik kgl. Konfirmation paa det Gods, Jochum Frederik Pentz den-nem i Pant sætter (Sjæl. Registre Nr. 25, Fol. 429).

²⁾ Sjælandske Tegnelser XXXVI, 567.

³⁾ Bordings Poetiske Skrifter I, 72—3. Sammesteds S. 73—4 findes et Digt med Overskrift: «Brudgommen M. Bering svarer Poeten M. Bording til hans Bryllups-Vers», og underskrevet: «Alconius Patismus». Men der gives ingen Oplysning om, hvorvidt Bering eller Bording selv er Forfatter af Svaret, der for Resten ikke er meget værdt.

Strax efter Brylluppet var Bering betænkt paa at sikre sin unge Hustru Fruernes Ret. I Acta Consist. for 19de September 1663 læses nemlig: •M. V. Berings Hustru Gjertrud Jørgensdatter blev tilstaaet et Stolestade i Frue Kirke. Nu rykkede hun altsaa ind i en af de Pladser paa Kvindesiden, der vare forbeholdte Professorernes og andre velfornemme Mænds Hustruer.

Til Berings Bryllup hører paa en Maade ogsaa en Erklæring fra en lidt senere Tid, udstedt af hans Svigerfader, om at Brudgommen havde godtgjort ham alle Udlæg ved Trolovelses- og Bryllupshøjtidelighederne tilligemed det Udstyr, Datteren havde faaet fra det fædrene Hus, hvorfor Gjertrud Jørgensdatter og hendes Børn skulde gaa i fuld Arv efter hendes Fader og Moder. Denne Erklæring, der er betegnende saa vel for Tiden som for den nøjeregnende Renteskriver, fortjener maaske her at meddeles, dog uden den gammeldags Retskrivning:

Kjendes jeg Jørgen Hansen, Kgl. Majs øverste Renteskriver, Indvaaner her udi Kjøbenhavn, og for alle gjør vitterligt, at eftersom hæderlig og højlærd Mand Mr. Vitus Bering, højstbemeldte Kgl. Majs Historicus, Assessor udi Kammer-Collegio og Kannik i Roskilde, efter Guds Forsyn haver begjært min hjærtekjære Datter, Gjertrud Jørgensdatter, til sin hjærtekjære Hustru, og med fælles Venners Raad og Samtykke er hannem udi Herrens Navn bleven bevilget og tilsagt, hvorfor jeg derefter haver gjort deres Trolovelse og Bryllup; saa efterdi bemeldte Mr. Vitus Bering nu haver fornøjet og betalt mig bemeldte Trolovelse og Bryllups Bekostning samt hendes Udflyning og Medgift, saa jeg takker hannem for god redelig Betaling og Fornøjelse i alle Maader, hvorfor jeg herved vil have hannem tilbørligen kvitteret og kravesløs, og derfor ikke at komme Gjertrud Jørgensdatter eller hendes Børn til nogen Afkortning, udi hvis hun eller de arveligen kan tilkomme eller være berettiget enten efter min eller min kjære Hustrus døde-

lige Afgang, men hun eller hendes Børn fuldkommelig at tiltræde og annamme deres Arv og Anpart uden nogen Forhindring baade efter min og min kjære Hustrus dødelige Afgang, eftersom i Boet i levende Live er sket Fyldest, fuld Værd og Betaling. Og for videre Vidtløftighed at forekomme er jeg allerunderdanigst begjærende mer højstbemeldte Hs. kgl. Maj. allernaadigst dette foreskrevne vilde konfirmere og stadfæste uryggeligen at maatte holdes og efterkommes efter min eller min kjære Hustrus Død og Afgang. Til yderligere Vidnesbyrd og tryggere Forvaring haver jeg dette til Bekræftelse med egen Haand underskrevet og mit Signet hestrykt. Actum Kjøbenhavn den 13 September Anno 1665.

Jørgen Hansen¹⁾).

Paa denne Erklæring opnaaede Vitus Bering først under 10de Marts 1670 kongelig Stadfæstelse, uden at vi vide, hvorfor det trak saa længe ud med Meddelelsen af samme²⁾. Naar der i Erklæringen tales om Gjertrud Jørgensdatters Børn, saa var det ikke blot en Formodning om, hvad Fremtiden vilde bringe. Allerede den 21de ~~Januar~~ 1664 havde hun nemlig født sin første Søn, som vi erfare af følgende ejendommelige Indbydelse, som Faderen i Anledning af hans Daabshøjtid tilstillede Kansler og Skatmester Peder Reetz til Tygestrup:

Velædle Peder Reetz, Høy-gunstige Rente-Mester!

Jeg havde hidindtil levet i den gode Forhaabning, at ieg efter Vores Stands af Hans Kong. May^t allernaadigst meddeelte Privilegier skulde for ald virkelig Indqvartering blive forskaanet, icke desmindre haver der nylig den 21de hujus sidstafvigte en Person indvicklet sig paa mig og vil med Magt have Qvarteer. Ieg haver aldrig seet eller kiendt ham, og overalt ey forstaaer hans Tungemaal; han taler hverken Dansk,

¹⁾ Originalen i Sjælandske Indlæg for 1665.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 28, Fol. 15—6.

3de Sælg. Indlæg. Indlæg 2-3.

Tydsck eller Fransk, men haver et synderligt Sprog for sig selv, og hvad hand vil have, det fordrer han med Hujen og Skrigen. Fast alle i min Gaard staaer ham til Tieneste, og staaer endda hart, at man kand stille ham tilfreds. Paa mig prætenderer han og ald min Eiendom, ey alleene det, som ieg haver, men endog det ieg ved min Sved og Arbeyde i Fremtiden kand erhverve; men det som meest er, hand lader sig bære til min Kone paa Sengen, og for begge mine Øyne ligger hos hende. Til saadant at undgaae har ieg maattet forskaffe ham et stærk Qvindfolk, med hvilken ieg har nu troffet en Accord, at han skal blive hos hende fremdeeles, og for sig selv med hende have en Stue, hvor de begge Vinteren over skal skaffes frie Seng, Ildebrand, Lys og andet tilbehørig Tractement. Han haver, siden han kom her, icke vildet umage sig over Dør-Træet; men nu tilkommende Onsdag haver han besluttet udi en stor Qvinde-Skare at begive sig til Vør Frue Kirke, hvor han vil lade sin Persohn for Got-Folck blive bekiendt og antage Hans Kongl. May^{ts} eget Navn til at bemånde og forsvare alle hans Gierninger med; hand lader til samme Tiid sig herligen klæde med Gyldenstykke paa Legemet og Smycke paa Hovedet. Selv vil han være for i Spidsen paa Qvinderne og anføre den gandske Trop. Beviiser mig der for den Tieneste for Eders sædvanlige Hiertens Godhed at komme i Kirken og være Vidne til ald dette, paa det aldtig for mig efter Hiertens Ønske kand afgaae; ieg vil igien ald min Tiid findes villig til ald Tieneste i Flittighed, Villighed og Redebonhed, som Eder kand være behagelig, og næst ald Lycksaligheds Ønske forbliver ieg

Eders tacknemmelige tiener

Kiøbenhavn den 27de Jan.

Vitus Biering¹⁾.

A° 1664.

Efter Kong Frederik III opkaldte Bering altsaa sin Søn. Det var af den Slags Opmærksomhed, som i hin Tid blev vel optagen. I Kongen havde Bering da ogsaa en god

¹⁾ Afskrift i Bøllings Brevsamling i Kgl. Bibl.

Beskytter; thi skjønt det trak i Langdrag med hans historiske Arbejder, vedblev han ikke alene at oppebære den ham tilstaaede Løn, men han modtog ogsaa fra Tid til anden ny Naadesbevisninger, ligesom hans Tjeneste anvendtes paa forskjellig Maade. I Sommeren 1664 finde vi ham saaledes som Medlem af Hofretten, der nærmest havde Jurisdiktionen over de kongelige Betjente, da den ulykkelige Dr. Otto Sperling forhørtes og dømtes af denne Ret¹⁾. Ved samme Tid var han en af Kommissærerne i Korfits Ulfelds konfiskerede Bo²⁾, og ved kongelig Ordre af 15de November 1664 udnævntes han til Medlem af en Kommission, der skulde gennemgaa de resterende Regnskaber for Sorø Akademi og bringe hele Opgjørelsen af den til Opløsning dømte Stiftelses Regnskabsvæsen i Rigtighed³⁾.

Den 8de September 1664 udgik der en kongelig Ordre til Skatkammeret af følgende Indhold: •Eftersom M. Vitus Bering sig har tilforhandlet Raavad Mølle her i Kjøbenhavns Amt, og vi den nu til anden Brug naadigst har forordnet, hvorpaa han underdanigst foregiver at have anvendt og bekostet 626¹/₂ Rdr. 16 β, og han derforuden tilkommer, som reterer ubetalt paa en Assignation dat. 31te December 1661, 1800 Rdr. 14 β, som beleber sig tilsammen 2426¹/₂ Rdr. 30 β, hvorfor vi hannem naadigst have bevilget Betaling af det vacerende gejstlige Gods i Roskilde Kapitel efter afgangne Hr. Christoffer Urne: thi er det vor naadigste Vilje og Befaling, at I til bemeldte M. Vitus Be-

• 1) Suhms Nye Saml. III, 257. P. W. Becker, Saml. til Danmarks Hist. i Frederik III's Tid. II, 38.

2) Nye Danske Mag. IV, 73.

3) Bruun, Det st. kgl. Bibliotheks Stiftelse, S. 80. Naar der her som Medlem af Kommissionen ogsaa nævnes Jørgen Reetz, er det vistnok en Fejllæsning for Jørgen Reitzer.

ring strax udlægger efterskrevne Jordegods [tre Gaarde i Herringløse, en i Lille Valby og en i Berslev] og ham, paa den Maade og Kondition, med andre er anbefalet at ske, derpaa vort naadigste Skjøde strax expederer og tilstille lader.¹⁾ Af en to Dage senere udstedt kgl. Ordre ses, at Kongen først havde udlagt Høllegaard og Høllegaards Mølle til Bering; men da det var oplyst, at der allerede paa anden Maade var disponeret derover, var det ovennævnte Gods blevet ham anvist kvit og frit paa Livstid, at han deraf kunde nyde Landgilde, Tjeneste, Arbejde osv.²⁾

Da det — vistnok paa Grund af Krigen med England — 1666 var paabudt, at Korntienderne i Norge skulde «indeholdes og employeres til Magasinernes Fornødenhed sammesteds», blev dog, ved kgl. Ordre af 24de Januar 1667 til Ulrik Frederik Gyldenløve, Tienderne i Hedemarkens Fogderi undtagne, «som vi vor bestalter Assessor og Historicus M. Vitus Bering med bemaadet have».³⁾ Led end Bering altsaa ikke noget Tab ved Krigen, berørtes han dog paa anden Maade deraf, idet Regjeringen overdrog ham at besvare et fra engelsk Side udkommet Skrift, hvori Danmarks Adfærd ved Indblanding i Striden mellem Nederlandene og England var gjort til Gjenstand for et meget bittert Angreb. Det eneste officielle, vi have fundet om Sagen, er en kongelig Befaling af 20de April 1667 til Rentemester Heinrich Müller om «at lade M. Vitus Bering følge 25 Ris Papir, til hvis han paa vore Vegne under Hænder haver at lade trykke».⁴⁾ Thi der kan ikke være

¹⁾ Rentekammerets Exped. Prot. VII, 543.

²⁾ Rentekammerets Exped. Prot. VII, 544. 555.

³⁾ Rentekammerets Exped. Prot. IX, 693.

⁴⁾ Sjølandske Tegnelser XXXVIII, 97.

Tvivl om, at derved sigtes til et Skrift, der findes trykt under følgende Titel:

Orosij Annilonis dissertatio de bello Dano-Anglico. Deque dissensionum inter geminos populos, contentio-numqve causis. Imprimis autem de iniquitate Anglici Scripti, qvo, in denuntiandâ hostilitate, et gentium perpetuas consvetudines, et supremam per orbem Majestatem, violarunt. Ad exemplum Parisiis impressum. (15^{1/2} upaginerede Ark i Kvart, uden Trykkested og Aar.)

Skriftet er kjendelig nok trykt i Kjøbenhavn; at det skulde være aftrykt efter et parisisk Exemplar, er vel kun sat for at tilsløre dets rette Udspring. Forfatternavnet Orosius Annilo skal aabenbart være en Slags Oversættelse af Bering (Bjerg-ring)¹⁾. Vi kunne selvfølgelig ikke her indlade os paa Striden, der fremkaldte Skriftet, men om dette skulle vi kun bemærke, at det er affattet i sirligt Latin, og at det væsentlig har Karakter af et Forsvarsskrift, der søger at vise, at Englænderne selv ved deres hovmodige Adfærd havde kastet Danmark i Armene paa Hollænderne. Ved Siden af skarpe Sidehug til Cromwell indeholder det ikke faa personlige Behageligheder til Kong Karl II og Udtalelser af Glæde over, at han var kommen i Besiddelse af den Krone, som han var født og baaren til. Ogsaa rosende Udtalelser om det engelske Folk vil man finde. Udførlig mindes der om de mange Baand, der fra gammel Tid knyttede England og Danmark til hinanden, men ogsaa om Tabet af Shetland og Ørknøerne, hvilke Besiddelser England havde taget i Arv fra Skotland og stadig tilbageholdt. Man mærker, at Skriftet er forfattet af en Histo-

¹⁾ At Vitus Bering er Forfatteren siges udtrykkelig af Thom. Bartholin i *De libris legendis dissertationes VII.* Hafn. 1676, p. 40.

riker, der er vel kjendt med Fortidens Begivenheder, ligeledes at Forfatteren er en aandrig Mand, der forstaar at give sin Tanke et smukt og træffende Udtryk. I det hele maa Skriftet siges at have en beroligende Tendens, selv om Forfatteren undertiden maa bruge stærkere Udtryk for at imødegaa de haarde Beskyldninger, som den engelske Skribent havde udslynget mod Kong Frederik III.

Med Undtagelse af de smaa akademiske Skrifter, Bering havde udgivet i den korte Tid, han var ansat ved Kjøbenhavns Universitet og Sorø Akademi, var det her omtalte historisk-politiske Skrift det første prosaiske Arbejde af ham, der saa Lyset, og nu havde han dog i 15—16 Aar oppebaaret Løn for at udarbejde forskellige til Danmarks Historie henhørende Skrifter. Hvor blev alt dette af? Sandheden er, at Bering selv slet intet fik udgivet. Dog maa det ikke forstaas saaledes, at han intet bestilte¹⁾. Ganske vist er det rimeligt, at han som Skjønaand just ikke har ejet meget af den udholdende Flid, som en Historiker gjerne maa besidde, og det Sind, der bringer ham til villig at give Afkald paa mange af de Glæder, Mængden søger, for stille at sysle med de efter de flestes Mening saa tørre Efterladenskaber fra Fortiden, hvad enten de nu ere nedlagte i den trykte Litteratur eller i Brevkamrenes afsides Gjemmer. Dertil kom, at Bering stillede saa store Krav til Formen, at det faldt ham vanskeligt at blive færdig. Om sin Opfattelse af den Opgave, der var stillet ham, har han selv udtalt sig til en unævnt Ven i følgende Brev, hvormed han ledsagede en lille Prøve af den store Danmarkshistorie, han havde under Hænder.

¹⁾ At han 1665 maa antages for at have været færdig med sin Belejningshistorie, skal paavises i det følgende.

Paa denne maneer, hierte gode Ven oc Broder, haffuer ieg den første bog udi Saxone ferdig. Ieg (som i seer, naar i vil dette med andre voris historicis conferere) udelucker alt wtroligt oc det, som sionis fabuleux, mens i steden søger acumina offuer alt, hvor mueligt er, att de kand indførís, att mand med dennem som med en kæde kand binde historien sammen, oc saaledis giøre den lystigere, hvor udi hujus scriptioⁿis genius allermest bestaaer. For det andet acter ieg ocsaa fornemmelig, att ieg intet beholder aff Grammatici, Crantzii eller Pontani Latin, icke en eneste periodum, mens alt søger anderledis att udføre alting, att ieg ikke skal anklagís att haffve stiaalet aff dennem, oc selff med dette ny verck intet att haffve gjort heller bedre paafundet, hvilket til et gott oc berømmelig na^mn att vinde endelig vil søgis.

Min hierte Svoger og trofast gode Ven lader sig nu alting være inderlig befalet, oc att det for Guds skyld bliffuer wformerct aff alle mennesker. Her er min haand, tro oc ære, som Gud skall dømme offuer imellem os, att i for os begge skall giøre en nyttig oc lycksalig gierning, oc som frem for noget i verden skall igien glæde eder, dersom i med alvor aff al hierte oc flid dette verck for min inderlig begiæring skyld vil antage. Jeg leffuer udi det haab, venter svar fra eder med første, oc bliffuer aff al gemytt eders til døden

V. B.¹⁾

Det er dette Brev, Nyerup har set, og som har givet ham Anledning til at giøre sig lystig over, at Bering vilde giøre Historien «lystig», hvorved han dog ikke synes at have taget Hensyn til, hvad for øvrigt ikke kunde være ham ubekjendt, at Bering naturligvis brugte «lystig» i den da gjængse Betydning, altsaa omtrent enstydigt med hvad vi nu kalde underholdende eller interessant. For Resten kunne vi ikke med Vished afgjøre, hvad det er, Bering vil have fordulgt for alle Mennesker; thi det at han havde sendt den omtalte

¹⁾ Original i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1071 Fol.

Prøve, eller at han var færdig med sin Behandling af første Bog hos Saxo, synes ikke at kunne give Anledning til Valget af saa stærke Ord. Men hvorefter alting er, saa var Begyndelsen gjort til en *•lystig•* latinsk Danmarkshistorie; kun Skade at Bering her som saa ofte undlader at datere sit Brev, saa det er saa temmelig paa Slump at vi henhøre det omtrent til 1668—9, idet vi formode, at den Omstændighed, at Jacob Henrik Pauli den 23de December 1668 udnævntes til kongelig Historiograf¹⁾, uden at Bering just derfor mistede sin Stilling, for denne dog har været en Spore til at tage lidt bedre fat, end han hidtil havde gjort.

Bering har for øvrigt selv andensteds og paa anden Maade udtalt sig om de ham paalagte historiske Arbejder, nemlig i den ret karakteristiske Autobiografi, hvormed han berigede sin Ven Professor Rasmus Vindings bekendte Værk, *Regia Academia Hauniensis*, 1665. Her siger han nemlig, idet han omtaler sig selv i tredje Person: *•Nylig har han i et vidtløftigt Værk beskrevet Fædrelandets Skjæbne og og hvad mærkeligt og mindeværdigt der foregik næsten over hele Norden under Kjøbenhavns Belejring. Nu gennemgaar han de gamle Aarbøger og Forfædrenes Arbejder, for at han kan fremstille sit Folks første Oprindelse og forny Mindet om de henrundne Aarhundreder lige fra den fjerneste Oldtid af. Ikke saa lidt deraf har han allerede ført til Bogs, men der er endnu ikke lagt sidste Haand derpaa, noget der ikke lader sig gjøre i en Hast, men alene kan fuldføres ved et udholdende Arbejde. Men intet ligger*

¹⁾ Sjølandske Registre, Nr. 27, Fol. 317—8. Om denne ellers kun lidet bekendte *•Historiographus Regius•*, der for Historien udrettede endnu mindre end Bering, findes nogle Efterretninger hos Nyerup, *•Anders Sørensen Vedel, om den Danske Krønike at beskrive, udgivet 1787 med et Tillæg•*, S. 86—7.

ham mere paa Sinde end at bringe dette Hverv i Stand og komme til Ende med Værket. Han vil anvende al sin Tid og Flid derpaa, med mindre Øvrighedens Befalinger anvise ham en anden Virksomhed; og inden meget lang Tid vil han enten afslutte sit Liv eller sætte Kronen paa Værket.»

Maaske for at faa bedre Ro til sine historiske Arbejder, end den der kunde findes under et kjøbenhavnsk Selskabs-livs Adspredelser, søgte Bering at faa et Landsted, hvor han kunde tilbringe ialfald en Del af Aaret under roligere Forhold. Ved Kongens og andres Imødekommen lykkedes det ham ogsaa at naa dette sit Ønskes Opfyldelse. Det første, vi høre om Sagen, er følgende Fæstebrev:

Jeg Johan Christoph von Körbitz til Hellerup, Ridder, Kongl. Majestæts Rigsraad, Rigsmarechal, Assessor i Krigs-Collegio og Amtmand over Københavns og Roskilde Amter samt den sjællandske Stift, gjør hermed vitterligt, at jeg paa Kgl. Maj.s, min allernaadigste Arveherres og Konges Vegne haver stædt og fæst, saa og hermed steder og fæster hæderlig og højlærd Mand, Mag. Vitus Bering, højestbemeldte Hs. kgl. Maj.s Assessor i Kammer-Collegio, et Stykke Jord og Jordsmon nedenfor Skovshoved, som er en Del af Hvidørs Kros Grund, og dets Tillæg, som Præsten i Lyngby („Lundby“) og Tiendemænd i Stokkerup haver haft hidindtil i Fæste og Brug, og nu til velbemeldte Magister Bering haver opladt og afstaaet, efter den mellem dennem sluttede Kontrakt og Tingsvidne. Hvilken for^{ne} Plads og Jordsmon saa vel som derhos liggende Hvidørs Vand og Damsted med hosliggende Mose, og hvis til samme Vand og Dæmning tilhører og forðum tilhørt haver, at gjøre sig saa nyttig, som han bedst veed og kan, med Bygning paa behørige Steder at opsætte, samt Vandets Opdæmning, saa vidt taales kan og i forðum brugeligt haver været, at det ej geraader nogen til Hinder, Forfang eller Skade enten paa Ager eller Eng; og saa fornævnte Jordsmon med derpaa

anvendende Bygning og Dæmninger at nyde og beholde for sig og sine Arvinger uden Afgift, fri og ubehindret, med Bevilling, at naar Hvidør hosliggende Eng ved deres Død, som det nu i Fæste haver, ledig og løs bliver, han og hans Arvinger det mod sædvanlig Stedsmaal og aarlig Afgift frem for nogen anden maa nyde og bekomme.

Kjøbenhavn den 6 Octobr. Anno 1666.

J. Chr. v. Kōrbitz. Ma. propria¹⁾.

Dette Fæstebrev modtog under 2den November s. A. kongelig Stadfæstelse²⁾, og ved Brev af 3die December 1668 skjænkede Kongen M. Vitus Bering og hans Arvinger «til evindelig Ejendom» en Eng ved Hvidør, kaldet Kraghaven, efter at de fire Mænd, der havde haft den i Fæste, havde afstaaet deres Rettighed til den³⁾, — sikkert altsaa netop den Eng, angaaende hvilken der havde været Tale i det ovenfor meddelte Fæstebrev.

Paa den saaledes erhvervede Grund opførte Bering et Landsted, som han kaldte Christiansholm, vistnok til Ære for den tilkommende Konge, idet det gamle Navn Hvidør, til hvilket der dog knyttede sig ret mærkelige historiske Minder⁴⁾, blev skudt tilside. Tillige stræbte han at udvide sin Besiddelse ved at erhverve et Stykke af Ordrup Jorder. For at faa Kongens Samtykke hertil skrev han følgende Andragende:

Stormechtigste Fyrste, allernaadigste Herre oc Konge.

Abraham Patriarche begærede udi forðum tider aff Chets børn et lidet sted att begraffvis paa: Jeg begærer aff Ower-

¹⁾ Originalen i Sjælandske Indlæg for 1666, velvillig meddelt af Hr. Gehejmearkivar Wegener.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 26, Fol. 260.

³⁾ Sjælandske Registre Nr. 26, Fol. 413.

⁴⁾ Se mine Efterretninger om Kongsgaarden Hvidør i det 16de Aarhundrede, i Danske Mag. 4. R. IV, 247—56.

drup mend et lidet sted at leffue paa oc undgaae, det lengste mig mueligt er, begraaffvelse. Steden ligger under fæ-foed oc er alle omkringboendisz uden dyrckelse oc nytte: hvorfor oc Bønderne med Ridefogdens minde oc offerværelse mig dis godvilligere den oplader til att indhegne mod den Syndre side min Vaaning paa Hvidøre, som ieg ved eders kongl. May^{tes} mildhed oc naade besidder. Mens som landit er eders May^{tes} eyendom, staaer det hvercken dennem frit for noget att affstaae, heller mig att begære, uden det ved Kongelig ratification oc eders May^{tes} naade oc bevilning bliffuer bekrefftet. Daa beder ieg udi all underdanighed, att saadan Nade mig mildelig maa vederfarsiz: tillige med et lille stycke jord paa hoos liggendisz backe, som Oluff Sivarsøn paa enden haffver bygt et gadehus paa, oc er mig udi all min indlyckelse oc frihed udi høyeste maader fornøden. Jeg vil paa samme sted, som ieg ene til mine studeringers rolighed oc stilhed haffver udsøgt, udføre eders May^{tes} kongelig oc priselig naffn til alle efterkommere; oc det med den flid, iffuer, omhu oc maade, som ieg fremdelis acter att nyde eders May^{tes} hyldest oc mildhed, hvilken mig, nest Gud, til min velfærdz bestandighed allerhøyest er angelegen. Jeg forbliffver, som min plict er, eders May^{tes} allerunderdanigst oc allerydmygste tiener

Vitus Bering¹⁾.

Den i dette Andragende begjærede Stadfsætelse meddeltes Bering ved et Kongebrev af 23de Juli 1668²⁾. — Om hans private Forhold paa denne Tid er for øvrigt kun at mærke, at det ved Kongebrev af 13de Maj 1669 paa lagdes Hr. Peder Reetz at meddele M. Vitus Bering Stevning til Højesteret contra Fru Edele Rosenkrands afg. Hr. Knud Ulfelds³⁾. Men vi vide intet nærmere om, hvad Sagen har angaaet, eller hvorledes dens Udfald er blevet.

¹⁾ Egenhändig, udateret Original i Geh.-Ark., Sjælandske Indlæg, for 1668.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 27, Fol. 237.

³⁾ Sjælandske Tegnelser XXXVIII, 683.

Da Kong Frederik III i Februar 1670 døde, blev det Bærings Opgave ved et latinsk Mindeskrift at forherlige den afdøde Konge¹). Sligt laa godt for ham, og det kan derfor ikke betvivles, at hans Panegyrik har vundet Samtidens Bifald som et Mesterstykke i sin Art, skjønt Forfatteren allerede paa Titelbladet vover sig videre ud i sin Lovtale, end vi nu finde det rigtigt og sømmeligt, idet han betegner den afdøde Konge som den «nys paa Jorden og nu i Himlen glørværdige», hvilket for øvrigt vel kun er et Udtryk for de samme loyale Følelser, som indtil den nyeste Tid have bragt Talere til at betegne nys afdøde Konger som «højsalige».

Som Bering havde været Mindets Tolk, saaledes blev han ogsaa Haabets. Thi Christian V's Thronbestigelse hilse- sedes af ham i Digt og i højtømt Prosa, idet han udtalte Rigerens Forventning og Glæde ved den unge Konges Til- trædelse af Regjeringen²). For sit eget Vedkommende fik Bering heller ikke Grund til at savne den bortgangne Konge, da han i dennes Efterfølger fandt en ikke mindre varm Velynder. Dertil kom, at han hos den Mand, der snart blev Christian V's højre Haand — Peder Griffenfeld

¹) *Memoriæ et æternitati augustissimi et potentissimi Daniæ, Norvegiæ, Gothorum, Vandalorumque Regis Friderici Tertii (etc.), Domini sui benignissimi, Nuper in terris, nunc in cælo gloriosi, s. V. Bering. Hafn. 1670. Fol.*

²) Tvende af Bærings Arbejder i Anledning af Christian V's Thronbestigelse og Kroning findes aftrykte hos Rostgaard, *Deliciæ poet. Dan. II*, 60—70. 125—8. Desuden haves et Skrift — i Formen svarende til Mindeskriftet over Frederik III — med Titel: *Augustissimo et potentissimo Daniæ, Norvegiæ, Gothorum, Vandalorumque Regi Christiano Quinto (etc.), Domino Clementissimo, Regna et ditiones suas primâ per Daniam supremi juris hæreditate capessenti, decus, adorias, felicitatem p. Vitus Bering. Hafn. 1670. Fol.*

— fandt Anerkjendelse og Venskab¹⁾. Intet syntes at mangle af det, om hvilket Berings Ven Thomas Kingo, med skarpt Syn for dets Forgængelighed, sang:

Hvad er det dog alt,
Som Verden forfængelig Lykke har kaldt!

Da man vilde skabe en ny, Kongehuset og den ny Tingenes Orden hengiven Adelsstand, var Vitus Bering en af de Mænd, som Valget faldt paa. Hans Adelsdiplom, der er udstedt paa Kongens Kronings- og Salvingsdag den 7de Juni 1671, meddeles her efter en officiel Kopi, der udfærdigedes nitten Aar senere, efter Begjæring af en af hans Sønner: ~

Nos Christianus Quintus (etc.) Hisce literis patentibus Nostro Nestrorumqve ~~Hæredum~~ ac successorum nomine palam testamur et uniuersis ac singulis notam facimus: Nos, ut ad posteros serosqve Nepotes Singularis Gratiæ benevolentiaqve, qva grate fideliterqve Nobis Dilectum Vitum Bering summi nostri Iustitiæ Tribunalis & Collegii Cameræ Assessorem et Historiographum complectimur, memoriæ transmittatur, ipsi liberisqve ipsius legitimis eorumqve descenditibus utriusqve sexus gentilem Clypeum et gentilitia insignia novo augmento ornasse et illustrasse, prout hic depicta verisqve coloribus representata extant. In clypeo ex monte viridi in solo fulvo sive aureo medius se extollit Montanus Lauream manibus tenens. Totumqve Clypeum parmamve nobilis per cancellos aperta galea auro coronata exornat, ex qva duo cataphracta brachia Lauream ostentant.

¹⁾ I Rostgaardske Saml. 129 Fol. findes et større Digt (fire trykte Blade i Folio) med Titel: •P. Schumakkeri suo felices amores gratulatur Montanneau• (s: Bering). Et Digt af Bering til Griffenfeld er trykt i Sommers Miscellanea, p. 157. Da Griffenfelds Hustru døde 1672 skrev Bering følgende Distichon (Del. poet. Dan. II, 71):

Flete, licet, musæ, sed nullum dicite carmen,
Dum stupet, et mœrens vester Apollo tacet.

Quæ insignia sic aucta, ornata illustrataqve prænominato Vito Bering liberisqve ipsius legitimis eorumqve Descendentibus utriusqve sexus ubivis locorum in quibusvis ludis Eqvestribus cunctisqve honestis occasionibus, adeoque ubiqve voluerint, ferre, ostentare concessimus, permisimus, omnibusqve privilegiis, dignitatibus, immunitatibus ac prærogativis, quibus alii horum Nostrorum Regnorum ac ditionum vere nati Nobiles nunc gaudent, fruuntur aut in posterum gaudebunt fruuntur, gaudere fruiqve Ipsum Ipsosqve perpetuo et in omne ævum volumus, jubemus, fieriqve a quopiam contra hæc aut in fraudem hujus nostri Diplomatis quicquam prohibemus, vetamus. In quorum omnium fidem hasce patentes Nostras Literas, manu Nostra subscriptas, magno nostro Sigillo corroborari jussimus. Dabantur in Arce Nostra Regia Friderichsbergi die Unctionis Nostræ Regiæ 7 Junij Anno 1671, Regni Nostri Secundo.

Hanc copiam cum suo Originali per omnia convenire jussu Regiæ Majestatis sub ejusdem sigillo Regio hisce attestor.
Hafniæ d. 2 Octobris 1690.

Jessen¹⁾.

Den 16de Oktober 1671 fik de tilforordnede i Rentekammeret Kongebrev, om at Vitus Bering, Assessor i Højesteret og Kammerkollegiet, skulde have fuld Betaling for Christiansholm, tilforn kaldet Hvider, som han «for nogle Aar siden»²⁾ havde afstaaet til Kongen, og det efter den Tæxt, som Grev Mogens Friis og Oberst Arenstorf havde sat derpaa; desuden skulde de til samme Tid afbetale ham hans resterende Gage. Da han havde tilbudt paa

¹⁾ Afskrift i Klevenfelds Samling af «Nobilitationsbreve» i Gehejme-Arkivet. Den historiske Forenings Sekretær har gjort mig opmærksom paa, at i Fortægnelsen over Cand. med. J. H. Begtrups efterladte Bogsamling, Kbhvn. 1871, nævnes S. 26 som Nr. 54 af Manuskripterne: «Adelsdiplom for Vitus Bering. 1671. Pergament med vedhængende Kapsel og Segl. Altsaa vistnok Originalen.

²⁾ Saaledes staar der i Brevet; men Udtrykket er dog vistnok mindre nøjagtigt.

egen Bekostning at lade trykke de danske Kongers Krøniker, om han derimod til Arv og Eje maatte erholde det Bøndergods, der endnu var i Behold af det gejstlige Gods, hvormed han tilforn havde været benaadet, skulde de overregne, hvormæget dette kunde være værdt og derom afgive deres Betænkning¹⁾. I Henhold til denne Befaling afgav Rentekammeret følgende Forestilling, som vi meddele fuldstændig med Underskrifterne, da vi derved høre at kjende Navnene paa de Mænd, med hvilke Bering arbejdede sammen i Kollegiet i de senere Aar af sit Liv:

Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre!

Eftersom Eders kgl. Maj. allernaadigst have anbefalet os, at vi skulle indlevere vores allerunderdanigste Betænkende, hvor meget det af Vito Bering begjærte Gods, imod de Danske Krøniker at lade trykke, sig kan beløbe og billigen være værdt, da befinder vi, at det beløber sig i Hartkorn — 95 Tdr.; og som en Del deraf skal være øde og højtskyldende, synes os ikke, at det vel efter disse Tiders Tilstand højere kunde anslages i Penge end Tønde Korn for 30 Rdl., er 2600 Rdl.²⁾, helst efterdi dette Gods skulde ham forændes i Steden for rede Penge, som han til Krønikerne at forfærdige til Trykken skal udgive. Hvorfor det beror paa Ed. kgl. Maj.s egen allernaadigste Vilje, om han samme Gods for bemeldte Pris maa bekomme.

Ed. kgl. Maj.s allerunderd. og troskyldigste Tjenere
Skatkammeret d. 24 Octobr. 1671.

H. Wind. Mogens Friis. Sten Honderf.
Heinrich Müller. P. Scavenius. J. Reitzer.
H. von Stöcken³⁾.

¹⁾ Orig. i Geh.-Ark., topograf. Saml., Herringløse Nr. 10. F. R. Friis, Optegnelser om Gjentofte Sogn, S. 56—7. Sjæl. Tegn. XXXIX, 651—2.

²⁾ I en Beregning af Renteskriver Samuel Biener (i topogr. Saml., Herringløse, i Geh.-Ark.) anslaaes Godsets Værdi til 2857½ Rdl.; dette Beløb synes altsaa at være bleven lidt nedsat af Kollegiet.

³⁾ Rentekammerets Resolutionsprotokol. II, Nr. 172. (Velvillig

Herpaa har Kongen egenhændig paategnet: »Hermed er jeg nok tilfreds»; og i Henhold til denne Bestemmelse udfærdigedes der den 25de November s. A. Skjøde derpaa til Vitus Bering ¹⁾).

At Bering med Fornøjelse har afstaaet Christiansholm, hvor han nys med ikke ringe Uejlighed havde indrettet sig, kunde maaske betvivles. Men den enevældige Konges Ønske maatte efterkommes. Muligvis har han dog tænkt paa at erhverve sig et større Jordegods andensteds og at oprette en Herregaard i Herringløse i Hvedstrup Sogn i Nærheden af Roskilde, hvor det meste af det gejstlige Gods laa, som han fik Ejendomsret paa ved at lade den forventede eller lovede Understøttelse til Trykning af hans Danmarkskrønike kapitalisere. Hvad Christiansholm angaar, da forærede Kongen denne Ejendom til sin Dronning Charlotte Amalie, der dog snart efter solgte den for 5000 Rdl. til Statholderen i Norge, Ulrik Frederik Gyldenløve ²⁾).

Den 29de November 1671 havde Berings næstældste, syttenaarige Datter Jytte Bryllup med Bolle Luxdorph, en ung fremadstræbende Mand, der, skjønt uadelig, var bleven Sekretær i Kancelliet, men senere adledes og steg til høje Poster ³⁾. At denne Forbindelse har været Bering kjær, tør

meddelt af Hr. Dr. O. Nielsen og senere af Hr. Arkivchef J. Grundtvig.) I andre Forestillinger fra Skatkammeret findes V. Berings Underskrift mellem Scavenius's og J. Reitzers.

¹⁾ Geh.-Ark., topograf. Saml., Herringløse Nr. 13. (Velvillig meddelt af Hr. Konferensraad Wegener.)

²⁾ F. R. Friis, Optegnelser om Gjentofte Sogn, S. 57—8.

³⁾ Nogle nærmere Oplysninger om Bolle Luxdorph skulle meddeles nedenfor ved Omtalen af Berings Børn. I Acta Consistorii for 13 Januar 1672 forekommer følgende Notits: »Fremkom Secretær Løxdorp og gav D. Petro Resenio fuldkommen Afkald for alt, hvis bemeldte D. Resenius havde haft udi Formynderskab for hans Hustru Jyta Biering».

vel anses for givet. — Som vi ovenfor saa', havde han kort før faaet Trykningsomkostningerne til sin Danmarkshistorie forudbetalt, om end kun i Jordegods. Dette tyder paa, at Værket skred saaledes frem ad, at der kunde tænkes paa dets Udgivelse i en ikke meget fjern Fremtid. Berings Ven og Kollega i Højesteret, Præsident Peder Hansen Resen, har i Anmærkningerne til sin Udgave af Vitherlagsretten (1673) meddelt nogle historiske Notitser om Dronning Berengaria og Eleonora af Portugal, som han havde faaet af Bering. Idet han med Tak navngav sin Hjemmelsmand, benyttede han Løjligheden til med den højeste Ros at omtale de historiske Værker, Bering havde under Hænder, og at udtale sit Ønske om, at de snart maatte se Lyset¹).

Resen giver saaledes Udsigt til, at man med det første kunde vente noget af det offentliggjort, som Bering havde arbejdet paa i de mange Aar, han alt havde været Historiograf. Alligevel naaede intet at komme for Lyset, medens Forfatteren levede. Hertil var maaske den Sygdom nærmeste Aarsag, hvoraf han i de sidste Aar led. Om denne giver han selv Underretning i et ogsaa i andre Hen-

¹) Pet. Joh. Resenius, *Leges antiquæ aulicæ Norvagorum et Danorum*. Hafn. 1673. p. 716 sq.: „Canutus VI successorem habuit fratrem Valdemarum ejus nominis II, de cujus conjugē Berengaria singulares mihi observationes communicavit Affinis meus plurimum honorandus Dominus Vitus Bieringius, Assessor supremi tribunalis et colleg. Ærar. Regius, qvi historiam nostram Danicam et ultimam obsidionem Haffniensem tam singulari felicitate et auspicata dexteritate conscripsit, ut Saxonem Grammaticum, longe alias admirabilem annalium apud Danos conditorem, divinisimo scribendi genere, varijqve ingenii et judicii acuminibus hodie superavit; cuius operis divulgandi hactenus defuit sola auctoritas, qvam liberalissime felicibus auspiciis impertivit noster augustissimus Rex Christianus ejus nominis quintus. Utinam segnities typographorum id nobis diutius non invideret.“

seender ret mærkeligt Brev, han den 9de Januar 1675 skrev til Griffenfeld, og som her kan meddeles:

Illusstrisime Heros, Domine benignissime.

Non omnia mentiti sunt, qvi me rumoribus nuper extinxerunt: effari propemodum possum, qvantulum sit delicatum illud intervallum, qvo distinemur ab immortalitate, et qvam brevis sit limes, qvi mortem a vitâ distingvit. Exij tamen (qvi propitij Numinis est favor) tremundum illud temporis momentum, extra qvod nullum est; ita tamen ut sectionibus canteriisque concisus assam etiamnum carnem circumferam, ne hodie quidem liber a novaculis chirurgorum. Nec enim quicquam intractabilius hoc morbo, cum qvo mihi conflictatio est: serpunt radices, etiam post dejectam arborem, et infelici superfætatione projiciunt germina, qvæ ex Caligulæ ingenio, qvo lentius feriunt eo sævius enecant, ut mori ferro haud parum optabilius sit, qvam a culicibus arrodi. Qvod unum solatio est, floret in defecto hoc cadavere nondum dejectus animus, qvo ingenij viriculas attritas prorsus qvassasque paulatim ad vigorem instauro. Eum non semel gestij cominus offerre tibi, et non semel libravi alas, ut ad fores tuas proreperem vel semivivus, cum sint plurima, quæ te scire non parum refert mea, et è quorum labyrintho non possum sine tuo filo educere domum et fortunam. Sed quid facies huic limaci? novo me committere mundo citra valetudinis dispendium et prope homicidium non licet; usque adeò vel attactus aer et poëtis semper infesta Iuno novum erronem vel per fenestras leviter promicantem ad hypocausta sua et præsepia repellit. Hæc altera morbi injuria est, cui non sufficit calamitosum me facere, nisi fecisset et impium et in tædiosissimâ hâc morâ ingratitudinem miscuisset infelicitati. Sed non omnia, spero, licebunt huic ferociæ: conabor explodere manus, si pedes neqveam, et in his ingenij viriumque reliquiis, qvamvis arcear studijs, et rebellionem vocet medicus vel inspicere in librum, moliar tamen paulatim aliquid in tuas laudes tremulo adhuc calamo, et primitias novæ vitæ offeram futuro conservatori. Decurram per vitam, per gesta tua et universam honorum seriem, et voluptatem hanc, si possim tibi, mihi certe et

patriæ, ac forsân orbi renovabo. Geram autem morem officiorum hoc flagitanti animo et perpetuo commonefacienti, quid debeam tibi: nec quicquam a tam confesso ære liberabit hanc manum nisi mors debitoris. Interea cum verni cœli commoditate, si zephyros et novam hirundinem expectare morbus voluerit, hinc mihi erit aliqvd erumpendum in campos, ut deambulatione et motu, qvem unum mihi fore efficacissimum medicum credo, quicquid reliqvm est lassitudinis expugnem; cœpiqve circumspicere nidum, qvo provolem, benignitate munificentissimi regis provocatus, qvi ante integrum, et qvod excurrit, annum sponte mihi sua prædium suburbanum designavit; interstrepentibus mox causis, qvas non omnes nomino, qvæ novi muneris spem dejecerunt. Haud herclè regem, qvem pronum fore ad novam benignitatem spero, si per te, qvem unum autorem beneficij cupio, annexis, qvas vides, supplicibus chartis admoneatur. Qvæso, illustrissime domine, sicubi opportunitas se dederit, huic petitiunculæ faveas, et aliqvid supra Heliconem et sterilia vireta mihi procures. De salario nil loqvar, ne qvid turbem: Dabitur, spero, aliqvando me ornandi occasio, ad qvam apprehendendam scio erectum benignissimum tuum animum esse, nec expectare flagitatorem. Hanc ego aram non desero, tibiqve permitto, qvantum Homerus Iovi, ut nutu tuo ac renutu statuas, quid fieri me voles, certus curæ tibi fore dignitatem meam, et qvi semel jecisti fundamenta salutis meæ, non gignere solitum liberos, ut susceptos exponas.

Illustrissimo tuo nomini æternum devotus

V. Bering¹⁾.

Hafniæ anno 1675, die 9 Ianv.

Man ser af dette Brev, at Bering nys havde maattet underkaste sig en farlig og smertelig Operation, men at hans Aandskraft og Livlighed dog ikke var brudt, og at han haabede ved Ophold paa Landet atter at komme til Kræfter, og derfor ønskede, at Griffenfeld skulde tage sig

¹⁾ Efter Originalen i Gehejmearkivet blandt griffenfeldske Sager, velvillig meddelt af Hr. Konferensraad Wegener.

af et Andragende, han havde indgivet til Kongen. Det nærmere herom erfares af følgende Forestilling fra Rente-kammeret:

Eftersom Ed. kgl. Maj. allernaadigst har ladet remittere til vor allerunderd. Erklæring Hr. Assessor Vitus Berings indgivne Supplikation, hvori han allerunderd. andrager, hvorledes han af højstskyldigst Attraa til at udføre det til Ed. kgl. Maj.s højstberømmelige Tjeneste under Hænder havende Værk har konsidereret hans Legems store Indisposition, helst efter sidste overstandne farlige Sygdom, til forhaabentlig Bedring og Restitution ved nogen Motion og Bevægelse paa Landet, og derfor vilde tilforhandle af velb. Friderich von Vittinghof en benaadet Gaard i Farum, som han nogenledes vilde lade indrette, hvortil stor Bekostning vil udkræves. Hvorfor han allerunderdanigst beder, at Ed. kgl. Maj. ham i forberørte Henseende, saa vel som og Emdrup Sø og Bygninges godvillige Afrædelse til Fiskeriet, som ham ellers af Ed. kgl. Maj.s egen allernaadigste Bevægelse tilforn var bevilget, igjen allern. vilde forunde til Ejendom samme Gaard udi Farum med hosliggende Stykke Jord af en halv Gaard, enten af sær kongelig Naade uden nogen Erstatning, eller og, dersom ej anderledes, da til Mageskifte og Vederlag udi andet godt besat Gods i Jylland. Og beløber sig da den Gaard og Stykke Jord i Farum her i Kjøbenhavns Amt til 21 Tdr. 2 Sk. Hartkorn, og den tilbudne Vederlag 20 $\frac{1}{2}$ Td. 2 Sk. 2 Alb. Hartkorn. Som alene beror paa Ed. kgl. Maj.s allern. Vilje og Naade, hvad Ed. kgl. Maj. allern. behager ham i samme allerunderd. Ansøgning enten af allernaadigst Mildhed eller imod Erstatning at bevilge. Hvorpaa forventes Ed. kgl. Maj. allernaadigste Resolution.

Ed. kgl. Maj.s allerunderd. og
troskyldigste Tjenere

Skatkammeret 19 Jan. 1675.

H. Wind. Sten Hondorf. C. Gerstorf. P. Scavenius.
Friderich Giese.

Herpaa har Kongen skrevet følgende Resolution: «Jeg vil forære vores danske Virgilius dette»¹⁾.

Af foranstaaende Erklæring ses, at Bering har haft Ejendomme i Emdrup ved Kjøbenhavn og i Jylland, angaaende hvilke de Kilder, der have staaet til vor Raadighed, ellers ikke give os nogen Efterretning. Besiddelsen af Farumgaard — thi det er vistnok om denne, der er Tale i Andragendet —, hvilken Kongen paa en saa smuk Maade tilstod den fejrede Digter, kom derimod ikke til at øve den gunstige Indflydelse paa Berings nedbrudte Helbred, som han havde haabet. Efter at han nemlig i Begyndelsen af April 1675 havde mistet den ældste Datter²⁾, et Dødsfald der vistnok er gaaet ham nær til Hjærte, døde han selv den paafølgende 20de Maj, 57½ Aar gammel. Jens Bircherod har i sin Dagbog³⁾ under den nævnte Dag anmærket: «Den berømte Orator og driftige Poet M. Vitus Bering, Assessor i Højesteret og Kammer-Collegio, saa og Kongelig Majestæts Historiographus, døde i Kjøbenhavn af calculo» (Sten). Om hans Dødsstund har Professor Villum Worm, der senere blev hans Efterfølger i Historiografstillingen, givet os Underretning i det akademiske Program, hvorved der efter Tidens Skik indbødes til hans Jordefærd. Heri dvæles navnlig ved den Sindsro, hvormed Bering gik Døden i Møde. «Ved denne store Overgang, hvis blotte Forventning undertiden ryster ogsaa høje Sjæle, viste han sig ikke mindre beundringsværdig end i hele sit Liv. Naar Lægerne forsætlig udtalte sig tvivlsomt, som om Sagen svævede mellem Haab og Frygt, saa var det saa langt fra,

¹⁾ Rentekammerets Resol. Prot. IV, Nr. 96 (velvillig meddelt af Hr. Arkivchef J. Grundtvig).

²⁾ Skal nedenfor (S. 107) nærmere omtales.

³⁾ J. Bircherods Dagbøger, udg. af Molbech, S. 159.

at de derved nedslag Modet hos ham, der ilede mod det sidste, at han snarere oplivedes derved og lykønskede sin Sjæl til den længe søgte Frihed, Sjælen, som i hele denne Tid, da den var lagt i Baand af det syge Legeme, saa smertelig havde følt den Trældom, hvorunder den befandt sig. Lad os, hvem det blev givet at staa om den døende og opfange hans sidste Ord saa fulde af Guds frygt, af Ærbødighed og Glæde ved Synet af Herrens Tjener, af Kjærlighed til Hustruen, Broderen¹⁾, Børnene og Vennerne, idet han ihukom enhver Tjeneste og Velgjerning, de havde ydet ham, lad os, siger jeg, fremkalde alle hine Stoikere og dem, der tale de store Ord, og spørge dem, om de vove at gaa Døden saaledes i Møde. Thi da Hænder og Fødder allerede ophørte at adlyde Sjælens Herredømme, da Dødens blege Farve havde lagt sig over hans Aasyn, da den kolde Sved bedækkede Kinderne, og Øjets Glands var ved at udslukkes, da klagede han sig dog ikke ved dette sidste Anfald, men fremsagde et herligt Digt (*nobile cecinit carmen*) — i Livet som i Døden en ædel Svane —; selv var han Digtets Gjenstand, og han udtalte deri, at det ikke var ham noget fremmed, at han skulde dø, men at han gik bort med det Mod, i det Haab, med den Fortrøstning, i hvilken han altid havde levet, og som sømmer sig for en Mand; ingen Bekymringer, ingen Rædsel eller Frygt ængstede Sindet osv. — Saa vidt Programmet. Hvad den Levnedsbetegnelse angaar, som disse Mindeskrifter plejede at indeholde, havde

1) Hvad det var for en Broder, siges ikke; maaske snarest Frants Bering (se foran S. 4). Skjønt der ikke er mange Spor af Vitus Berings Forbindelse med sin Slægt, saa er der dog enkelte. I Kommunitetets Matrikel anføres saaledes under Aaret 1668 som indskreven: „Petrus Petri Bering ab excellentissimo et celeberrimo Vito Beringio commendatus“. Vistnok er her Tale om en Søn V. B.s Broder, Præsten i ~~Øst~~ ^{Øst}snede.

Worm væsentlig indskrænket sig til at afskrive den Auto-biografi, som Bering selv nogle Aar tidligere havde meddelt Rasmus Vinding til Optagelse i dennes «Regia Academia Hauniensis». Berings Stil ansaas nemlig af Worm som af alle samtidige som noget saa udmærket, at der ikkē kunde sættes noget bedre i Steden¹⁾.

Den 26de Maj 1675 blev der givet kongelig Bevilling til, at M. Vitus Berings Lig maatte begraves om Aftenen²⁾ — en Begravelsesmaade, der den Gang var almindelig blandt fornemme eller velstaaende Folk, der havde Raad til at erstatte Dagens Lys med Fakler og anden kunstig Belysning. Bering jordedes i det forud beredte «dobbelte murede» Gravsted i Rochi Kapel ved Vor Frue Kirke, hvor den tidligere omtalte Gravskrift, der af Eftertiden betragtedes som «et Model af Sirlighed og smukke Tanker»³⁾, opsattes over ham. Senere udkom et kobberstukket Billede af ham i Medaillonform med et Epigram af den unge Povl Vinding. Han er her fremstillet med en stor Paryk og i en med Pelsværk bræmmet Klædning. Ansigtet er temmelig svært, navnlig er Hagen fremtrædende; Udtrykket er bydende. Det samme Billede kom siden til at ledsage Berings Florus Danicus, da dette Værk endelig 1698 saa' Lyset⁴⁾.

¹⁾ Det af V. Worm forfattede og af Universitetets Rektor D. Oluf Borch udstedte Program over Vitus Bering findes aftrykt hos Rostgaard, *Deliciæ poet. Dan.* II, 3 sq.

²⁾ *Sjælandske Registre*, Nr. 29, Fol. 591.

³⁾ Bang, *Saml. af adsk. nyttige og opbyggelige Materier*. I, 272—3. Gravskriften er ogsaa trykt hos Rostgaard, *Del. poet. Dan.* II, 12—4, hos Pontoppidan, *Marmora Danica*. I, 84—5, og hos Jonge, *Kbhvns Beskrivelse*, S. 211—2.

⁴⁾ Billedet omtales allerede i det 1698 udkomne 2det Bind af *Del. poet. Dan.* p. 11—2, hvor Epigrammet er meddelt. Ifølge Brock, *Den oldenborgske Kongeslægt*, S. 77, findes et Portræt af V. Bering paa Rosenborg.

Berings anden Hustru, Gjertrud Jørgensdatter, der havde født ham fire Børn, overlevede ham neppe i tre Aar og døde, kun 30 Aar gammel, den 17de April 1678. I det særdeles glimrende akademiske Program, der udstedtes over hende, omtales hendes Samliv med den over tredive Aar ældre Ægtemand som i høj Grad mønsterværdigt. Navnlig var hun ham en trofast Plejerinde under hans langvarige Svagelighed. Da hun i sin Enkestand havde rigelige Midler, viste hun sig meget godgjørende mod trængende¹⁾.

Hvad Berings litterære Efterladenskaber angaar, da var hans Svigersøn Bolle Luxdorph den nærmeste til at tage sig af samme. Til denne udgik da under 20de Maj 1676 et Kongebrev af følgende Indhold: «Vores allernaadigste Vilje og Befaling er, at du af afgangne Vitus Berings Stervbo strax affordrer og til dig annammer de danske Kongers Krøniker, som han udi levende Live for-

¹⁾ Af Programmets Lovtale over Gjertrud Jørgensdatter kan fremhæves følgende: «Omnes bonæ uxoris numeros implevit. Fide et amore efficacissimo fomento nunquam elangvescere conjugii flamma sivit. Ejus (Beringii) lateri assidue adhærens, non minimum in tædiosis et longis, quibus conflictatus est, infirmitatibus solatium et commodum attulit. Hinc factum, ut alter alterius consuetudine in mutuas admirandæ concordiæ leges coalesceret. — — — Toto vitæ tempore ita sese comparaverat, ne quid indignum sexu vel parum decorum admitteret. Puritatis et elegantiae ita erat studiosa, ut remota interim esset a luxu, contra inanem seculi fastum, contraque mundi delicias excelso animo armata. Vestigia antiqui ævi sequuta, seculique obliquas artes exosa, simplex et aperta, nulla ad alterum diciendum instructa habuit in corde consilia, nulliusque famam verbulo inclementiore nunquam læsit. Non oblatatrix, non vaga, nunquam visebatur in publico, nisi cum præstandum officium esset, aut sacra obeunda. Nihil ignorans eorum quæ ad augendam et custodiendam rem familiarem faciunt, prudentia, frugalitate et conservatrice sedulitate domum administravit, comitate familiam rexit, humanitate omnes amplexa est. (etc.).

færdiget haver, og dennem (naar de tilforn af nogle visse Kommissarier, som vi dertil allernaadigst anordne vil, tilbørligen ere blevne igjennemsete) det allersnarest muligt være kan saaledes lader udi Trykken udgaa, som du det for os selv agter at forsvare; hvorimod du strax igjen, fra nu forleden 1. Maj at beregne, maa tiltræde, antage og nyde, efter vores derpaa allerede udgivne Skjøde, hvis Jordegods, som vi til forskrevne Brug og Bekostning allernaadigst deputeret have. Og om noget deraf allerede af afgangne Vitus Bering til andre kan være bortsolgt eller afhændet, haver Stervboet dig dette igjen at erstatte. Herforuden ere vi og allernaadigst tilfreds, at du videre paa din egen Bekostning lader udi Trykken udgaa den Traktat, som han haver skrevet om Kjøbenhavns sidste Belejring, og at den det allersnarest muligt være kan, og inden disse nuværende Krigs- og Fejdetiders Udgang, vorder trykket¹⁾.

I Henhold til den sidste Befaling udkom da allerede samme Aar Skildringen af Kjøbenhavns Belejring, under Titel:

Viti Beringii Obsidio Hafniensis, et eorum, qvæ, eâ durante, per septentrionem fere omnem, ad memoriam illustria contigere, stricta enarratio. Anno M.DC.LXXVI. (238 Sider i 4to.)

Dette Værk omtales af en senere Tid som «et Skrift, alle Kjendere meget æstimerer²⁾», og med Henblik derpaa har Svenskeren Warmholtz sagt: «Autoren var en lård man, god Orator, Poët och Historicus: han gjorde sit Fädernesland heder³⁾. Skriftet giver en i det hele god, om

¹⁾ Rentekammerets Exped. Prot. XIV, 529—81. (Meddelt af Dr. O. Nielsen og Hr. Archivchef J. Grundtvig.)

²⁾ Pontoppidan, Origines Hafnienses, S. 403.

³⁾ Warmholtz, Bibliotheca Historica Svio-Gothica. IX, 132—3.

end ofte noget bred og ordrig Fremstilling af dette vigtige og interessante Afsnit af Danmarks Historie, affattet i et sirligt latinsk Sprog. Det lader sig dog paavise, at Udgiveren ikke har faaet alt med, hvad Forfatteren havde efterladt til Emnets Oplysning. I Kataloget over det norske Videnskabsræds Samlinger (I, 522) anføres saaledes blandt Haandskrifterne:

V. Beringii Judicium de Cromvello, ex Msto quodam Obsidionis ejus Hafniensis excerptum, quod cum nonnullis aliis in eodem codice typis non mandatum est.

Holberg citerer i tredje Del af sin Danmarks Historie paa flere Steder «Viti Beringii paralipomena obsidionis Hafn. mnscrip.» og «Beringii anecdot. obsid. Hafn. mnscrip.», hvorved formodentlig dog kun menes et og samme Haandskrift. Jeg antager, at alt det, som paa disse forskjellige Maader betegnes, endnu er bevaret i vort Universitetsbibliothek, hvor der (i Additamenta Nr. 138, 4to) gjemmes et større haandskrevet Brudstykke, bestaaende af 131 vidt skrevne Kvartsider, af en latinsk Skildring af Kjøbenhavns Belejring, der kjendelig nok er et Stykke af Berings Værk. Haandskriftet er ledsaget af et latinsk Forord, dat. Hafniæ 10 Cal. Jun. 1724, og undertegnet: «N. Slange, Autoris sobrius». Heri gives en temmelig forvirret Beretning om Haandskriftets Skjæbne, idet Slange synes at forveksle Berings Obsidio Hafniensis med hans Florus Danicus¹⁾; men

¹⁾ Han siger: «Opere vix absoluto, obiit Author. Post mortem ejus manuscripta hæc historia in Bibliotheca Boati [er vel Skrivefejl for Beati] diu delitescens blattis et tineis obtrectabatur. Tandem Episcopo Fionensi b. Doctori Thomæ Kingo à Genero Autoris traditur manuscriptum, ut illud typis, quos domi Othinæ servabat, publicari curet. Typographus ejus et socors et aliis lucrosis negotiis districtus ita negligenter curabat officium suum, ut msc. toto ferme lustro in officina ejus huc et illuc variis et doctis

for øvrigt paaviser han meget rigtig det Sted i førstnævnte Værk — nemlig p. 67, foran Afsnittet, der begynder: *Ab idibus etc.* —, hvor et stort Stykke mangler i den trykte Udgave, hvilket Stykke han med fuld Føje mener at kunne paavise i det omtalte Haandskrift, der omfatter Belejringens Historie i den første Halvdel af Oktober Maaned 1658¹⁾. — Endelig haves blandt Universitetsbibliothekets Manuskripter (*Donatio variorum* Nr. 27, Fol.) en fuldstændig Afskrift af Berings eget Haandskrift, ledsaget af en Indledning, der baade oplyser os om Afskriftens Forhold til den trykte Udgave og beretter, hvad vi ellers vilde være uvidende om, at Villum Worm har besørget denne. Men efter hvad ovenfor er bemærket om Udgaven, synes han rigtignok ikke at fortjene stor Ros for sit Arbejde, hvad enten nu den Hast, hvormed Trykningen skulde fremmes, eller nogen anden Grund har foranlediget, at Værket nu foreligger i en noget anden Skikkelse end den, hvori Forfatteren havde efterladt det²⁾.

et indoctis manibus versatum ac tritum multa folia perdiderit. Vitium hoc longo tempore obtegentem Typographum tandem negligentiae atque socordiae incusavit, imo ita vehementia increpuit Episcopus Kingo, hujus adhuc defectus plane inscius, ut ille desperabundus pravo animo atque usu temerario fragmentum prælo continuo subjectum sic mutilum, ut erat, brevi absolveret. Ved alt dette er at bemærke, at Berings *Obsidio Hafniensis* er trykt allerede Aaret efter Forfatterens Død, og inden Kingo blev Biskop i Odense. At *Florus Danicus*, der er trykt i Kingos Trykkeri, har ligget længe og flydt der, er meget rimeligt; men i dette Værk mangler ikke noget.

¹⁾ Blandt de almenbekjendte Træk, der — med Holbergs *Danmarks Historie* og *Mallings Store* og gode *Handlinger* som Mellemlid — stamme fra Berings utrykte Fragment, kan nævnes Beretningen om Jacob Dannefers raske Daad. At denne imidlertid i adskillige Enkeltheder maa berigtiges efter andre Kilder, har jeg søgt at vise i *Danske Mag.* 3. R. VI, 173—8.

²⁾ Paa Haandskriftets første Blad læses følgende: *•Historia h. Ob-*

Skulle vi for øvrigt opstille nogen bestemt Formodning om Aarsagerne til Afvigelserne, da ligger det nærmest at søge dem i de samme Hensyn, der bevirkede, at man paa een Gang blev saa ivrig for at se Værket udgivet, medens man tidligere havde ladet det henligge ubenyttet. Den kongelige Befaling til Luxdorph giver formentlig Nøglen, idet der i denne fremhæves, at Værket skulde være trykt inden disse nuværende Krigs- og Fejdetiders Udgang. Det skulde altsaa være en Slags politisk Indlæg i Striden med Sverig. Allerede den Gang spillede Pressen nemlig en større Rolle i Kongernes og Staternes Kampe, end man nu som oftest antager. Vi tænke her ikke blot paa de bestemt udprægede politiske Stridsskrifter, der ofte udkom i stort Antal, men ogsaa paa Skrifter, der mere indirekte skulde tjene det ene eller det andet Parti ved at berøve Modstanderne den offentlige Menings Sympathi. Som Exempel skal her gøres opmærksom paa, at da Karl X Gustav i Aaret 1658 beredte sit Overfald paa Danmark, udkom samtidig tvende Skrifter, der hver paa sin Maade egnede sig til at fjerne Evropas Deltagelse for Danmarks Sag. Det ene var Svanings Christiernus II, der efter at have henligget uændset i mange Aar nu udkom i Frankfurt og ved sin legendeagtige Fremstilling af Christian II's Troløshed og Grusomhed var vel skikket til at stille Danmark i et

sidii Hafniensis ex autographo ipso Beringii (biennio ante publicationem ejusdem) exarata manu discipuli Wiburgensis T. Reenberg, facile ex impresso opere hic et inde corrigi potest. Interim, ut ipsum opus posthumum prodiit cura W. Wormii, ex h. Codice Manuscripto passim peti possunt voces Authoris ipsius in impresso Codice vel mutatae, vel transcriptae, ut et hinc suppleri possunt non exiguae lacunae actorum, quae passim in impressis Codd. consulto exclusae sunt. Confer inprimis a pag. 95 ad pag. 158, quae integræ hic habentur, ibi exclusae. Haandskriftet hører til den reenbergske Donation til Univ.-Bibl. 1732.

ugunstigt Lys. Det samme var endnu mere Tilfældet med den engelske Oversættelse, der 1658 udkom af Joh. Magnus's saakaldte gothiske Historie, et Skrift, der nu i hundrede Aar mægtig havde bidraget til at holde Hadets bitre Følelser levende mellem Sverig og Danmark. Hvad nu Berings Skildring af Kjøbenhavns Belejring angaar, da bemærkes det i hans Biografi fra 1665, at «Værket var overrakt Kongen, men endnu ikke trykt». Den Gang var det den danske Regjerings Interesse ikke at støde Sverig, hvad mulig kunde ske ved Skriftets Offentliggjørelse, skjønt det ikke var affattet i nogen bitter Tone. Anderledes stillede Sagen sig derimod i 1676, da Krigen paany rasede mellem de tvende Broderfolk, og da en Fremstilling af Sverigs forrige umotiverede, for ikke at sige troløse Angreb paa Danmark, og af Kjøbenhavns heltømodige Forsvar mulig kunde være af politisk Virkning. I den forrige Krig havde England nærmest staaet paa Sverigs Side, og Cromwells Ledelse af den engelske Politik havde derfor været Gjenstand for Berings dadlende Bemærkninger; men nu var Forholdet saaledes, at Danmark ialfald meget nødig vilde støde Engländerne, derfor maatte disse Bemærkninger udslettes. Paa denne Maade ville vistnok adskillige af Forandringerne ved nærmere Eftersyn finde deres Forklaring, om vi end ikke kunne angive nogen fyldestgørende Grund for Udeladelsen af en saa vigtig Episode som Belejringens Historie i den første Del af Oktober 1658, og derfor fremdeles maa være af den Formening, at Villum Worm just ikke fortjener særlig Ros for den Maade, hvorpaa han har besørget Udgivelsen.

Hvad Berings danske Kongekronike angaar, hvis Offentliggjørelse Luxdorph ogsaa havde faaet i Hverv at tage sig af, da blev der ved Kongebrev af 23de Juni 1676 udnævnt

en meget anseelig Kommission, der skulde underkaste Manuskriftet et Gjennemsyn. Den bestod af Hr. Ove Juel til Villestrup, Ridder, Gehejmeraad, Vicekansler, Stiftsbefalingsmand over Christianssand Stift, Assessor i Statskollegiet og Højesteret; Hr. Holger Vind til Gundestrup, Ridder, Gehejme- og Kancelliraad, Viceskatmester, Assessor i Statskollegiet og Højesteret; Hr. Oluf Rosenkrands til Egholm, Ridder, Etats- og Justitsraad, Assessor i Højesteret; Jens Rosenkrands til Farskov, Kancelliraad og Amtmand over Nyborg Amt; Henrik Mathesius, «vores Raad» og Assessor i Højesteret; D. Thomas Bartholin, Assessor i Højesteret, «vores Livmedicus honorarius» og Professor ved Universitetet; Niels Bentzen, Assessor i Kammerkollegiet og Generalprokurør; og endelig D. Villum Worm, kgl. Bibliothekar og Professor ved Universitetet. I Instruxen for denne Kommission hedder det, «at eftersom Bolle Luxdorph til Sørup Gaard, vores Ceremonimester og Assessor i Kancellikollegiet, hos os haver været begjærendes, at nogle visse Kommitterede allernaadigst maatte forordnes, som de af afgangne Vitus Bering skrevne danske Kongers Krøniker, saa vidt han deraf forfærdiget haver, med Flid kunde gennemse og derom med hverandre konferere: derfor bede vi eder og naadigst ville, at I for eder tager og samtlige dennem (Krønikerne) efterse og overveje med saadan Flid og sindig Eftertanke, at intet derudi vorder funden, som billigen burde forbigaas, eller kan eragtes at være fremmede eller andre for nær antegnet eller præjudicerligt, hvorudover dennem kunde gives Anledning i Fremtiden med vidtløftige Replikker eller i andre Maader sig at besvære»¹⁾).

Det var et besønderligt Hverv at give saa stor en

¹⁾ Sjølandske Tegnelser XLI, 309—10.

Kommission, bestaaende af Mænd i høje Embedsstillinger, der paa anden Maade vare tilstrækkelig sysselsatte. Følgen maatte da let blive, at Revisionsværket gik istaa. Og at det er gaaet saaledes til, maa vi slutte deraf, at der hengik over tyve Aar, inden Værket kom for Lyset. Først efter at der havde været Tale om dette Arbejde i næsten et halvt Aarhundrede, udkom det under Titel:

Viti Beringii Florus Danicus, Otthinæ impressus a Christiano Schrødero Anno 1698. (688 Sider i Folio.)

Værket, der udkom i Luxdorps Dødsaar, angives af Joh. Møller at være udgivet af Biskop Thomas Kingo, fra hvis Bogtrykkeri i Odense det i ethvert Tilfælde er udgaaet¹⁾. Udstyrelsen er særdeles smuk, og hver Konges Historie begynder med et lidet kobberstukket Billede, der omfatter Initialen. Værket er kaldet *Florus Danicus*, uden Tvivl fordi Bering nærmest har taget sig den romerske Historie-skriver *Lucius Annæus Florus* til Forbillede, ligesom i sin Tid Joachim Pastorius de Hirtenberg havde kaldt sit Udtog af Polens Historie "*Florus Polonicus*"²⁾. Berings Arbejde indledes med en meget udførlig "Præfatio", handlende om Kongeværdigheden og Kongegjeringen, og stilet til Kong Frederik III, i hvis Tid den altsaa maa være udarbejdet. Bering søger i denne Fortale at vise, at den monarkiske Forfatning er langt at foretrække baade for den demokratiske og for den aristokratiske, og at en arvelig Regjering staar højt over et Valgrige. I det hele kan man sige, at

¹⁾ Joh. Møller, *Bibliotheca Septentrionis eruditi*. Tom. I. Lips. 1698. Spicileg. hypomnemat. de scriptis Danorum, p. 50. I Anmeldelsen af *Florus Danicus* i *Acta erud.* Lips. 1703, p. 149, omtales det som tvivlsomt, hvem der havde besørget Udgivelsen.

²⁾ Første Udgave af dette Værk udkom 1641, og allerede 1679 udkom det i 5te Oplag.

han optræder som Apologet for Regjeringsforandringen 1660, skjønt han egentlig søger at vise, at Danmark altid har været et arveligt Monarki, saa at det kun var tilsyneladende, at en Regjeringsforandring havde fundet Sted, altsaa samme tendentiøse Betragtning, som Tydskeren Johan Buno — i Tiden efter Bering, men før dennes Bog udkom — havde søgt at hævde, og som havde givet Oluf Rosenkrands Anledning til den for ham selv skjæbnsvangre Gjendrivelse. Men denne Oluf Rosenkrands havde jo netop været en af de Mænd, hvem det af Regjeringen var paalagt at gennemgaa Berings Skrift inden Trykningen og paase, at der intet fandtes deri, som kunde give Anledning til «vidtløftige Replikker i Fremtiden». Hvem veed da, om ikke Aarsagen, til at Revisionen af Florus Danicus gik istaa, mulig kunde ligge skjult her! Der er i ethvert Tilfælde ingen Grund til at antage, at Rosenkrands skulde have set med gunstigere Øjne paa en saadan Forvridning af Historien i 1676 end et Par Aar senere.

Selve Historien gaar fra Kong Dan til Christoffer af Bajerns Død. I den første Del er det mest kun en forkortet Omskrivning af Saxo, hvis Sagn efter Tidens Skik uden videre tages for god Historie, idet Forfatteren med Benyttelse af den af Niels Pedersen (den gullandske Hypotheses Opfinder), Klavs Lyskander og den yngre Hans Svaning opstillede vilkaarlige Kronologi fører Danmarks Kongehistorie tilbage til Aaret 1038 f. Chr., og saa mener han endda, at der forud for denne — ligesom i Israel — ligger en lang Dommerperiode, en Antagelse, der for øvrigt jo ikke er Berings oprindelige Paafund, men gaar meget længere tilbage i Tiden¹⁾. — Fra den Tid Saxo slipper, benytter Forfatteren

¹⁾ Allerede Petrus Olai omtaler «Dommere» som de ældste Regenter i Landet (Scr. Rer. Dan. I, 64. 77), og sagtens har han haft

selvfølgelig andre Kilder; men skjønt han vistnok mest har holdt sig til «*rivi aperti*», som Krantz, Hvitfeldt, Pontanus o. a., saa er der dog ogsaa Spor af selvstændigere Studier. Gram har saaledes etsteds i sine «*Forbedringer til Kong Woldemar Christoffersøns Historie*» lige saa meget rost «*vores berømte Vitus Bering*», fordi han ved Brugen af franske Kilder har udfundet det rette Aarstal for et Punkt i denne Konges Historie, som han andensteds dadler ham, fordi han følger Folkevisen om Kong Valdemar og Tovelille, og derved forplumrer Historien¹⁾.

I Almindelighed kan det bemærkes, at Berings Hovedopgave med det omtalte Værk var at fortælle de danske Kongers Historie livlig og smukt. Kritiske Bemærkninger kommer han kun sjældnere frem med. De synes ikke at have hørt til Værkets Plan. Hans Kritik var for øvrigt omtrent af samme Art som Holbergs i dennes historiske Skrifter: den holdt sig mere til Overfladen, end den gik til Bunds i Tingene. Bering skriver Latin med en Lethed og Sikkerhed, der bringer ham til ofte at vælge sjældnere Ordformer og vanskeligere Konstruktioner, der hos Samtiden, der forstod at skjønne paa sligt, vel maatte hævde hans Ry som latinsk Stilist, men paa os, som ikke læse Historie for Latinens, men Latin for Historiens Skyld, virker trættende, saa at vi let fristes til at kaste et Skrift til Side, der trods dets kvikke Sprog dog lægger os — der ikke ere fødte i Latium — saa mange Hindringer i Vejen

ældre Kilder at støtte sig til. Af Niels Pedersen og Lyskander er dette nu udført videre. Mod den sidstes Slægtregistre og Tidsregning har Bering for øvrigt betydelige Indvendinger; men om man med Lyskander sætter Kong Dan til Aar 2910 f. Chr., eller med Bering til 1038, kan forsaavidt være lige godt, som begges Beregninger ere grebne ud af Luften.

¹⁾ Kbhvnske Vidensk. Selsk. Skr. (ældste Række). IV, 35. 187. 193.

ved Forstaaelsen, og af hvilket vi dog kun kunne hente saa faa os ikke andensteds fra noksom vitterlige historiske Kjendsgjerninger.

De Bedømmelser af Berings Historieværk, som vi have truffet paa i den nærmeste Tid, efter at det havde set Lyset, holde sig især til Formen, og denne vandt strax en ubetinget Ros. Samme Aar Florus Danicus nemlig udkom, anmeldtes den i et af den Tids litterære Tidsskrifter som «Opus egregium, stylo non tantum verè Romano et Historico, sed etiam sublimi atqve Regio exaratum»¹⁾. Joh. Møller omtaler Skriftet som affattet «stylo tersissimo pariter atqve sublimi»²⁾. I *Acta eruditorum*, Lips. 1703, p. 148—54, er der leveret en længere Anmeldelse deraf, hvori der blandt andet siges om Forfatteren: «Sermonis genere usus ubique est sublimi & arguto, ut attentum Lectorem omnino requirat, inter Historicum & Panegyristam quasi medius». En gammel Forfatter, hvis Navn vi ikke have fundet, siger om Florus Danicus: «Den latinske Stil, som denne Bog er skreven paa, haver fast ikke Lige; thi den er saa herlig og højtrabende, at den fast kan byde alle gamle Scribenter Trods»³⁾. Uheldigvis gik det højtravende mere og mere af Mode, saa allerede Suhm vovede (1765) at sige om Bering med Hensyn til det her omhandlede Skrift: «Hans Stil er ey (o: intet) mindre end historisk, men panegyrisk og poetisk. Med faa Ord: Dette Skrift kunde den lærde Verden uden Tab have undværet»⁴⁾. Naar man nu hertil føjer Nyerups tidligere berørte Dom, at V. Bering «forvandlede

¹⁾ *Nova literaria Maris Balthici*, 1698, p. 63.

²⁾ *Bibl. septentr. erud.* Tom. I. 1699. *Spicileg. hypomnem. de scriptis Dan.* p. 50.

³⁾ Optegnelse i Gehejmearkivet.

⁴⁾ *Kbhvske Vidensk. Selskabs Skr.* (ældste Række). IX, 43.

Fædrelandets Historie til et Poem, som han kaldte Florus Danicus, saa ere vi egentlig færdige med Historieskriveren Bering og have kun Digteren tilbage. Dog skulle vi tilføje nogle Bemærkninger om en foregiven og en virkelig ny Udgave af Florus Danicus.

Det pragtfuldt udstyrede og ventelig ogsaa kostbare Værk synes ikke at have faaet nogen stærk Afsætning¹⁾, hvortil den «sublime Stil» vel har bidraget sit. Da Restoplaget imidlertid fik en anden Ejer, anvendte denne et vel før og ialfald ofte siden benyttet Boghandlerfif, idet han lod trykke et nyt Titelblad, for at det kunde se ud som et nyt Oplag og altsaa paa en Maade atter faa Nyhedens Tilløkkelse for Kjøbere og Læsere. Den ny Titel lyder saaledes:

•

Viti Beringii qvondam Assessoris in summo tribunali & Ærario Regio & Historiographi Regii, Florus Danicus, sive Danicarum rerum a Primordio Regni ad Tempora usque Christiani I. Oldenburgici Breviarium. Havniæ. Hieron. Chr. Paulli. 1709. Fol.²⁾

Interessantere er den ny Udgave, Jesuiterne besørgede nogle Aar senere og med følgende Titel:

Viti Beringii Florus Danicus. Otthinæ impressus à Christiano Schrødero, Anno 1698. Nunc sumptibus Academicæ Soc. Jesu Typographiæ Tyrnauensis representatus, Anno 1716. 8vo.³⁾

¹⁾ Hertil synes allerede at hentydes i Anmeldelsen i Acta erudit., Lips. 1703.

²⁾ Se B. W. Luxdorps Brev til Suhm i 15de Bind af dennes Saml. Skrifter, S. 417, efter D. Clement, Bibliothèque curieuse III, 188. Samt P. T. Wandalls Brev til Nyerup i Minerva, 3die Kvart. 1789. S. 64—5. Nyerup omtaler i sit Litteraturlæxicon S. 57 ogsaa en imaginær Udgave med Aarstallet 1700.

Bogen begynder strax med V. Berings egen Præfatio; derpaa følger Texten p. 1—592, og endelig Berings Epilog, p. 592—3. Men paa den sidste upaginerede Side findes en »Admonitio», hvori Udgiverne aflægge Regnskab og tilstaa, at ligesom Udgiverne af de gamle Klassikere undertiden have udeladt de umoralske Steder, for at Ungdommen ikke skulde besmittes derved, saaledes havde de udstrøget enkelte Linier af Berings Værk, der indeholdt Angreb paa Katholicismen¹⁾, men iøvrigt intet forandret, end ikke Forfatterens Vittigheder, naar de da ikke vare altfor grovkornede²⁾.

Inden vi forlade Berings historiske Forfattervirksomhed, staar endnu et Spørgsmaal tilbage. Hvor er det Manuskript blevet af, som Bering synes at have maattet efterlade sig til Christian IV's Historie, da han dog aabenbart har arbejdet derpaa i adskillige Aar? Her maa det være mig tilladt at udtale en Formodning, som forekommer mig at have ikke ringe Sandsynlighed. Vi have ovenfor set, at et ubenyttet Fragment af Berings Obsidio Hafniensis senere ejedes af Niels Slange, der var en Søstersøn af Berings første Hustru. Mon da denne ikke ogsaa skulde være kommen i Besiddelse af Berings Samlinger eller Udkast til Christian IV's Historie, og at disse have udgjort Grundlaget for hans eget Værk over samme Emne? Jeg maa tilstaa, at da denne Tanke faldt mig ind, kastede den Lys over et andet Spørgs-

¹⁾ Udgiverne sige bl. a.: »Quod si quæ sparsim omissa animadvertes, quæ nescio quo partium studio, nullo, ut arbitramur vitiō authoris, magis communi errore hominum a fide nostra alienorum, suis inseruit scriptis, dabis id veritati; quanquam nec ea tanta sint, ut mereantur omissa dici: vix unam alteramve faciunt lineam» (etc.).

²⁾ Væsentlig efter Meddelelse af Hr. Gehejmearkivar Wegener, i hvis store og udsøgte Bogsamling denne Udgave findes, hvis af B. W. Luxdorph (Suhms Saml. Skr. XV, 417) omtalte Existens Nyerup endog synes at drage i Tvivl i sit Litteraturlæxicon, S. 57.

maal, som undertiden har paatrængt sig mig, nemlig hvorledes en aandelig Undermaaler, som Slange dog med alle sine store Indbildninger var, kunde skrive et Værk som hans Christian IV's Historie, selv om man har alle Grams Tillæg og Forbedringer til samme i Erindring. Men forudsætte vi, at Bering har leveret Grundlaget til i det mindste en Del deraf, da bliver Sagen mere forklarlig.

Hvad nu denne Forfatter selv angaar, da blev han ganske vist ingen fremragende Historiker¹⁾; men det var ikke af Mangel paa Evner; thi i denne Henseende er der maaske faa, der have overgaaet ham — han havde i høj Grad Fantasi, Fremstillingsevne og Vid til sin Raadighed; men paa den ene Side var han i fuldt Maal en Søn af den servile og formalistiske Tid, i hvilken han levede; paa den anden Side var hans Begavelse nærmest af digterisk Art. De store Lovtaler, som Samtiden og den nærmeste Eftertid har holdt over Vitus Bering, gjælde da ogsaa fornemmelig hans Digtergave. Thomas Bartholin (Caspersen) kalder ham Aarhundredets ypperste Digter (*poetarum seculi principem*)²⁾, og paa samme Maade har Peder H. Resen udtalt sig om ham³⁾. «Vores danske Virgilius» kaldte Christian V jo

¹⁾ Vel kalder den som kgl. Antikvar siden bekendte Thomas Thomassen Bartholin ham (i sin *Diss. de Holgero Dano*, 1677, p. 188) «*Historicum eminentissimum, et longiore vita dignissimum, cujus Historiam, ob reconditam eruditionem, dictionis elegantiam, cum antiquiorum plurimis certantem, et sublime scribendi genus, exosculetur*». Men det er dog især den smukke Form, der her roses.

²⁾ Th. Bartholin, *Carmina varii argumenti*, 1667, p. 217. Andensteds omtaler han Bering som en Digter, «*cujus Carminis Majestatem ætas nostra admiratur*». (*De medicina Danorum domestica*, 1666, p. 522).

³⁾ «*Summum ætatis nostræ poetam Latinum*», kalder Resen Bering i Fortalen til sin Udgave af Edda.

Bering, og det samme Kjendingsnavn gjenlyder fra forskellige Sider¹⁾. Oluf Borck har i sin Afhandling om danske Digtere gjort Berings poetiske Forfattervirksomhed til Gjenstand for en udførligere Omtale. «Han har», siger han, «hævet Epigrammets Glands til en saadan Højde, at det neppe vil være muligt for nogen dødeligs Flid at naa videre i den Henseende. Læs hans runde, livfulde, glimrende elegiske Vers! Saa ofte det behager ham, hæve de sig paa Kothurnen, og hvilketsomhelst Indholds Vægt formaar han at beherske med sit Plekter.» Paa denne Maade fortsætter Borck i Udtryk, der ikke saa let gjengives paa Dansk, idet han tillige bemærker: «Og dette skyldte Bering ikke saa meget en udstrakt Læsning, som sit udmærkede Geni, af hvilket de aandfulde og skarpsindige Indfald af sig selv blomstrede frem, hvormed hans Breve og Inskriptioner og især hans daglige, oplivende Samtaler strømmede over. Ogsaa i den prosaiske Stil forraader han alle vegne Digteren. Hertil kom en udmærket skjøn Legemsskikkelse, en Sjæl, der var lig dette Lægeme, som var en værdig Bolig, fra hvilken Apollo ofte lod sin Røst lyde»²⁾.

Vi skulle ikke trætte Læserne med flere af disse Lovtaler over Berings Digtergeni, skjønt det ikke vilde være vanskeligt at forege dem³⁾, men kun bemærke, at de ved-

¹⁾ Se foran, Side 86. I Programmet over Gjertrud Jørgensdatter siges: «V. Beringius in inveniendis rebus et apparatu poetico instruendo ita excelluit, ut Virgiliana tuba ad eum quasi jure hæreditario pervenisse visa sit.» I P. Vinsløvs *Spicilegium arctoum*, Hafn. 1695, p. 4, omtales Bering som «præsentis seculi Maro Daniæ».

²⁾ O. Borrichii Dissert. de poetis Danis, der først udkom i Form af akademiske Lejlighedsskrifter 1676—81, siden samlet i Frankfurt 1683, 4to, og endelig optryktes som Indledning til Rostgaards *Deliciæ poet. Dan.* 1693. Tom. I.

³⁾ Joh. Møller har samlet flere saadanne i *Bibl. septentrionis*

blev at lyde langt ned i det næste Aarhundrede; «den berømteste Poet i Mandsminde» kalder en Forfatter fra Slutning af Frederik IV's Tid endnu Bering¹⁾, og fra Udlandet gjenlyder denne Berømmelse²⁾. Intet Under derfor, at den lærde Verden længtes efter en samlet Udgave af Berings Digte, der hidtil vare spredte for alle Vinde. Oluf Borek gjorde sig til en varm Talsmand for dette Ønske, som dog først — og selv da kun tildels — opfyldtes, da Fr. Rostgaard samlede, hvad han kunde overkomme af Berings latinske Digte og indlemmede dem i sit fortjenstlige Værk «*Deliciæ poetarum Danorum*», Hafn. 1693, Tom. II, hvori han tillige indførte Oplysninger om Berings Levned og øvrige Skrifter.

I den Anmeldelse af Rostgaards Skrift, som findes i *Acta eruditorum*, Lips. 1694, p. 27—34, fremhæves Berings Digte som de smukkeste i hele Samlingen³⁾. Af et Bind i den rostgaardske Manuskriptsamling i Universitetsbibliotheket (129 Fol.) ses, at Rostgaard efter Udgivelsen af «*Deliciæ poetarum Danorum*» lejlighedsvis har fortsat Indsamlingen af Berings efterladte Digte, og at han dels i Bøger dels i Særtryk har fundet en Del, som han ikke

eruditi. Tom I. 1699. *Hypomnemata ad libr. Alb. Bartholini de scriptis Danorum*, p. 460—4. Bering kaldes af Møller selv: «*Poeta Daniæ Latinus, nulli recentiorum, quibus Gentes gloriantur aliæ, vel inventionis felicitate, vel elocutionis metricæ dignitate et elegantia, secundus, eloquentiæ insuper solutæ, tam Oratoriæ, quam Historiæ, laude non minori illustris.*»

¹⁾ Bernhard Malta, Fortegnelse over kgl. Embedsmænd, 1670—1730, Mnsr. i Gl. kgl. Saml. 2986. 4to.

²⁾ Se t. Ex. Begyndelsen af Böhmes tidligere omtalte Skrift angaaende Berings Obsid. Hafn. (Lips. 1758).

³⁾ «*Poemata Beringii, si verum fateri volumus, reliquis cæterorum, quæ in hoc volumine continentur, vatum Danorum carminibus palmam præripiunt, venustate et gratia dictionisque elegantia istis superiora.*»

kjendte, da han udgav det nævnte Skrift. Et og andet deraf kunde maaske endnu fortjene Opmærksomhed¹⁾. Særlig kunde fremhæves et dansk Digt med Titel: «Offver det Ostindiske Skibs lykkelig Hiemkomst. Kbh. 1670. (i Fol.), der formentlig staar i Linie med det bedste af dansk Poesi fra hin Tid, og da det ellers ikke er bekjendt, maaske kunde fortjene her at meddeles:

Velkommen hiem vort Skib; Velkommen hiem til Lande
Fra Coromandels Kust, oc Trangenbarer Strande,
Huor Morgenrøde toer med daglig Guld sit Haar,
Oc Himlens høye Pract sin første Skabning faaer:

Huorfra den klare Soel huer Morgen ny udrender,
Oc for ald Verdens Kreds det store Lius optender,
Huor Stjerners ævig Tal hâr deris Fødsels Sted,
Oc løber altid ud, oc bliffver altid ved.

Du haffver Haffvet maalt i længde og i brede
Oc tvende Gange brut det vitberømte Stræde,
Du paa din Flagis Top hâr Solen seet at staa
Oc under Linien ald Verden deelt i to.

Med dig hâr Lycken self i Flock oc følge været,
Oc dig beleylig Bør paa ald din Tog beskæret:
Traads stolte Røffvers Mact, Traads Veyr, oc Vind oc Vand,
Du komst igien til os med holden Skib til Land.

¹⁾ Saaledes Berings ældste os bekjendte Digt, med Titel: «Epo-
dium Schedium, quod ceu strenam generoso viro Dn. Tychoni
Brahæo Accilij Filio, Domino de Thaastrup, Vemeltofft, Vætøfft,
Matrup, Allerup, Gundestrup & Krengerup meritissimo, præfec-
turæ Trygonianæ Præsidi amplissimo, Mecænati et fautori suo
multis nominibus suspiciendo & æstimando: in grati animi
demonstrationem oblatum & probatum cupit Vitus Petri Berin-
gius, Art. et lingv. Studios. — Aarhus. 1638. (Fol.) Dette Digt
kjendte jeg endnu ikke, da jeg ovenfor S. 5 omtalte Berings
Forhold til Tyge Brahe. — Endvidere et længere Sørgedigt
(Hafn. 1639, Fol.) over Biskop Jesper Brochmands eneste Søn,
Christian Brochmand, der under sin Studierejse døde i England.

Haff tack Kong Christian, du store Først af Norden,
 Med huis Begyndelse slig Fart er lykkelig vorden,
 Med din Regerings Tjd anfanger Haff oc Floed,
 Oc huis paa Landet er at fatte Haab oc Moed.

Fra Kuld, oc Frost, oc Iis, oc Grønlands mørcke Natter
 Din Vaagenhed oc Flijd ald Himlens Løb befatter,
 Fra Norde-Capen aff til store Mogols Land
 Din Flode seyler op, huad som beseylis kand.

Dig Bantam oc Atkim, oc langt afflegne Steder,
 Tilsender deris skenck oc ligesom tilbeder;
 De haaber udi dig, som de ey der kand naae,
 Fra Baltisk yderst Haff en anden Soel att faae.

Hvad kunde vi for Løn, hvad tack til dig paafinde,
 Som værdigis ved dig Naturens gunst at vinde
 Som i det samme Skib med dig hâr Lod og Deel
 Og ved din milde Gunst tiltager alle vel.

Lad, Gud, lad voxe frem vor Skibfart her paa Strømme,
 Lad alt hvis Fientlig er for voris Flage rømme,
 Lad Haff oc Vand oc Jord, oc hvis som der i er
 Ved din velsignet Haand tiltage meer oc meer.

For alting lad ô Gud, Kong Christian i Glæde
 Beklæde mange Aar sit Kongelige Sæde,
 Lad hans Sæd rinde op, oc Fædris taľ opnaae,
 Men i Lycksalighed dem alle ofvergaae.

V. Bering.

Siden den Tid Rostgaard udgav Vitus Berings Digte og Biografi, ere næsten to Aarhundreder henrundne, og ingen har i disse mange Aar ofret Berings Livsforhold mere end ganske faa Linier. Skulde Mindet om «vores danske Virgilius» fornyes, var det vel paa Tiden, at det skete. Skjønt jeg nu med Horats siger: «Brachia et vultum teretesque suras (i dette Tilfælde: elegos) integer laudo», for saa vidt som jeg ikke er nogen særlig Elsker af hint

latinske Aarhundrede og dets Frembringelser, saa har jeg dog vovet Forsøget paa at stille hin gamle Latindigters og kongelige Historiografs Levned i et klarere Lys, og maa nu bede Læseren tage tiltakke dermed, som det er blevet.

Inden vi forlade Vitus Bering, skal her dog hidsættes nogle kortfattede Oplysninger om hans Børn og Efter-slægt.

I sit første Ægteskab, med Anne Nielsdatter, havde Vitus Bering fem Børn, nemlig:

1. Maren Bering, født den 7de Maj 1653, døde «efter en meget kristelig Forberedelse» den 3die April 1675, ugift. Man har Særgedigte over denne «af Byrd og Fødsel ærlige, af Guds frygt og alle jomfruelige Dyder berømmelige Mø», forfattede af Anders Bording og Thomas Kingo¹). Den sidstes Digt begynder saaledes:

Er det da bedst at døe, naar feyerst er at leve?
Hvo vilde frygte da for dødens sende-breve,
Som himlen skikker ud, i naar de komme frem,
At fordre os herfra op til vort rette hiem.

2. Jytte Bering, født paa Skabersø den 13de Juni 1654. Havde den 29de November 1671 Bryllup med Bolle Luxdorph (født 19de Juli 1643 i Kjøbenhavn, Søn af Christen Bollesen L., Forstander eller Økonom paa Herlufsholm, og Hustru Maria Straphrophski), daværende Sekretær i Kancelliet, senere efterhaanden Ceremonimester, Assessor i Kancellikollegiet, Kancelliraad, ophøjet i Adelsstanden, Etatsraad, Oversekretær i Kancelliet, og tilsidst Danebrogs-ridder og dansk Minister ved det svenske Hof, i hvilken

¹) Bordings Poetiske Skrifter I, 185—6. Wielandt, Saml. af smukke danske Vers. XIII, S. 47—9.

Stilling han døde i Stokholm den 5te September 1698; Ejer af Sørup, Sandbygaard og Kværkebygaard (Rosengård), alle ved Ringsted¹⁾. Jytte Bering døde den 17de Februar 1684²⁾. Efter hendes Død ægtede Luxdorph Friderica Adeler (Datter af General-Admiral Kurt Sivertsen Adeler, Herre til Bratsberg og Gimsøkløster, og Hustru Anna Pelt), født den 8de August 1667, døde 23de Maj 1712. — I sit andet Ægteskab havde Bolle Luxdorph Datteren Hedvig Ulrike L., der blev gift med Grev Adam Christoffer Knuth, til Knuthenborg, Meltz, Lundegaard, Sørup, Sandbygaard og Rosengård. Men af første Ægteskab med Jytte Bering havde han kun een overlevende Søn, nemlig:

Christian Luxdorph (født 1684), der døde den 26de Juni 1726 som Oberst og Ejer af Mørup ved Ringsted³⁾. I sit Ægteskab med Susanne Magdalene Worm (Datter af Historiografen, Konferensraad Villum Worm) havde denne kun en eneste Søn, den berømte og lærde

Bolle Villum Luxdorph, født 1716, død 1788 som Gehejmerraad, første Deputeret i Kancelliet og

¹⁾ Nyt hist. Tidsskrift I, 510. Leth og Wad, Meddelelser om Dismittender fra Herlufsholm, S. 56—7. (Hovedkilden for begge er det akademiske Program over B. Luxdorph.)

²⁾ O. H. Nysteds Stamtavle over den beringske Slægt. Andensteds angives 1683 som hendes Dødsaar. Paa Rosenborg findes Billeder af Bolle Luxdorph og Jytte Bering (Brock, Den oldenborgske Kongeslægt, S. 77).

³⁾ Den 24. Febr. 1703 fik Povl Vinding og Christian Scavenius kgl. Befaling til som Kommissærer at afhandle nogen Tvistighed mellem Peder Bering, forrige Kaptajn ved vores Livgarde tilfods, og Fru Margrethe Helverschou, Enke efter Justitsraad Peder Luxdorph, Landsdommer i Fyn og Langeland († 1702), angaaende Peder Berings Søstersøns (Christian Luxdorphs) Værgemaal, som Fru M. Helverschous afd. Mand hidtil havde haft under Hænder, medens P. Bering nu var bleven hans Værge (Sjæl. Tegn. LIV, 26). Jvfr. Chr. Bruun, Frederik Rostgaards Liv og Levnet. I, 26—7.

Præses i Videnskabernes Selskab, i hvem Oldefaderens, Vitus Berings, Interesse for Poesi og Historie atter levede op og blomstrede i en skjøn Forening. C. F. Wegener har i faa Ord herlig karakteriseret ham som «en af de berømmelige, der i Slutningen af forrige Aarhundrede gave vort Fædreland det skjønneste Exempel paa højtstaaende Regjeringsmænd, der vidste at forene ædel Humanitet, Kjærlighed til Videnskaberne og egne grundige Studier med deres praktiske Embeds- pligters Opfyldelse»¹⁾).

3. Mette Bering, døde spæd.

4. Vita Bering, blev den 28de Januar 1678 optagen i Adelsstanden, «men intet Vaaben indført i Patentet»²⁾. Ved et Andragende til Kongen, dat. Boltinggaard 10. Juni 1699, opnaaede hun Ret til at oprette Testament, og ved et Brev, dat. Svenborg 24. August 1724, tilskrev hun sin Søstersøn Oberst Christian Luxdorph til Mørup en Del Indbo og Husgeraad, som han (og, efter hans Død, hans Enke) skulde have efter hende. Paa Gaarden Mørup tilbragte hun sine sidste Aar. Her oprettede hun d. 29. Juli 1726 sit Testament, hvorved hun bestemte, at hendes Formue skulde deles i to Dele, af hvilken den ene skulde tilfalde hendes Søster-Sønnesøn Bolle Villum Luxdorph, og den anden hendes afd. Broders, Oberst Peder Berings, tre Børn, Vitus, Vita og Louise Bering, til lige Deling. Ved Testamentet laa efter hendes Død et senere Brev (af 5te April 1730) paa slet Papir og uden Underskrift af Vitterlighedsvidner, hvori hun gjør sin Brodersøn, Vitus Bering,

¹⁾ Wegener, Hist. Efterretn. om Abrahamstrup. I, 162.

²⁾ Hds. Optegnelse i Geh.-Ark. Jvfr. Danske Atlas V, 1027. Man skulde tro, at hun allerede var adelig i Henhold til det hendes Fader meddelte Patent.

heftige Bebrejdelser, fordi han saa lidt havde skjønnet paa hendes Godhed, og navnlig havde giftet sig med «et fattigt Bondebarn», hvorfor hun nu bestemmer, at han intet skulde have efter hende. — Hun døde ugift paa Mørup den 13de Juni 1730¹⁾).

5. Niels Bering, døde spæd, begravet den 15de Oktober 1657²⁾).

I det andet Ægteskab med Gjertrud Jørgensdatter havde Vitus Bering følgende fire Børn:

6. Frederik Bering, født 21de Januar 1664, blev Student og Baccalaureus Philosophiæ. Gik derpaa udenlands, hvor han «fik et højadeligt rigt Giftermaal af fyrstelig Extraktion». Erholdt 1690 ny Udfærdigelse paa det Faderen tildelte Adelsdiplom, da han i tvende Andragender til den danske Regjering oplyste, at han i længere Tid havde opholdt sig i Strasburg og kunde faa fransk Staldmesters Charge, dersom han kunde godtgjøre, at han var af Adel³⁾. Som hans Sønner nævnes:

a. Johannes Bering, Professor i Helmstädt.

b. Joachim Bering, Doktor i Rostok⁴⁾.

7. Peder Bering, var først Student og Baccalaureus Philosophiæ ligesom Broderen, men gik siden den militære Vej og blev ansat i den kgl. Livgarde tilfods. Siges 1689 at være bleven nobiliteret⁵⁾, hvad vel kun vil sige, at han fik Stadfæstelse paa sin Faders Adelskab. Omtales 1703 som «forrige Kaptajn i Livgarden»; udnævntes den 12te

¹⁾ Alle disse Oplysninger ere uddragne af Skiftet efter hende, som gjemmes i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1300 d. Fol.

²⁾ Se foran, S. 33—4.

³⁾ Klevenfelds Collect. Geneal. Dan. i Geh.-Ark.

⁴⁾ Provst Vitus Berings Delineatio stirpis Beringianæ. 1749.

⁵⁾ O. H. Nysteds ovf. S. 2 omtalte Beringske Slægtregister.

Februar 1705 til Oberstlieutenant¹⁾). Ægtede Else Hansdatter Lindberg, Datter af en velhavende Hørkræmmer i Kjøbenhavn. Den 8de Marts 1706 oprettede de gjensidigt Testament (kgl. konfirmeret ²⁷/_a s. A.), hvorved de, da de hidtil ingen Børn havde, indsatte hinanden til Universalarvinger. Denne Bestemmelse blev dog uden Betydning, da de siden fik flere Børn²⁾). — Da Peder Bering kom efter, at temmelig betydelige Summer, som hans Fader, Vitus Bering, og hans Morfader, Overrenteskriver Jørgen Hansen, havde haft tilgode hos Regjeringen for resterende Løn, endnu ikke vare betalte, henvendte han sig til Kongen om Berigtigelse af disse Fordringer. Det oplystes da af Rente-kammeret, at V. Bering ved sin Død havde haft 2654 Rdl. tilgode, og Jørgen Hansen 3000 Rdl., paa hvilke der dog afskrevs 2062 Rdl., som den sidstnævntes Søn, Hans Jørgensen, forrige Tiendeskriver i Christianssand og Arendal, var bleven skyldig i sit Regnskab. Tilsammen fik Peder Bering altsaa henved 3400 Rdl. tilgode hos Regjeringen³⁾). Da der efter den Tids Forhold i Regelen ikke kunde ventes direkte Betaling af slige gamle Fordringer, tilbød han at qvittere for Summen, mod at blive Vicekommandant i Nyborg uden Løn, med Haab om at rykke op til Kommandantskabet og at faa Løn, naar den daværende Kommandant, Oberst Hans Diederich Schor (udnævnt 1700), afgik. Da denne Transaktion er saa karakteristisk for hin Tid, skal jeg hidsætte Berings Andragende samt den tilhørende kongelige Resolution:

¹⁾ Militæretaterne i Geh.-Ark.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 44. Fol. 60.

³⁾ I Geh.-Ark., Saml. «Afgregninger», findes udførlige Oplysninger om disse Forhold, hvoraf Hr. Konferensraad Wegener godhedsfuldt har meddelt mig et Uddrag.

Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre!

Saasom jeg allerunderdanigst for nogen Tid siden anholdt hos Ed. kgl. Maj. med allerunderdanigst Bøn og Begjæring, at Ed. kgl. Maj. i Naade vilde anse min lange og tro Tjeneste, og naadigst aflægge mig med Vice-Commandantskabet i Nyborg, uden nogen Gages Nydelse, indtil den itzige Commandant sammesteds ved Døden maatte afgaa: hvorimod jeg ikke aleneste efter min allerunderdanigste Skyldighed offererede alt, hvis jeg ejer, med Liv og Blod til Ed. kgl. Maj.s Tjeneste, mens endog en Prætentation, som strækker sig paa det fjerde Tusinde Rdl. efter Rentekammerets Attest, saa haver det naadigst maattet behage Ed. kgl. Maj. at lade anbefale de deputerede ved Rentekammeret at efterse, om samme allerunderdanigste Fordring befandtes saaledes rigtig, som de i Hænde havende ubetalte Afregninger formelder; hvilket og er sket, og Fordringen rigtig befunden, som kan ses af hosfølgende deres allerunderdanigste Erklæring. Indfalder derfor med allerunderdanigst Bøn og Begjæring til Ed. kgl. Maj., at Ed. kgl. Maj. allernaadigst vilde bønkhøre min Begjæring efter min forrige allerunderdanigste Suppliques videre Formelding. Jeg forbliver til min Død, med Liv og Blod

Ed. kgl. Maj. min allernaadigste Arvekonges og Herres
Allerunderdanigste og tro pligtskyldige Tjener
P. Bering.

Kjøbenhavn d. 29

Novbr. Ao. 1706.

Herpaa fulgte følgende Resolution:

Vi bevilge allernaadigst, at naar Oberstlieutenant Bering sin Pretention, som sig paa 3393 Rdl. 43¹/₂ β beløber, har afstaaet, og al hans Ret om saadan Fordring skriftlig og fornøjelig renonceret, at han da som Vice-Commandant i Nyborg bliver bestillet, dog uden nogen Gage at nyde, indtil itzige Commandant med Døden afgaar.

Copenhagen d. 18. Decbr. 1706¹⁾.

¹⁾ Statersaadsprotokollen i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist. Nr. 235, Fol. 1096.

I Henhold hertil udnævntes Oberstlieutenant Peder Bering den 31te December 1706 til Vicekommandant i Nyborg. Virkelig Kommandant blev han den 4de Juli 1709. Hans Eftermand udnævntes den 9de November 1715¹⁾. Om P. Bering da var død eller først døde ind i det følgende Aar, skal jeg ikke sige for vist; men i den kjøbenhavnske Klokke Erik Rosenkildes Optegnelser om Begravelser i Frue Kirke²⁾ findes antegnet: «1716, 20 Novbr. er Hr. Oberst og Kommandant Berings Lig med 2de hans sl. Børn her (i Rochi Kapel) nedsat, fra Fyn hidført». — Berings Hustru, Else Lindberg, overlevede ham i en halv Sned Aar. Foruden de ovennævnte, tidlig afdøde Børn (begge Døtre) havde de følgende tre:

a. Vitus Bering, født 1707, gik paa Landkadet-akademiet; men da han ikke bestilte noget, maatte han i sit 17de Aar forlade det; blev derpaa Sergent ved Oberst Grabows Regiment, hvad han var paa femte Aar; 1731 blev han Korporal ved Oberst Barners Regiment, der laa i Glykstadt. Ægtede i en meget ung Alder en Pige af ringe Stand, hvad hans ovennævnte Faster, Vita Bering, tog ham saa ilde op, at hun vilde have ham gjort arveløs efter hende. Men hans tvende nedenanførte Søstre indrømmede ham alligevel efter Fasterens Død lige Del i Arven med dem³⁾. Senere avancerede han til Kaptajn, laa en Tid i Christianssand, og døde maaske der, ialfald i Norge. Efterlod sig flere Børn, hvis Skjæbne ikke er bekjendt.

¹⁾ Militæretaterne i Geh.-Ark.

²⁾ Tumulographia templi Mariani, i Geh.-Ark.

³⁾ En vel skreven Forestilling (dat. Glykstadt 20/7 1731) af Vitus Bering, mod Fasterens Forsøg paa at udelukke ham fra Arv, findes blandt Skiftepapirerne i Ny kgl. Saml. 1300 d. Fol.

b. Vita Bering, født 1708, opholdt sig, som det synes, efter sin Moders Død hos den luxdorphske Familie paa Mørup. Ægtede (1731) Hr. Holger Rørdam, Sognepræst i Vigerslev og Kværkeby, ved hvem hun blev Stammemoder til en talrig Efterslægt. Hun døde den 2den Juni 1771¹⁾.

c. Louise Bering overlevede fornævnte Søster og var ugift.

8. Jørgen Bering døde i en tidlig Alder. Den 9de November 1670 fik Faderen, M. Vitus Bering, kgl. Bevilning paa at lade dette sit Barns Lig begrave om Aftenen²⁾.

9. Anne Bering. I Programmet over hendes Moder, Gjertrud Jørgensdatter, omtales hun 1678 som *«scita virguncula (en flink lille Pige), elegantissima matris imago»*. Hun døde imidlertid i en ung Alder; begravet den 28de April 1682 i Forældrenes Gravsted³⁾.

Ovenfor S. 15 er efter Berings Autobiografi omtalt det Digt, som han skrev til det østerrigske Kejsers Huses Forherligelse. Selve Digtet har jeg forgjæves efterspurgt i det kgl. Bibliothek. Efter at det foregaaende var trykt, er jeg imidlertid i Univ. Bibl., Rostgaardske Saml. 129 Fol., bleven opmærksom paa et større Digt af Bering (6 Blade i Fol.), der mulig kunde være det omtalte, skjønt Titelen er en Del forskjellig fra den i Vindings *Academia Haubiensis* angivne, der dog rimeligvis hidrører fra Bering selv. Den lyder nemlig:

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. 3. R. II, 87 fig.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 28, Fol. 320.

³⁾ Erik Rosenkildes ovennævnte Optegnelser.

Domus Austriacæ æterno fæderi et geminatis ex eadem familia Augustissimorum & Potentissimorum Regum Nuptiis, hinc Philippi Quarti, Hispaniæ, Castelli, Lusitaniæ, Legionis, Granatæ, Arragonæ, Siciliæ, Apuliæ, Neapolis, utriusque Indiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Regis etc. Inde Ferdinandi Quarti Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ Regis: Archiducis Austriæ, Ducis Burgundiæ etc. Reginas invicem dantium & accipientium, Patre utrinque et auspice sacratissimo et inuictissimo Romanorum Imperatore Ferdinando III. pio, augusto, felici, m. p. Vitus Beringius Danus. Patavii, Arbitrio Philaretæ, Typis Pauli Frambotti. Anno M.DC.XLVIII.

Digtet er virkelig et Pragtstykke af latinsk Poesi, og den, der læste Begyndelsen uden at kjende Forfatteren, vilde let komme paa de Tanker, at det var et Digt af Ovidius, han havde for sig. Intet Under derfor, at det vakte Opsigt og gjorde Lykke.

Af den foran, S. 100—1, omtalte Tyrnaverudgave fra 1716 af V. Berings Florus Danicus findes i det kgl. Bibliothek en imaginær Udgave med Aarstallet 1724 paa et nyt Titelblad, der synes at vise, at Skriftet har været benyttet som en Art Festgave ved akademiske Højtideligheder i Tyrnav. Filosofiske Theses bestemte til akademisk Forhandling findes trykte foran i Skriftet, hvad ogsaa er Tilfældet med det Exemplar af Udgaven fra 1716, der gemmes i det kgl. Bibliothek.

Tillæg til Vitus Berings Biografi.

Af Holger Fr. Rørdam.

Da jeg har fundet enkelte supplerende Bidrag til Vitus Berings Levned, og da nogle Videnskabsmænd velvillig have henledet min Opmærksomhed paa et og andet didhen hørende, benytter jeg Lejligheden til nogle faa Tilføjelser.

Til Universitetet dimitteredes Bering 1635 fra Viborg Skole af Rektor Niels Jensen (Aars), der Aaret iforvejen havde tiltraadt dette Embede, efter at han tidligere paa en ganske ualmindelig Maade havde gjort sig bemærket ved fremragende Dygtighed i Hørerstillingen ved samme Skole¹⁾. Rektorembedet beklædte han i det usædvanlig lange Tidsrum af 38 Aar. Han synes i sin Tid at have været en af Landets mest fremragende Skolemænd. Ialfald beretter den som Latindigter bekendte Johannes Olavius fra Randers i sin Selvbiografi, at han, efter at have besøgt sin Fødebys Skole i adskillige Aar, «ad Wiburgensem scholam tum in patria praecipuam mittebar, ubi Praeceptorem maximi meriti et maximae famae M. Nicolaum Joannis per tres annos habui» (o: indtil Olavius blev Student 1642)²⁾. Naar nu Bering kort efter sin Ankomst til Universitetet lagde en ualmindelig

¹⁾ Hundrup, Lærerstanden ved Viborg Kathedralskole, S. 22, Not.

²⁾ Dänische Bibliothek, VII, 376.

Færdighed i Latinen for Dagen, maa vel Æren derfor til en vis Grad tillægges hans ovennævnte Lærer.

Til S. 17, Not. 3 kan bemærkes, at Fru Sophie Brahe døde 1646, men Ligtalen over hende udkom først 1649 (meddelt af Hr. Bricka).

Det S. 66—7 meddelte ejendommelige Fadderbrev, som Bering skrev til Peder Reetz i Anledning af sin Søn Frederiks Daab, er allerede forhen trykt andensteds. Biskop, Dr. Engelstoft har saaledes gjort mig opmærksom paa, at det findes i Odense Adresse-Contoirs Efterretninger for 1777, Nr. 12; Professor, Dr. L. Daae i Christiania har underrettet mig om, at i Jens Müllers Forsøg til Beskrivelse over Jarlsbergs Provsti (Kbh. 1772), S. 112—4, er et Aftryk deraf meddelt som Pendant til «et lystigt Bryllupsbrev»; og endelig har den historiske Forenings Sekretær, Bibliotheksassistent C. F. Bricka henvist mig til et Aftryk i Misceller ved N. C. Øst, for 1810, S. 378—80. Alle disse Steder findes Brevet dateret den 27de Junii 1664, og ikke, som i den af mig benyttede Afskrift, den 27de Januar 1664, hvilken sidste Datering dog efter Hr. Brickas Meddelelse ogsaa findes i en Danske Selskab tilhørende Afskrift af Brevet. Saa længe Originalen ikke findes, kan det — som den sidstnævnte Videnskabsmand bemærker — være vanskeligt af ydre Grunde at udfinde, hvilken af de to Datoer der bør foretrækkes, men indre Grunde synes at tale for den seneste Datering, den fra Juni; thi har man intet at holde sig til uden selve den tvivlsomme Dato, bør man sikkerlig — med det for Øje, som man veed om Bering og hans unge Hustru — ikke antage, at deres førstefødte er kommen saa tidlig til Verden som i Januar 1664 (fire Maaneder efter Brylluppet). En anden Omstændighed taler ogsaa for Juni. I Brevet siges, at Barnet skal døbes «nu tilkommende Onsdag».

Men den 27de Januar 1664 var selv en Onsdag, hvorfor Udtrykket bedre vilde passe i et Brev, der var skrevet den 27de Juni, paa en Mandag; det vilde ogsaa være vel meget at indbyde en hel Uge i Forvejen¹⁾. I det jeg altsaa beklager, at jeg har ladet mig føre paa Vildspor af en mindre paalidelig Afskrift — den eneste, der var kommen mig for Øje —, mener jeg, at man trygt kan rette Frederik Berings Fødselsdag (S. 66 og 110) fra 21de Januar til 21de Juni 1664. En Sammenligning mellem de forskellige ovennævnte Aftryk af Fadderbrevet vil give adskillige andre Varianter, dog ikke ret mange, der ellers kunne anses som Forbedringer af den af mig udgivne Text²⁾.

Hr. Cand. polit. G. L. Wad har meddelt mig, at i 5te Bind af «Lettres, instructions et mémoires de Colbert, par Clément» findes en Liste over «gratifications faites par Louis XIV aux savants et hommes de lettres français et étrangers», i hvilken der anføres, at i Aarene 1665 og 1666 er udbetalt aarlig 1200 livres «Au sieur Bering, historiographe du roy de Dannemark, par gratification». Ventelig staar denne Gave i Forbindelse med den S. 12 omtalte Hyldest, som Bering havde ydet den franske Konge. Blandt andre Lærde, som oppebar Gratificationer af Ludvig XIV, forekommer i Listen ogsaa Berings Ven Boecler.

¹⁾ Ogsaa denne Bemærkning skyldes Hr. Brickas skarpe Blik. Hr. Biskop Engelstoft, der først henledte min Opmærksomhed paa den forskellige Datering, bemærker i sit Brev om den fra Juni: «Denne Datering turde have Fortrin: den bringer Fødselen i lovligt Forhold til Brylluppet og i lidt mere passende Forhold til Brudens Alder og mulig ogsaa til Aarstiden for den store Daabsfest i Frue Kirke.»

²⁾ For: «haver han besluttet» — bør vistnok læses: «haver han for». For: «til samme Tiid» — skal maaske læses: «til samme Tog».

Da Arkivassistent Fr. Krarup lejlighedsvis mundtlig for mig yttrede nogen Tvivl om, at det forholdt sig ganske rigtig med Vitus Berings Adelskab, formaaede jeg ham til skriftlig at opsætte sine Betæneligheder, saa meget mere, som jeg ogsaa selv har næret saadanne, skjønt jeg ikke saa bestemt har formuleret dem, da det S. 78—9 meddelte Adelspatent syntes at slaa Indvendingerne til Jorden. Naar jeg altsaa — efter given Tilladelse — her indfører Hr. Krarups, som det forekommer mig, interessante og skarpsindige Bemærkninger, forbeholder jeg mig til Slutning at tilføje nogle faa Ord.

«Idet der herved meddeles nogle Bemærkninger om Vitus Berings Nobilitation, er det kun dette bestemte Spørgsmaal, der anses som Gjenstand for Opgaven. Der skal altsaa ikke blive Tale om de forskellige tvivlsomme Lovbestemmelser¹⁾ om Adelskab og Ret til at føre Vaaben, der hovedsagelig hidrøre fra Christian V's rangsyge Tid²⁾, men endnu ikke have tabt deres Interesse for vor opadstræbende Samtids honnøtte Ambition.

Den Omstændighed synes altsaa at have fremkaldt, om end ikke Tvivl, saa dog nogen Betænkelighed ved det Brev af 1671 d. 7. Juni, der benaader Assessor Vitus Bering og hans Efterkommere med adeligt Skjoldmærke, at denne samme Mands Datter Vita faa Aar derefter,

¹⁾ D. L., I, 2, 11; Fdgg. af 1679 ¹¹/₂, 1699 ¹¹/₂ o. s. v.

²⁾ Hermed skal Tidsalderen dog ingenlunde særlig brændemærkes, thi længe før gav Rangsygen saa kraftige Livstegn, at den i høj Grad forulempede Folk i deres Kirkegang. Christian IV gav derfor Odense By bestemte Regler 1635 (Wad: Rektorerne paa Herlufsholm, 86 f.), og Frederik IV gav Haderslev 1719 og Aabenraa 1724 saa udførlige Rangforordninger, at ingen Sjøver i Byen kunde være i Tvivl om sin rette Plads (efter utrykte Kilder, sml. Lorenzen: Rejseskildringer fra S. Jylland, S. 38—39).

1678 d. 28. Januar, for sit Vedkommende ophøjes i Adelsstanden. «Man skulde tro, at hun allerede var adelig» (se foran, S. 109, Not. 2), saa at der altsaa ikke behøvedes nogen ny Erklæring desangaaende, hvilket nye Adelsbrev endvidere har den i Lenskontorets Bøger aldeles enestaaende Ejendommelighed at mangle Beskrivelse og Tegning af det Vaaben, som det forundes Vedkommende herefter at føre.

Hvor stødende en saadan Uregelmæssighed end visselig er, tyngede den dog mindre i Vægtskaalen end den Omstændighed, at det Adelsbrev for Vitus Bering, som nu er trykt (foran, S. 78—9), hidtil kun kjendtes i en bekræftet Afskrift fra 1690 og aldeles ikke forekommer i Lenskontorets Bøger, hvor det burde findes, for at man i Mangel af Originalen skulde kunne fremskaffe Bevis for Stykkets Ægthed. Skjønt derfor Slægtens Adelskab oftere er blevet diskuteret og saaledes ogsaa var under Forhandling mellem Udgiverne af Dansk Adelslexikon, blev Vitus Berings Navn dog ikke optaget i dette, men blev altsaa et af de «efter Selskabets Resolution udeladte»¹⁾. Hvad der her slog Hovedet paa Sømmet, var netop det, at det paagjældende Adelsbrev ikke kunde paavises i Lenskontoret.

Mod den afgjørende Vægt, der er tillagt dette Forhold, kunde der dog maaske rejses nogen Indvending. Thi vel forekommer Brevet ikke i Lensbogen, men derimod i en anden af den danske Regerings officielle Kopibøger, nemlig i de tyskskrevne (eller latinske) Forordninger for Hertugdømmerne, der bevares under Navn af «Patenta». Her findes nemlig virkelig indført Originalen

¹⁾ Cirkulæret i Geneal.-herald. Selskabs Arkiv, nu i Geh. Arkivet.

til den Afskrift, som nu foreligger trykt i den af Oversekretær Thom. Balt. Jessen udfærdigede Bekræftelse.

I hvert Fald har man her en Optegnelse, der Ord til andet stemmer med Indholdet af den omtalte Afskrift; men det maa rigtignok indrømmes, at Tvivlene ikke dermed ganske forstumme. Stykket er nemlig ikke indført med nogen af de Haandskrifter, som ellers kjendes fra det samme Bind, men med en anden, der igjen viser sig senere i Rækken af denne Samling omtrent ved Aaret 1690. Altsaa var det muligt, saaledes som det paa Vedel Simonsens Ord forklares i Benzons Stamtavler i d. kgl. Gehejme-Arkiv, at Sønnen af Vitus Bering, Frederik, stod i den Formening, at Faderen var bleven adlet, men da han var ude af Stand til at godtgjøre Rigtigheden heraf, indgik han c. 1690 med en Ansøgning om at maatte faa et Adelspatent paa Faderens Navn (se foran, S. 110). Eftersom han stod i Begreb med at ægte en adelig Dame, var Sagen ham af Vigtighed, og hans Ansøgning blev ham ogsaa bevilget ved Tilstaaelsen af et antedateret Adelspatent.

Skulde denne Forklaring virkelig være den tilnærmelsesvis rigtige, vilde Vitus Bering i levende Live altsaa ikke have været Adelsmand, eller han havde bl. a. ikke Adkomst til i Kongebrevene at betegnes med Ordene ærlig og velbyrdig. Og i Virkeligheden betegnes han heller ikke saa, da han nogle Maaneder efter den foregivne Ophøjelse i Adelsstanden modtog Brev fra Regeringen om en uafgjort Afregning (se foran, S. 79). Endvidere vilde derved blive forstaaeligt, baade at Haandskriften, som sagt, ikke er den ellers i Bindet sædvanlige, og at Brevet ikke er kommet ganske paa sin rette Plads, da det nemlig er skudt bagved andre Breve af yngre

Datum og saaledes kun udfylder ét af de tilfældige aabne Steder, der hyppig findes dér i Bogen. Ogsaa vil det maaske under hin Forudsætning forekomme mere rimeligt, at Afskriftens Bekræftelse ikke er meddelt paa almindelig forretningsmæssig Maade, men siger sig udfærdiget af Oversekretæren paa Kongens udtrykkelige Befaling og bestyrket ved selve Rigseglet.

Men paa den anden Side maa der dog have foreligget ét eller andet bekjendt Bering-Vaaben, den Gang Vita Bering adledes 1678, da det ellers vilde være meningsløst at glemme Beskrivelsen af det Vaaben, som Udfærdigelsen netop bemyndigede vedkommende til at føre. Eller med andre Ord: Vitus Bering maa dog trods sin borgerlige Stand selv have ført et Vaaben ligesom sin Datters, saaledes som vi f. Ex. se Præsten S. H. Benzon i Randers allerede 1656¹⁾ forsegle med det samme Vaaben, hvormed hans Børnebørn adledes 1717. Og hvad mere er, han maa have været i en anerkjendt Besiddelse af Ret til at føre et saadant Vaaben, siden Regeringen kan forudsætte det i den Grad bekjendt, at der slet ikke ofres Sagen et eneste Ord. Nogle Aar senere d. 11. Febr. 1679 meddelte Kongen sine Embedsmænd («de kgl. Betjenter») det Privilegium at kunne faa deres Vaaben bekræftede, saaledes at de uden for øvrigt at høre til Adelen dog vare berettigede til i deres Segl at betegne sig med Vaaben og Hjelm, der kun ved en enkelt umærkelig Afvigelse skilte sig fra de adeliges.

Om Vitus Bering virkelig har foregrebet Begivenhedernes Gang og opnaaet for sin Person det samme, som først et Par Aar derefter faldt i andre ligestilledes

¹⁾ Geh. Ark. (Aff. fra Justitsmin. 23).

Lod, maa foreløbig staa hen. Men saa meget vanskeligere vil det formodentlig være at naa til fuld Klarhed derover, som det foregivne Adelsbrev skulde være udstedt d. 7. Juni 1671, det vil sige paa selve Kong Christian V's Salvingsdag. Men paa denne Højtid «bleff effter Kgl. Majestæts Befaling ingen Cancelli Collegium holdet . . .; huad Breffue imidlertid ere expederit, ere icke j Protocollen indførte¹⁾. Indtil videre maa det altsaa i hvert Fald staa fast, at Vitus Bering ikke var nogen Adelsmand, om det end er sandsynligt, at han har ført et Vaaben af adeligt Tilsnit. De senere Begivenheder skaffede vel Slægten en Slags adelig Ophøjelse, men da Brevet derom indførtes paa det anførte Sted, maa Meningen dermed have været, at Slægten ikke skulde kunne hævde sig egentlig dansk Adelsret. I Tidens Løb gik Sammenhængen i Glømme, saa at den yngre Vitus Bering i Kjølstup 1746 vist nok i god Tro hævdede sig Adelskab. Den daværende Stiftamtmand i Odense, Gehejmerraad Rantzow, har givet hans Paastand Medhold i den Fortegnelse, han 1748 udarbejdede over adelige i sit Amt²⁾; men, som allerede fortalt, lode Udgiverne af Dansk Adelslexikon sig dog ikke føre bag Lyset, som det ellers ikke ganske sjældent vederfores dem.»

Saa vidt Hr. Krarups Bemærkninger. Hertil har jeg kun at føje, at der i disse ikke er taget Hensyn til det, som det synes, originale «Adelsdiplom for Vitus Bering, 1671, paa Pergament med vedhængende Kapsel og Segl», der fandtes i Cand. med. J. H. Begtrups Eje (se foran, S. 79, Not. 1), og som ventelig endnu er i en eller anden Samlers

¹⁾ Cancelli Protokol Nr. 1, fol. 231 v.

²⁾ Stiftsrelationer over adelige, Klevenfelds Samling. (Om denne yngre Vitus Bering se nedenfor S. 648. H. R.).

Besiddelse. Tillige kunde det omtales — skjønt det ikke beviser noget i denne Sag —, at en koloreret Afbildning af det beringske Vaaben findes i den foran, S. 2, Not. 3 omtalte Slægtetog af O. H. Nysted fra 1723.

V. Berings Samlinger til Regjeringsforandringens Historie 1660 (S. 54) turde mulig gjenfindes i den Fremstilling af dette Emne, der i Haandskrift haves under Niels Slanges Navn. Herom gjælder nemlig det samme, som S. 101—2 er bemærket med Hensyn til Berings Samlinger til Christian IV's Historie.

At Vitus Bering er Forfatter til Indskriften paa Frederik III's Kiste, angives i en Afskrift af samme i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 618, Fol., og ingen, der læser den karakteristiske Begyndelse: *Hic jacet, per qvem stetit Dania* — vil tvivle om Angivelsens Rigtighed.

Det S. 78 i Noten meddelte Distichon af Bering over Griffenfelds Hustru henføres i *Deliciæ poet. Dan.* til 1674; men hun døde, som Hr. Bricka har gjort mig opmærksom paa, allerede 1672.

Naar der S. 87 i Noten er omtalt V. Berings Broder, „Præsten i Nørresnede“, da er det en Fejlskrift for Østersnede. Samme Præst døde, som saa mange andre af sine Standsfæller, under den Elendighed, som Krigen 1658 o. flg. Aar medførte.

Om Peder Berings Død (S. 113) indeholder Kirkebogen i Nyborg følgende: „1715. 18. Oct. blev Oberstlieutenant og Commandant Bierring om Aftenen nedsat i Jørgen Bruns Begravelse.“ Om hans Børn har jeg af samme Bys Daabsregister uddraget følgende:

1708, 1. Marts, blev Oberstlieutenant Peiter Bierring Vice-Commandants Datter hjemmedøbt, kaldet Vitte, ved Daabens Confirmation baaren af Anne Sebilla Oberst Schaars. Fadderne:

Baron Friderich Christian Holch, Amtmand Christian Rosenkrantz, Jomfru Vitte Bierring.

1709, 6. April, blev sammes Søn Vitus døbt, baaren af Jomfru Vitte fra Boltinggaard.

1710, 21. Juni, blev sammes Datter Gertrud Helvig døbt, baaren af velb. Jomfru Vitte Bierring.

1711, 23. Maj, blev sammes Datter Else Kirstine døbt, baaren af velb. Jomfru Vitte Bierring.

1712, 27. August, blev sammes Datter Lovise døbt, baaren af Prindsessens Hofmesterinde. Faddere: Kronprindsens Marskal, Stiftamtmand Pritzbur, Amtmand Christian Rosenkrantz og hans Frue.

Oberstlieutenant Peder Berings ovennævnte Søn Vitus Bering (S. 113) gjælder vistnok følgende Antegnelser, som af Pastor E. Høyer Møller velvillig ere mig meddelte udaf Kjelstrup Sogns Kirkebog:

1741, 15. September, stod Lieutenant Vitus Bering Fadder.

1743, 14. Maj, blev sammes Datter Maren døbt (døde 3. Juni s. A.).

1744, 29. Juli, døbt sammes Datter Ulrica Catharina Hermina. Faddere: Stiftamtmand With og Frue.

1747, 5. April, døbt sammes Søn Christian, baaren af Gehejmerraadinde Rosenkrantz paa Skovsbo. Faddere: Oberst Georg Friderich von Krogen fra Norge og Frøken Sophie Krag fra Skovsbo.

At det er en Efterkommer af Historiografen Vitus Bering, som altsaa i nogen Tid har haft Bolig i Kjelstrup Sogn i Fyn, stadfæstes formentlig derved, at der for nogle Aar siden sammesteds er fundet et Signet (ved Pastor Høyer Møllers Gave nu i min Besiddelse), der viser netop det samme Vaaben, som i det ovenfor (S. 78) meddelte Adelspatent siges at være tildelt Vitus Bering i Aaret 1671.
